

หอจดหมายเหตุ

ธรรมศาสตร์

ฉบับที่ ๖ (มิถุนายน ๒๕๔๔ - พฤษภาคม ๒๕๔๕)

no.6 (June 2001 - May 2002)

ฉบับ ศัตรูของเอกสาร

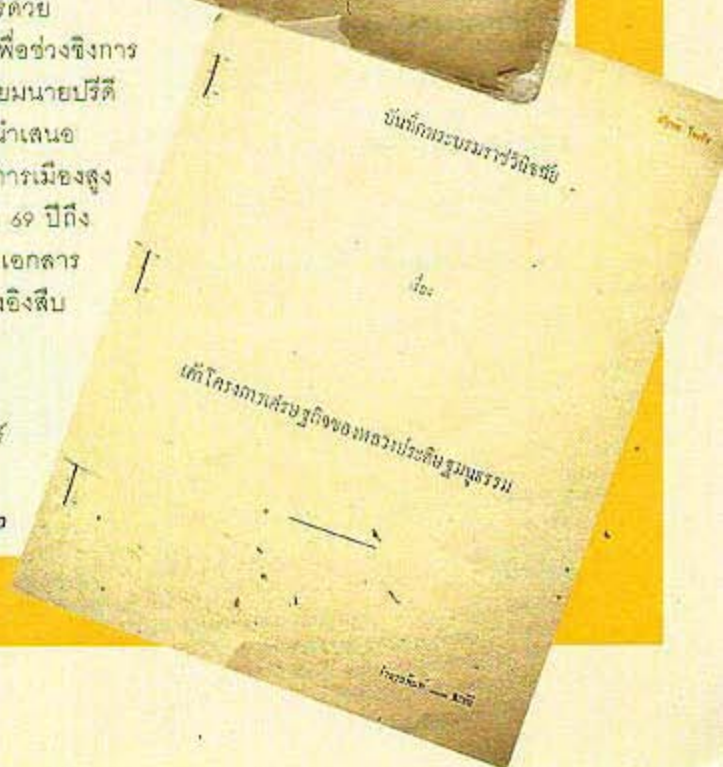
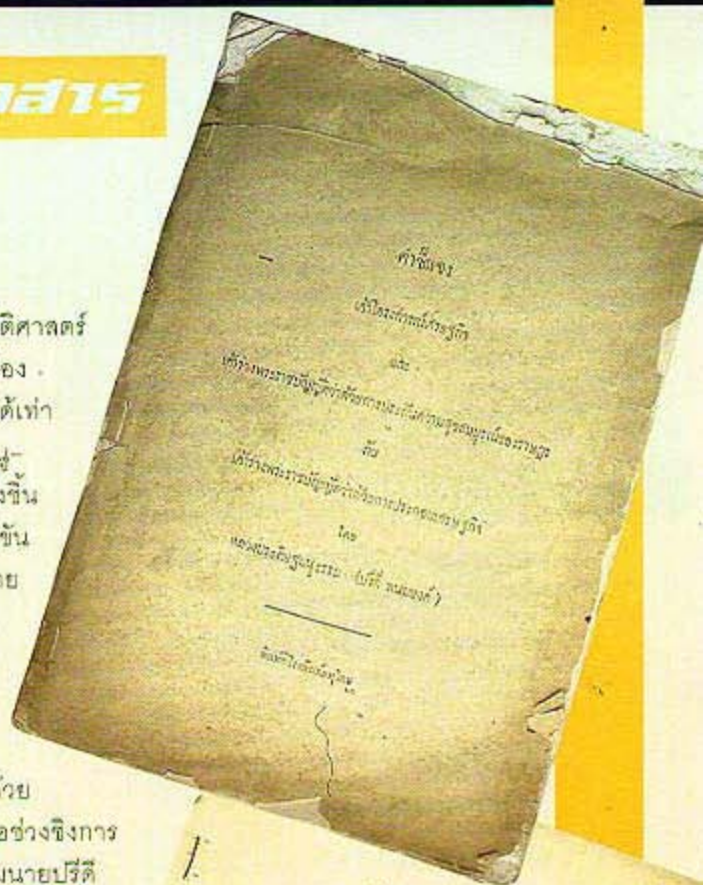
*“ไม่มีใครได้เห็นต้นฉบับเดิมเลย
นอกเสียจากคัดลอกกันมาเป็นทอดๆ”*

อาจจะไม่มีเอกสารชิ้นไหนอีกแล้วในประวัติศาสตร์
การเมืองสมัยใหม่ที่ก่อชนวนการวิวาทะอย่างต่อเนื่อง
และประกบคู่กันอย่างแนบแน่นเหลือเชื่อถึง ๒๑ ปีได้เท่า
กับ “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” ของหลวงประดิษฐมนู-
ธรรม และ “พระบรมราชวินิจฉัยฯ” เอกสารทั้งสองชิ้น
นี้ไม่เพียงแต่เป็นคู่วิวาทะเท่านั้น แต่รวมถึงการแข่งขัน
ในการผลิตซ้ำเอกสารออกสู่สาธารณะของแต่ละฝ่าย
ท่ามกลางบริบททางการเมืองที่แตกต่างกันด้วย

นอกจากเอกสารทั้งสองชิ้นนี้จะถือว่าเป็น
เอกสารทางประวัติศาสตร์การเมืองในช่วงต้น
ระบอบใหม่ที่สำคัญยิ่งแล้ว ยังปรากฏร่องรอย
ของการเมืองในการผลิตซ้ำเอกสารประวัติศาสตร์ด้วย
อีกทั้งเป็นจุดเริ่มต้นของการวิวาทะ อันยาวนานเพื่อช่วงชิงการ
สร้างความทรงจำให้กับสาธารณะระหว่างกลุ่มนิยมนายปรีดี
และกลุ่มอนุรักษ์นิยม จนถึงปัจจุบัน ดังนั้น การนำเสนอ
เอกสารดังกล่าวออกสู่สาธารณะ จึงมีความเป็นการเมืองสูง
มีการผลิตซ้ำเอกสารทั้งสองชิ้นนี้ในรอบ ๒๑ ปีถึง
30 ครั้งเป็นอย่างน้อย แต่กลับไม่เคยมีใครค้นพบเอกสาร
ต้นฉบับ เพื่อตรวจสอบอย่างจริงจัง มีแต่การอ้างอิงสืบ
ต่อกันมา

ขณะนี้เอกสารทั้งสองชิ้นถูกค้นพบแล้ว
และให้บริการอยู่ที่หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์

อ่านต่อหน้า ๒

วิวาทะ **เค้าโครงการณ์เศรษฐกิจ** ของหนังสือ **พระบรมราชวินิจฉัย** กับการเมืองของการผลิตข้า ณัฐพล ใจจริง

ในส่วนแรกนี้ ผู้เขียนขออธิบายถึงลักษณะเอกสารประวัติศาสตร์ทั้งสองตั้งนี้ ต้นฉบับของเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจนี้มีชื่อที่เป็นทางการว่า คำชี้แจงเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจ และเค้าร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการประกันความสุจริตของกรมกับเค้าร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการประกอบเศรษฐกิจ โดยระบุชื่อผู้เขียนว่า หลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) มีขนาด ๒๑.๕ X ๒๙.๕ เซนติเมตร เนื้อหาภายในประกอบด้วย ๓ ส่วน คือ ส่วนแรก

สารบัญ

วิวาทะของหนังสือ
เค้าโครงการณ์เศรษฐกิจ และ
พระบรมราชวินิจฉัย
กับการเมืองของการผลิตข้า
ณัฐพล ใจจริง ๑

ประวัติพัฒนาการ
งานจดหมายเหตุ
พิชัญญา วะยากำ ๒๓

กรณีกระต่าย
ศิริน โจรนสโรช ๒๗

การป้องกันและกำจัดหมลง
จิราภรณ์ อรัณยะนาค ๓๐

แบะบ่าเอกสารจดหมายเหตุ
ดาวเรือง แนวทอง ๓๕

เล่าเรื่องจากภาพ
นิตติ กสิโกศล ๔๐

โครงการ หอจดหมายเหตุ ธรรมศาสตร์

สภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้อนุมัติให้จัดตั้งโครงการหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ขึ้นเมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๓๕ ด้วยวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ

๑. เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมและจัดเก็บเอกสารที่มีคุณค่าของมหาวิทยาลัย
๒. เป็นศูนย์ข้อมูลให้บริการสารนิเทศที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยในอดีต เพื่อประโยชน์สำหรับการค้นคว้าทางวิชาการและการบริหารมหาวิทยาลัย
๓. เป็นพิพิธภัณฑ์จัดแสดงเรื่องราวความเป็นมาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สำนักงาน

ชั้น ๒ อาคารสำนักหอสมุด (เดิม)
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์
เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐
โทรศัพท์ ๐ - ๒๒๑๓ - ๓๗๕๐ - ๑
โทรสาร ๐ - ๒๒๑๒ - ๐๑๔๙
e-mail: archives@alpha.tu.ac.th

เป็นคำชี้แจงเค้าโครงการเศรษฐกิจ ส่วนที่สองเป็นเค้าร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ และส่วนที่สามเป็นเค้าร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการประกอบเศรษฐกิจ มีจำนวนหน้าทั้งสิ้น ๖๒ หน้า ปกนอกสีน้ำตาลอ่อน (เดิมน่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ที่โรงพิมพ์ลพบุรุษ ไม่ทราบจำนวนพิมพ์และปีที่พิมพ์ เนื่องจากฉบับที่พบปกหลังหลุดหายไป คาดว่าคงพิมพ์ขึ้นระหว่างปลายเดือนกุมภาพันธ์ถึงต้นเดือนมีนาคม พ.ศ.๒๔๗๖ (หากนับแบบศักราชเก่า ก็จะอยู่ในปลายปี พ.ศ.๒๔๗๕ ศักราชใหม่จะเริ่มนับในวันที่ ๑ เมษายน)

ส่วนต้นฉบับบันทึกพระบรมราชวินิจฉัยนี้ มีชื่อที่เป็นทางการว่า บันทึกพระบรมราชวินิจฉัย เรื่อง เค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม ไม่ระบุชื่อผู้เขียน มีขนาด ๒๑ X ๓๐ เซนติเมตร เนื้อหาภายในเป็นข้อวิจารณ์ที่มีต่อคำชี้แจงเค้าโครงการเศรษฐกิจ จำนวน ๕๐ หน้า ปกนอกสีขาว พิมพ์ที่โรงพิมพ์ลพบุรุษ ลงวันที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๖ โดยระบุจำนวนพิมพ์ ๓,๐๐๐ เล่ม

ผู้เขียนขอใช้คำว่า คำชี้แจงเค้าโครงการเศรษฐกิจฯ เมื่อกล่าวถึงเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม และขอใช้คำว่า บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ เมื่อกล่าวถึงพระบรมราชวินิจฉัยตลอดบทความนี้ เพื่อให้ตรงกับเอกสารต้นต้นและเป็นการรักษาชื่อเดิม

**คณะกรรมการดำเนินงาน
หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์**

- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ
- ประธานกรรมการ
- นวลฉวี สุธรรมวงศ์
- รองประธานกรรมการ
- กฤษฎาวัฒน์ วัฒนสุวรรณ กาญจน์ ละอองศรี
- ธนินฐา วงศ์พานิช วรณี สำราญเวทย์
- วารุณี ไอลถามย์ สมเกียรติ วรปัญญาอนันต์
- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ อัจฉรา จินดาวัฒน์
- ผู้อำนวยการกองกลาง หรือผู้แทน
- ผู้อำนวยการกองงานศูนย์วิจัย หรือผู้แทน
- กรรมการ
- วนิดา จันทนทัศน์
- กรรมการและเลขานุการ
- ดาวเรือง แนวทอง
- กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

**จุฬารทหอจดหมายเหตุ
ธรรมศาสตร์**

- บรรณาธิการ สุดแดน วิสุทธิลักษณ์
- กองบรรณาธิการ วารุณี ไอลถามย์
- พรรณราย ไอลถาภิรัตน์ ดาวเรือง แนวทอง
- นงนุช หอมประสิทธิ์ ณัฐนันท์ ทิมรอด

นัฐพล ใจจริง

- โปรแกรมรัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์
- และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา
- พิชญ์ญา วยะคำ**
- นักศึกษาปริญญาโท
- สาขาวิชาการจัดการจดหมายเหตุและเอกสาร
- คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
- บรรณารักษะระดับ ๕ กองบรรณสารและห้องสมุด
- กระทรวงการต่างประเทศ
- ศิริณ โรจนสโรช**
- บรรณารักษะระดับ ๗ หัวหน้าหน่วยสนเทศ
- สุโขทัยศึกษา ฝ่ายบริการสนเทศ
- สำนักบรรณสารสนเทศ
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- จิราภรณ์ อรัญยะนาค**
- นักวิทยาศาสตร์ ๑ ชช. ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน-
- วิทยาศาสตร์เพื่อการอนุรักษ์
- สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
- กรมศิลปากร
- ดาวเรือง แนวทอง
- นักเอกสารสนเทศ
- โครงการหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์
- นิติ กสิโกศล**
- สถาบันไทยคดีศึกษา

ผู้เขียนบทความ

สำหรับกรอบในการศึกษานั้น มีดังนี้ การพิมพ์ทำให้หนังสือเป็น
ได้มากกว่าของยี่สิบจากหน้าที่ผู้เขียน หรือผู้จัดพิมพ์ต้องการคือ หนังสือ
เป็นภาษาทางความรู้ต่อสาธารณชน การพิมพ์ทำให้เกิดความสะดวก
ในการผลิตซ้ำเพื่อสร้างหรือย้ำเตือนความทรงจำให้กับสาธารณะได้
หนังสือยังสามารถหมุนเวียนจากมือหนึ่งไปยังอีกมือหนึ่ง มี
คุณสมบัติคงทน ชัดเจน ง่ายต่อการอ้างอิงอย่างเป็นระบบ และ
สะดวกในการเก็บรักษาไว้ในห้องสมุด ในฐานะแหล่งความรู้ของผู้สนใจ
หรือนักสะสม เหนือไปกว่านั้นหนังสือยังสามารถถูกใช้เป็นเครื่องมือ
ทางการเมืองได้อีกด้วย

ในกรณีที่จะนำเสนอต่อไปนี้ เราอาจจะเห็นร่องรอยของการใช้
หนังสือเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจ และ/หรือ บันทึกพระบรมราช
วินิจฉัย เป็นเครื่องมือทางการเมืองหรือแม้กระทั่งเป็นที่ของการ
เคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองของกลุ่มการเมืองต่างๆด้วย

ขอบเขตการศึกษาในครั้งนี้จะพิจารณาเอกสารหรือหนังสือที่พิมพ์
คำชี้แจงเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจ และ/หรือ บันทึกพระบรมราช
วินิจฉัย ที่ตีพิมพ์อย่างสมบูรณ์ในภาษาไทยระหว่างปี พ.ศ.๒๔๗๖-
๒๕๔๔ เท่าที่สามารถรวบรวมได้* ซึ่งพิจารณาควบคู่ไปกับบริบททาง
การเมืองเท่านั้น โดยจะไม่ประเมินว่าผู้อ่านหรือ "สาธารณะ" อ่าน
หนังสือเหล่านั้นอย่างไร

ตามรอยเอกสารและกรณีวิพากษ์แรก

ก่อนอื่น ผู้เขียนขอลำดับเหตุการณ์เพื่อให้ผู้อ่านทราบถึงบริบท
และความเป็นมาของเอกสารทั้งสอง และจุดเริ่มต้นของความขัดแย้ง
โดยสังเขป ดังนี้

หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว คณะราษฎรได้ประกาศหลัก
การไว้ ๖ ประการ โดยหลักการประการที่สามกล่าวถึง "การบำรุง
ความสมบูรณ์รุ่งเรืองราษฎรในทางเศรษฐกิจ" อันเป็นเหตุให้หลวง
ประดิษฐมนูธรรม หนึ่งในรัฐมนตรีและแกนนำคณะราษฎร ต้องนำ
เสนอแผนนโยบายเพื่อบรรลุอุดมคตินั้น วันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๖
หลวงประดิษฐมนูธรรมได้เสนอ คำชี้แจงเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจ ต่อคณะ
รัฐมนตรีซึ่งมีพระยามโนปกรณนิติธาดาเป็นนายกรัฐมนตรี ต่อมาใน
วันที่ ๑๒ มีนาคม รัฐบาลได้ตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณา คำชี้
แจงเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจ วันที่ ๒๕ มีนาคม พระยามโนปกรณ
มนูธรรม นำเสนอ บันทึกพระบรมราชวินิจฉัย ที่ทรงไม่เห็นด้วยกับโครงการฯ

ให้หลวงประดิษฐมนูธรรมในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี หลวงประดิษฐมนู
ธรรมได้ออกเพื่อประกาศแนวคิดในนามของตนเอง แต่พระยามโน
ปกรณมนูไม่อนุญาต

วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ.๒๔๗๖ พระยามโนปกรณมนูทำการยึด
อำนาจด้วยการประกาศพระราชกฤษฎีกาปิดประชุมสภาผู้แทนฯ และ
งดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา ต่อมา ในวันที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ.๒๔๗๖
หลวงประดิษฐมนูธรรมเดินทางไปโปรยลี้ภัยอยู่ที่ประเทศฝรั่งเศส ในขณะเดียวกัน
บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ ก็ได้ถูกปล่อยออกสู่สาธารณะ
เหตุการณ์นี้มีขึ้นเป็นจุดเริ่มต้นของข้อกล่าวหาว่า หลวงประดิษฐมนู
ธรรม "คอมมิวนิสต์"

เหตุการณ์ความขัดแย้งนี้ นับแต่หลวงประดิษฐมนูธรรมได้นำเสนอ
คำชี้แจงเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจ ต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อผ่านเข้าสู่
รัฐสภาในการตราเป็นพระราชบัญญัติเมื่อวันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๖
จนกระทั่งหลวงประดิษฐมนูธรรมเดินทางไปลี้ภัยยังต่างประเทศ และมีการ
เผยแพร่ บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ เมื่อวันที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ.
๒๔๗๖ กินระยะเวลาสั้นแค่ ๑ เดือน แต่เป็นความขัดแย้งที่แหลม
คมมาก

จากนี้ไป เราจะเริ่มตามรอยเอกสารชิ้นแรก คือ คำชี้แจงเค้า
โครงการณ์เศรษฐกิจ

หลังจากหลวงประดิษฐมนูธรรมได้ร่าง คำชี้แจงเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจฯ
เสร็จเรียบร้อยแล้ว ได้นำไปแจกจ่ายก่อนจะเข้าสู่ที่ประชุมคณะ
รัฐมนตรีเพื่อนำสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรในการตราเป็น
พระราชบัญญัติ ดังปรากฏหลักฐานบันทึกไว้ว่า

เมื่อร่างโครงการณ์เศรษฐกิจแล้ว ได้พิมพ์ขึ้นแจกจ่ายในหมู่ผู้ก่อ
การและคณะกรรมการราษฎร การที่แจกผู้ก่อการนั้นเพื่อให้เอา
ไปอ่านก่อนว่าจะมีความเห็นชอบด้วยหรือไม่ การที่แจกคณะ
กรรมการคณะราษฎรก็เพราะเรื่องที่จะเข้าสู่ที่ประชุมคณะ
กรรมการคณะราษฎร เพื่อให้โอกาสกรรมการคณะราษฎรได้อ่าน
เสียก่อน"

หากพิจารณารายหลักฐานข้างต้น คาดว่าการแจกจ่ายเอกสาร
ชิ้นนี้ น่าจะเกิดขึ้นก่อนวันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ.๒๔๗๖ ซึ่งเป็นวันที่
เรื่องเข้าสู่คณะรัฐมนตรี สำหรับจำนวนการเผยแพร่ หากพิจารณา
ว่าเป็นการตีพิมพ์เพื่อแจกจ่ายผู้ก่อการฯ (๑๑๕ คน)" และคณะ

* ขอเพิ่มเติมข้อมูลเท่าที่สำรวจได้ว่า เฉพาะ คำชี้แจงเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจฯ ได้รับการตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษในหนังสือของ K. Landon ชื่อ Siam in Transition: a brief survey of culture trends in the five years since the revolution of 1932, New York: Greenwood Press, 1968 (originally published in 1939 by the University of Chicago Press) และ National Economic Policy of Luang Pradist Manudharm, Bangkok: Ruenkeaw Printing House, 1999. และ Chris Baker and Pasuk Phongpaichit, Pridi By Pridi: selected writing on life, politics, and economy, Bangkok: The Pridi Banomyong Foundation and Silkworm Books, 2000. โดยฉบับท้ายสุดนี้ ได้แปล คำชี้แจงเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจฯ จากภาษาไทยเป็นอังกฤษ โดยยึดฉบับของศักดิ์ ศิลปภักดิ์ที่ตีพิมพ์เมื่อ พ.ศ.2491 เป็นต้นฉบับ ส่วนฉบับที่ตีพิมพ์โดย Ruenkeaw Printing House นั้นคัดลอกต้นฉบับมาจากงานของ Landon (1968) นอกจากนี้ยังมีการพิมพ์ทั้ง คำชี้แจงเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจฯ และ บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ เป็นภาษาฝรั่งเศสใน P. Flistie, Sous-Developpement et Utopia au Siam: le programme de reformes en 1933 par Pridi Phanomyong, Paris: Mouton & Co. et Maison des Sciences de l' Homme, 1969.

* กรมโฆษณาการ, คำพิพากษาศาลพิเศษ ยุทธศาสตร์ ๒๔๗๖ เรื่องบางรูป, พระนคร: โรงพิมพ์พาณิชย์กุล, หน้า ๑๔.

* นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, การปฏิวัติสยาม ๒๔๗๕, กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๐, หน้า ๑๖๖ - ๑๖๗.

กรรมการราษฎรแล้ว (คณะกรรมการนี้ ภายหลังจากวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้เปลี่ยนมาเรียกว่า “คณะรัฐมนตรี” มีจำนวนสมาชิก ๒๐ คน) คาดว่าจำนวน คำชี้แจงเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจ ที่พิมพ์ น่าจะอยู่ในราวไม่เกิน ๑๕๐ ฉบับ และถ้าหากเผยแพร่ให้กับบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย อย่างมากไม่น่าพิมพ์เกิน ๒๐๐ ฉบับ ซึ่งนับว่าเป็นการเผยแพร่เอกสารในวงค่อนข้างจำกัด

เมื่อหันมาองการเผยแพร่ *บันทึกพระบรมราชวินิจฉัย* จะพบว่าเอกสารฉบับดังกล่าวนี้ (จำนวนพิมพ์ ๓,๐๐๐ ฉบับ) ได้ถูกปล่อยออกสู่สาธารณชนทันที กล่าวคือ “เมื่อหลวงประดิษฐมนูธรรมไปต่างประเทศแล้ว จึงได้มีการพิมพ์พระราชวินิจฉัยเค้าโครงการณ์ขึ้น”^๑

หากจะลำดับเวลาของ *บันทึกพระบรมราชวินิจฉัย* ว่าออกสู่สาธารณะเมื่อใดแล้ว จะพบว่าจากหลักฐานการพิมพ์ *บันทึกพระบรมราชวินิจฉัย* นั้น ลงวันที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๖ ซึ่งวันเวลาที่ปรากฏนี้ อาจมองได้ว่าจะเป็นวันเปิดตัวฉบับ หรือเป็นวันที่เริ่มพิมพ์เสร็จ หรือเป็นวันที่พิมพ์เสร็จก็ตาม แต่ไม่ว่าจะมองว่า เป็นกรณีใด จะเห็นได้ว่าผู้อยู่เบื้องหลังการเผยแพร่สิ่งพิมพ์ชิ้นนี้ น่าจะมีจุดประสงค์ที่ใช้องสารดังกล่าวเป็นเครื่องมือทางการเมืองในการวิพากษ์วิจารณ์ และลดความชอบธรรมของหลวงประดิษฐมนูธรรมที่เมื่อหลวงประดิษฐมนูธรรมพ้นจากอำนาจ ด้วยการกล่าวหาว่าหลวงประดิษฐมนูธรรมเป็น “คอมมิวนิสต์” ดังจะเห็นได้ชัดเจนว่า วันที่ ๑๒ เมษายน ซึ่งเป็นต้นกำเนิดอย่างเป็นทางการของ *บันทึกพระบรมราชวินิจฉัย* นั้นเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่หลวงประดิษฐมนูธรรมต้องลี้ภัยออกนอกประเทศ

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนใคร่ชักชวนให้ผู้อ่านส่วนตลกเถียงไปประเด็นที่ถกเถียงกันว่า จริงๆแล้ว ใครเป็นผู้เขียน *บันทึกพระบรมราชวินิจฉัย* ทั้งนี้ เนื่องจากในต้นฉบับที่พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๖ นั้น ไม่มีการระบุผู้เขียน มีเพียงชื่อของเอกสารเท่านั้น ที่อาจก่อให้เกิดความเข้าใจได้ว่าพระปกเกล้าฯทรงพระราชนิพนธ์เอกสารชิ้นนี้

หากเราพิจารณาระยะเวลาตั้งแต่การแจกจ่าย คำชี้แจงเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจ ก่อนวันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ (หากนับแบบศักราชเก่าเป็นปลายปี พ.ศ. ๒๔๗๕) ซึ่งเป็นวันที่เอกสารเข้าสู่การพิจารณาของที่ประชุมคณะรัฐมนตรี จนถึงวันที่ ๒๔ มีนาคม ซึ่งพระยามโนปกรณ์ฯนำ *บันทึกพระบรมราชวินิจฉัย* ให้หลวงประดิษฐมนูธรรมในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เพื่อแสดงให้เห็นว่าพระปกเกล้าฯทรงไม่เห็นด้วยกับ *เค้าโครงการณ์เศรษฐกิจ* จะเห็นว่ามีความประมาณ ๒๐ วัน ระหว่างวันที่ ๔ - ๒๔ มีนาคม ตามที่มีการระบุเหตุการณ์ในขณะที่ยืนยันว่า “เวลานี้เป็น พ.ศ. ๒๔๗๕”^๒ สำหรับการผลิตต้น

ฉบับเอกสารเพื่อการวิพากษ์วิจารณ์ คำชี้แจงเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจ ภายใต้อิทธิพล *บันทึกพระบรมราชวินิจฉัย*

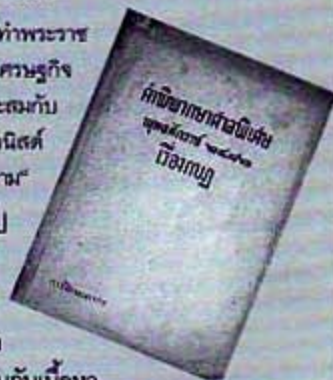
บันทึกพระบรมราชวินิจฉัย นี้ เมื่อตีพิมพ์แล้วมีความยาวถึง ๕๐ หน้ากระดาษ และต้นฉบับลายมือเขียนของเอกสารดังกล่าวก็น่าจะมีจำนวนหน้ามากกว่านี้ ข้อเท็จจริงดังกล่าว น่าจะทำให้ประเด็นคำถามเกี่ยวกับผู้เขียน *บันทึกพระบรมราชวินิจฉัย* คลุมเครือยิ่งขึ้น เนื่องจากเราสันนิษฐานกันดีว่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มักทรงพระราชนิพนธ์เรื่องขนาดยาวด้วยภาษาอังกฤษเป็นส่วนใหญ่ เช่น *Problem of Siam* และ *Democracy in Siam*^๓ เนื่องจากทรงดำรงพระชนม์ชีพอยู่ในยุโรปตั้งแต่ครั้งยังทรงพระเยาว์นานเกือบ ๑๐ ปี^๔ ทั้งยังมีอุปสรรคจากปัญหาเกี่ยวกับพระเนตร เมื่อสำรวจไปถึงคำพิพากษาศาลพิเศษ พ.ศ. ๒๔๗๒ ก็ปรากฏร่องรอยเกี่ยวกับผู้อยู่เบื้องหลัง *บันทึกพระบรมราชวินิจฉัย* ดังนี้

พระยามโนปกรณ์ฯกับพวกได้ทำพระราชนิพนธ์เค้าโครงการณ์เศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรมไม่เหมาะสมกับประเทศไทยและเป็นคอมมิวนิสต์แล้วให้พระปกเกล้าฯ ลงพระนาม^๕

กระนั้นก็ตาม แม้ไม่อาจสรุปได้ว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระนิพนธ์ *บันทึกพระบรมราชวินิจฉัย* หรือ

ไม่ แต่พระองค์น่าจะทรงเห็นชอบกับเนื้อหาสาระในการวิพากษ์วิจารณ์อยู่ด้วย จึงพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เพื่อเป็นทุนในการพิมพ์ถึง ๓,๐๐๐ ฉบับ^๖ และนำออกแจกจ่ายในวงกว้างมากกว่า คำชี้แจงเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจ ของหลวงประดิษฐมนูธรรม

การเผยแพร่เอกสารด้วยจำนวนที่แตกต่างกันมากนั้น อาจมีผลต่อความเข้าใจของสาธารณะที่มีต่อประเด็นต่างๆที่บรรจุอยู่ในเอกสารทั้งสองด้วย เช่น การเผยแพร่คำชี้แจง *เค้าโครงการณ์เศรษฐกิจ* นั้น อยู่ในวงจำกัด คือนำออกแจกจ่ายในหมู่คณะรัฐมนตรี สมาชิกคณะราษฎรและอาจารย์รวมถึงสมาชิกสภาผู้แทนฯเท่านั้น ในขณะที่ *บันทึกพระบรมราชวินิจฉัย* นั้นนำออกแจกจ่ายสู่สาธารณชนถึง ๓,๐๐๐ ฉบับ นอกจากนี้ รัฐบาลของพระยามโนปกรณ์ฯยังสั่งห้ามหนังสือพิมพ์ตีพิมพ์ คำชี้แจงเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจ ออกสู่สาธารณะด้วย (จะกล่าวต่อไปข้างหน้า) หมายความว่าสาธารณชน

^๑ กรมโฆษณาการ คำพิพากษาศาลพิเศษ พุทธศักราช ๒๔๗๖ เรื่องกบฏ หน้า ๒๓

^๒ *บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยเรื่องเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม* พระนคร โรงพิมพ์ลพบุรี, ๒๔๗๖ หน้า ๔๖

^๓ ดูเพิ่มเติมตัวอย่างเอกสารภาษาอังกฤษขนาดยาวที่พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์ ใน Benjamin A. Batson, *Siam Political Future: documents from the end of the absolute monarchy*, data paper number 95, Ithaca, Southeast Asian Studies, Cornell University p. 9 - 50

^๔ พระปกเกล้าฯ เสด็จฯ ไปยุโรปเพื่อศึกษาการเมืองพระชนมายุ ๑๓ ชันษา ถึงในปี พ.ศ. ๒๔๕๓-๒๔๕๗

^๕ กรมโฆษณาการ คำพิพากษาศาลพิเศษ พุทธศักราช ๒๔๗๖ เรื่องกบฏ หน้า ๒๐

^๖ *มติราชกิจ*, ๒๐ เมษายน ๒๔๗๖ อ้างใน อึ้งก้องเกียรติ *พระปกเกล้า ๒๔๗๕* และ ๑ ปี พลังการปฏิวัติ, กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา, ๒๕๓๓ หน้า ๒๒๖

แทบจะไม่ได้ทราบข้อมูลจากเอกสาร คำชี้แจงเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจ เลข ขณะนี้ บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ ที่มุ่งเน้นการวิพากษ์วิจารณ์นั้นกลับได้รับการเผยแพร่อย่างกว้างขวางมากกว่า แม้ว่าต่อมารัฐบาลของพระยามโนปกรณัมจะห้ามหนังสือพิมพ์ตีพิมพ์ บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ ด้วยแต่กระบวนการแจกจ่าย บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ ออกสู่สาธารณะก็ได้ดำเนินการไปแล้ว

เมื่อพิจารณาจากแหล่งพิมพ์พบว่า สิ่งพิมพ์ทั้งสองฉบับนี้ ล้วนใช้โรงพิมพ์เดียวกัน คือ โรงพิมพ์ลพบุษย์^{๑๑} แต่แหล่งทุนในการพิมพ์เอกสารทั้งสองนี้มีความแตกต่างกันอย่างน่าสนใจ กล่าวคือ ขณะที่ไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่า คำชี้แจงเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจ ได้รับเงินทุนสำหรับดำเนินการพิมพ์จากแหล่งใด (เป็นไปได้ว่า อาจเป็นทุนจากรัฐบาล ในฐานะที่เป็นเอกสารประกอบการพิจารณาเพื่อการบริหารราชการแผ่นดิน) แต่ บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ เราทราบชัดเจนว่าพระปกเกล้าฯทรงพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ให้กับรัฐบาลในการจัดพิมพ์ เพื่อแจกจ่ายให้กับสาธารณะ^{๑๒} สาเหตุที่ คำชี้แจงเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจ ถูกพิมพ์ที่โรงพิมพ์ลพบุษย์ อาจเป็นเพราะโรงพิมพ์นี้เป็นโรงพิมพ์ของรัฐ สังกัดกระทรวงมหาดไทย และทำหน้าที่พิมพ์สิ่งพิมพ์ต่างๆ ให้กับรัฐบาล^{๑๓} สำหรับเหตุที่ บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ ถูกพิมพ์ที่โรงพิมพ์ลพบุษย์อาจเป็นความสะดวกของผู้ดำเนินการจัดพิมพ์ในการปกปิดกระบวนการพิมพ์เอกสารดังกล่าวเป็นความลับด้วย

ความขัดแย้งทางการเมืองที่เป็นผลมาจาก วิวาทะระหว่างกลุ่มที่สนับสนุน คำชี้แจงเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจ ของหลวงประดิษฐ กับความเห็นแย้งของกลุ่มที่ใช้ บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ เป็นเครื่องมือในขณะนี้ ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์การยึดอำนาจจากสภาผู้แทนราษฎรพระยามโนปกรณัม อันนำไปสู่การออกพระราชบัญญัติคอมมิวนิสต์ พุทธศักราช ๒๔๗๖ ตลอดจนการกล่าวหาหลวงประดิษฐว่าเป็น “คอมมิวนิสต์” ทั้งจากแถลงการณ์ของรัฐบาลและจากบทโคลงของพระยามโนปกรณัม^{๑๔} ส่งผลให้หลวงประดิษฐต้อง

ลี้ภัยการเมืองไปต่างประเทศ และจบลงด้วยการรัฐประหารรัฐบาลพระยามโนปกรณัมโดยพระยาพลพลพูนเสนา เมื่อ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๖ หลังจากนั้นหลวงประดิษฐฯได้ถูกเรียกตัวกลับมายังประเทศอีกครั้งหนึ่ง และรัฐสภาได้ดำเนินการได้ลงมติออกกล่าวหาการเป็น “คอมมิวนิสต์” และลงความเห็นว่าเป็น “หลวงประดิษฐฯมิได้เป็น “คอมมิวนิสต์” ตามข้อกล่าวหา^{๑๕}

หลังการรัฐประหารจบสิ้นลง บรรยากาศการเมืองเริ่มผ่อนคลายแทบไม่มีการนำความขัดแย้งในประเด็นนี้ขึ้นมาวิวาทะกันอีกเลย นอกจากความพยายามในการสร้างความเข้าใจให้ถูกต้องต่อหลวงประดิษฐให้กับสาธารณะ ซึ่งสามารถเห็นได้จากร่องรอยของการเรียนการสอนที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับกรณีข้อกล่าวหาการเป็น “คอมมิวนิสต์” ให้กับหลวงประดิษฐฯในมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง เช่น ตำราวิชา ลัทธิเศรษฐกิจ ของ ศาสตราจารย์อัศ เจสสัน ได้ปรากฏการลงพิมพ์เรื่อง “บันทึกของคณะกรรมการวิชาการวิสามัญสภาผู้แทนราษฎร” ที่ทำการสอบสวนว่าหลวงประดิษฐ์มุนธรรมเป็น “คอมมิวนิสต์” หรือไม่ “บันทึกคอมมิวนิสต์คือ อะไร” และ “บันทึกอุปกรณ” ของเรอเน กียองในตอนที่ห้าของ ตำราด้วย^{๑๖}

นอกจากนี้ในระดับกว้าง เราพบหลักฐานในหนังสือเล่มเล็กที่ชื่อ คอมมิวนิสต์คืออะไร หลักการได้สวนหลวงประดิษฐฯ (๒๔๗๗) ซึ่งรวบรวมโดย “พ.อักษรสวัสดิ์” พิมพ์จำหน่ายแก่ประชาชนทั่วไป ในราคา ๒๕ สตางค์ ซึ่งพิมพ์รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ ๒๔/๒๔๗๖ (สามัญ) สมัยที่ ๒ และ “บันทึกอุปกรณ เรื่อง คอมมิวนิสต์คืออะไร” ของนายเรอเน กียอง โดยไปรษย์ไว้ที่ปกว่า “เหมาะในการค้นคว้าวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง” โดยระบุว่าได้ขออนุญาตให้จัดพิมพ์ได้ ตามสำเนาหนังสือของสำนักงานโฆษณาการ ลงวันที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ.๒๔๗๗ ลงนามโดยหลวงรณสิทธิพิชัย แม้เราไม่ทราบว่า “พ.อักษรสวัสดิ์” เป็นใคร แต่เขาเป็น คนหนึ่งที่ มีบทบาทในการพยายามแก้ข้อกล่าวหาการเป็น “คอมมิวนิสต์” ของหลวงประดิษฐฯให้กับสาธารณะ ซึ่งปรากฏเป็นหนังสือที่แพร่หลาย

^{๑๑} โรงพิมพ์นี้ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.๒๔๓๕ เดิมชื่อ เคาเรอเนอแมมบรินดิงโฮฟิศ ต่อมาในปี พ.ศ.๒๔๔๐ เปลี่ยนชื่อเป็น โรงพิมพ์อภิมหัทโษ มีหน้าที่พิมพ์เอกสารของทางราชการ ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็น โรงพิมพ์อภิมหัทไทย หลังปี พ.ศ.๒๔๕๑ เปลี่ยนชื่อเป็น โรงพิมพ์มหาดไทย (นวลจันทร์ รัตนกร และคณะ, “การพิมพ์หนังสือของคนไทย” ใน ปกิณกะเรื่องหนังสือสมัยรัตนโกสินทร์, กรุงเทพฯ: มปป., ๒๕๒๕?)

^{๑๒} ประชาชาติ, ๒๐ เมษายน ๒๔๗๖, อ้างใน อ้างศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์, ๒๕๖๕ และ ๒ ปี หลังการปฏิวัติ, หน้า ๒๗๖.

^{๑๓} โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ซึ่งทำหน้าที่ในการพิมพ์เอกสารให้กับรัฐบาลจึงได้รับการจัดตั้งขึ้นใน ปี พ.ศ. ๒๕๐๕

^{๑๔} วิชัย ประสงค์เลิศ ได้อ้างไว้ใน แผ่นดินสมเด็จพระปกเกล้าฯ (พระนคร โรงพิมพ์มณฑลราชสี, 2505, หน้า ๒๘๕-๒๘๕) ว่าเคยได้รับโคลงจาก พระยามโนปกรณัมให้ลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ที่เขาเคยทำงานอยู่เมื่อยช่วงนั้น ดังมีความว่า

เห็นสีแดงโรบลัว	ปรีดี
สองคิดเมื่อวันมี	จิตสิ้น
โอราเร่งหาขย	เกิดแม่ ไทรเยอ
มันนี่จักลิกคืน	ถูกต้อง ห่านองโจน

ซึ่งวิชัย ได้ขยายความถึงบุคคลต่างๆ ที่ถูกพระยามโนปกรณัมโจมตีด้วยโคลงว่า “แดง” หมายถึงคอมมิวนิสต์ “ปรีดี” หมายถึง ชื่อเดิมของหลวงประดิษฐฯ (ปรีดี พนมยงค์) “สอง” หมายถึง ชื่อเดิมของพระสวาสาสาน์โพธิพันธ์ (สอง คุณทานนท์) “วัน” หมายถึงชื่อ เดิมของพระยามนิตสารศรีไพศาล (วัน จามรนาม) “ขึ้น” หมายถึง ชื่อเดิมของพระสวาสาสาน์โพธิพันธ์ (ขึ้น จาตุรัสศรี)

^{๑๕} อัศ เจสสัน, ลัทธิเศรษฐกิจ, พระนคร, อักษรนิติ, ๒๕๖๗, หน้า ๒๐๕-๒๐๕.

หมื่นเวียนอยู่ในขณะนั้น โดยเขากล่าวถึงสาเหตุในการเผยแพร่หนังสือเล่มดังกล่าวว่า "ต้องการให้ประชาชนทราบว่าหลวงประดิษฐมนีได้เป็น คอมมิวนิสต์และเพื่อประโยชน์ทางวิชาการ"^{๑๑}

บรรยากาศของการสร้างความเข้าใจให้ถูกต้องเพื่อแก้ไขข้อกล่าวหาที่น่าจะเกิดภายหลังรัฐสภามีมติให้หลวงประดิษฐพ้นจากตำแหน่งเมื่อ ๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ และการตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

เอกสารดองหีบและการเมืองของการผลิตซ้ำ

อาจเป็นครั้งแรกภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่อำนาจรัฐได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับความคิดทางเศรษฐกิจการเมืองด้วย ห้ามการพิมพ์เผยแพร่ เนื่องจากเนื้อหาสาระของ คำชี้แจงเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจ และพระราชบัญญัติประกอบสองฉบับของหลวงประดิษฐนั้นมีแนวโน้มนโยบายให้รัฐเข้ามามีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินในรูปของสหกรณ์ โดยผสมผสานแนวคิดสังคมนิยมหลายสกุล และถูกกล่าวหาว่าเป็น "คอมมิวนิสต์" ในขณะที่ บันทึกรบพระบรมราชวินิจฉัยฯ นั้นคัดค้านไม่เห็นด้วย โดยมีจุดยืนในทางอนุรักษนิยม เอกสารทั้งสองชิ้นจึงมีจุดยืนทางการเมืองแตกต่างกันอย่างไม่สามารถเข้ากันได้ การห้ามผลิตซ้ำเอกสารดังกล่าวโดยรัฐ เริ่มต้นจากการห้ามพิมพ์เผยแพร่ คำชี้แจงเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจฯ โดยในขั้นต้นอาศัยอำนาจจาก พระราชบัญญัติสมุดเอกสารและหนังสือพิมพ์ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๔๗๕ ซึ่งได้กำหนดลักษณะของเอกสารที่เข้าข่ายห้าม

เผยแพร่ในมาตรา ๔ ว่า

เอกสารลับของรัฐบาลหรือของสภาในราชการ ซึ่งตั้งขึ้นโดยกฎหมายหรือกิจการลับของที่ประชุมในราชการ ซึ่งสภาวณะชนเข้าไปได้ ทำลายความลับของเอกสารในหนังสือ พิมพ์ก่อนได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่^{๑๒}

"ต้องการให้ประชาชนทราบว่าหลวงประดิษฐไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์..."

และต่อมา พระยามโนปกรณัมได้ออกพระราชบัญญัติคอมมิวนิสต์ เมื่อวันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๖^{๑๓} การออกพระราชบัญญัติดังกล่าวอาจเป็นนัยในการยืนยันต่อสาธารณะว่าหลวงประดิษฐเป็น "คอมมิวนิสต์" จริง และติดตามด้วยการห้ามพิมพ์โฆษณาเผยแพร่ คำชี้แจงเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจฯ ซึ่งพระยาเพชรพิสัยศรีสวัสดิ์ สภุหพระนคร ได้ประกาศห้ามโดยให้เหตุผลว่า

ห้ามพิมพ์เอกสารซึ่งแสดงไปในทางการเมืองหรือนโยบายของรัฐบาล หรือเพื่อไปในทางลัทธิคอมมิวนิสต์ หากเอกสารใดที่สงสัยว่าจะเป็นอย่างดังกล่าว ให้นำส่งมอบพิจารณาเสียก่อนพิมพ์ มิฉะนั้นอาจตั้งปิดสิ่งพิมพ์ทันที^{๑๔}

ในวันรุ่งขึ้นหลังจากหลวงประดิษฐอย่างก้าวออกนอกประเทศเมื่อวันที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๖ พระยามโนปกรณัมได้เรียกประชุมผู้แทนจากหนังสือพิมพ์ทั้งหมดทันที โดยแจ้งว่าได้สั่งปิดหนังสือพิมพ์หลักเมือง แล้ว เนื่องจากหนังสือพิมพ์ หลักเมือง ตีพิมพ์บทความที่เขียนสนับสนุน เค้าโครงการณ์เศรษฐกิจฯ ของหลวงประดิษฐฯ พร้อมทั้งประกาศห้ามกล่าวถึงโครงการนี้อีก มิฉะนั้นจะจัดการอย่างเด็ดขาด^{๑๕} ในขณะที่มีการแจกจ่าย บันทึกรบพระบรมราชวินิจฉัยฯ ไป

^{๑๑} "พญักษรสวัสดิ์" "คำนำ" ใน คอมมิวนิสต์คืออะไร? หลักการได้ส่วนหลวงประดิษฐฯ พระนคร, ไร้พิมพ์ศุภอักษร, ไม่มีเลขหน้า.

^{๑๒} ฎ "พระราชบัญญัติสมุด เอกสารและหนังสือ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๔๗๕" ใน รัตนมา เสนอนักโพธิศ, การเมืองกับกฎหมายการพิมพ์, พศ. ๒๔๗๖-๒๔๗๗, วิทยาลัยศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑, ภาคผนวก ค, หน้า ๒๕๕

^{๑๓} "พระราชบัญญัติคอมมิวนิสต์ พุทธศักราช ๒๔๗๖" ใน ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย, เล่ม ๕๐ (๒ เมษายน ๒๔๗๖), หน้า ๑๐-๑๓ โดยมีเหตุผลการออกให้คือสืบหรือแก้ปัญหามาก่อนให้เกิดขึ้นซึ่งคอมมิวนิสต์ จึงเป็นเหตุจำเป็นซึ่งหาหนทางแก้ไขและเป็นการต่อความมั่นคงของประเทศจะมีโทษ

^{๑๔} พระวิมล เยี่ยมธรรม, บทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทย ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองพ.ศ. ๒๔๗๕ ถึงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ ๒ กรุงเทพฯ ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐ หน้า ๕๔

^{๑๕} หนังสือพิมพ์ หลักเมือง ถูกสั่งปิดในวันที่ ๑๓ เมษายน ๒๔๗๖ ในข้อหาเป็นสิ่งพิมพ์ที่เป็นภัยแก่ความมั่นคงตาม มาตรา ๖ ของ พระราชบัญญัติพิมพ์เอกสารและหนังสือพิมพ์ พุทธศักราช ๒๔๗๐ และมีผล พระราชบัญญัติคอมมิวนิสต์ ๒๔๗๖ (พระวิมล เยี่ยมธรรม, บทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทย ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองพ.ศ. ๒๔๗๕ ถึงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ ๒, หน้า ๑๖๓).

^{๑๖} อารัตติกี เตชเวสินธ์, ๒๔๗๕ และ ๒ ปี หลักการปฏิวัติ, หน้า ๑๒๑. "นิเทศการณ์" อนุกรรมการทางการเมือง ๕๓ ปี แห่งระบอบประชาธิปไตยของไทย เมื่อวันที่ ๑, พระนคร, สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๑๗, หน้า ๒๕๑-๒๕๔; Landon, Sam in Transition: a brief survey of cultural trends in the five years since the revolution of 1932, p.30, 260 Sivaram, The New Siam in The Making: a survey of the political transition in Siam, 1932, Bangkok: Stationers Printing Press, 1936, p.61-62.

ถ่านถั่ว” หลังจากดำเนินการแจกจ่ายบันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ ไปช่วงหนึ่ง ในวันที่ ๒๐ เมษายน หนังสือพิมพ์ศรีกรุงได้ลงพิมพ์ บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ ออกสู่สาธารณะเป็นตอนแรก แต่ก็ถูก รัฐบาลสั่งห้ามการพิมพ์ในวันถัดมา” ต่อมารัฐบาลได้สั่งเก็บหนังสือ พิมพ์ที่ลงเรื่องดังกล่าวทั้งหมดทันที การสั่งเก็บนี้น่าเป็นผลจาก บันทึก พระบรมราชวินิจฉัยฯ ได้กล่าวพาดพิงถึงคณะราษฎร” อย่างไรก็ตาม ในเวลานั้นไม่พบร่องรอยว่ามีการสั่งห้ามการเผยแพร่หรือเก็บ บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ ที่ตีพิมพ์โดยโรงพิมพ์ธนุโทษแต่อย่างใด

หลังการรัฐประหารรัฐบาลพระยามโฆปกรณ์ฯ เมื่อ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๖ พระยาพหลฯได้ขออ้อมใจให้หนังสือพิมพ์หรือที่นิตยสารเกี่ยวกับเอกสารทั้งสองชิ้นมาอีก โดยให้เหตุผลดังนี้

ข้าพเจ้าขออ้อมใจครั้งหนึ่งว่า เมื่อรัฐบาลไม่ปรารถนาให้จะต้อง เรื่องค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐฯและพระบรมราช วินิจฉัยเรื่องค้าโครงการนั้นแล้ว เราช่วยกันปล่อยให้ถึงเสียเกิด เพื่อเห็นแก่ความสงบสุขของบ้านเมือง”

ในส่วนของ บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ นั้น เนื่องจากมีข้อความพาดพิงถึงบุคคลสำคัญในคณะราษฎร การรื้อฟื้นเอกสารดัง

หลังสงคราม หนังสือเล่มเล็กกระหัดรัดที่ชื่อว่า พระปกเกล้ากับชาติไทย เขียนโดยเปรมจิตร์ วิจารณ์กูร ได้รับการเผยแพร่ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ (หลังกรณีสวรรคตของรัชกาลที่ ๘ เพียงเดือนเดียว) โดยเปรมจิตร์ได้เขียนคำอุทิศไว้ว่า

ความดีของหนังสือเล่มนี้ ขออุทิศถวายแด่ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ พระมหากษัตริย์ผู้อำมหิตของชาติไทย”

ในขณะเดียวกัน เปรมจิตร์ วิจารณ์กูร ก็เขียนคำสักการะไว้ในหนังสือเล่มดังกล่าวแยกต่างหากอีกส่วนหนึ่งว่า

รอน้อมสักการะบูชาแด่คณะราษฎรผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองเพื่อประชาชนชาวไทยด้วยความบริสุทธิ์ใจ และรอน้อมสักการะบูชาแด่คณะเสรีไทย ผู้ได้ช่วยกู้ชาติไทยให้คงเป็นเอกราชตลอดมา”

ซึ่งหากพิจารณาจากข้อความที่เปรมจิตร์เขียนไว้ในหนังสือเล่มดังกล่าว ไม่น่าแปลกใจที่จะมองเห็น ความจำเป็นของเปรมจิตร์ที่พยายาม “เหยียบเรือสองแคม” เพราะ ในช่วงเวลาดังกล่าวผู้นำรัฐบาลในขณะนั้น คือ

“มิได้ประสงค์ที่จะฟื้นฟูฮาตะเซ็บ แต่จำเป็นก็ไม่วรรขาดในเชิงประวัติศาสตร์...”

กล่าวในขณะที่ยังคงมีอำนาจอยู่จึงเป็นไปได้ยาก กลุ่มอนุรักษนิยมที่ต้องการรื้อฟื้นการวิวาทะ คงจะต้องมีความระแวดระวังตัวมากในการกล่าวถึงวิวาทะดังกล่าว อย่างน้อยก็ปรากฏร่องรอยของคำสั่งห้ามเผยแพร่ในงานของเปรมจิตร์ วิจารณ์กูร (จะกล่าวต่อไปข้างหน้า) ซึ่งได้รับรู้ว่า “บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ ถูกห้ามมิให้นำไปพิมพ์โฆษณา”

อาจกล่าวได้ว่า คำชี้แจงเจ้าโครงการนครธุรกิจฯ และ บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ เป็นเอกสารชิ้นแรกๆ ที่ถูกห้ามตีพิมพ์เผยแพร่ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ดังจะเห็นได้ว่าในช่วงเวลาดังแต่การวิวาทะครั้งแรก ใน พ.ศ. ๒๔๗๖ จนกระทั่งล่วงเข้าสู่ พ.ศ. ๒๔๙๖ ไม่มีการผลิตซ้ำเอกสารทั้งสองชิ้นขึ้นอีกเลย

อย่างไรก็ตาม ในปลายพุทธทศวรรษ ๒๔๙๐ ได้ปรากฏกลิ่นอายของการรื้อฟื้นการวิวาทะ ซึ่งได้ถูกนำขึ้นมาบนหน้ากระดาษแบบกล่าวกล่าวๆ ในลักษณะ “เหยียบเรือสองแคม” ในยุครัฐบาลพลเรือน

หลวงประดิษฐฯนั้นเอง ทั้งนี้ เปรมจิตร์ได้กล่าวถึงวิวาทะอีกครั้งอย่างสังเขปในลักษณะที่น่าเสนาใจเฉพาะ บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ แต่เพียงด้านเดียว นอกจากนี้ เปรมจิตร์กล่าวแบบ “บัวไม่ให้ช้ำ น้ำไม่ให้ขุ่น” ในคำแถลงสุดท้ายว่า “สำหรับโครงการนครธุรกิจนี้ข้าพเจ้าไม่รู้สึกว่าเป็นคอมมิวนิสต์หรือเผด็จการสักแต่ว่า” และยังได้ให้เหตุผลถึงการรื้อฟื้นการวิวาทะในช่วงเวลาดังกล่าวว่า “มิได้ประสงค์ที่จะฟื้นฟูฮาตะเซ็บ แต่จำเป็นก็ไม่วรรขาดในเชิงประวัติศาสตร์”

หากสามารถยืมหนังสือของเปรมจิตร์ไปเรื่อยๆ อีก ๓๐ ปีต่อมา

๑๑ ประเสริฐ ปัทมสุคนธ์ รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี (๒๔๖๔-๒๕๑๖) กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ชูชูบุณยช่าง, ๒๕๑๗, หน้า ๖๒
๑๒ ประชาชาติ ๒๑ เมษายน ๒๔๗๖ ยี่งใน ตีพิมพ์คือ เพชรนิลจินดา ๒๕๑๕ และ ๑ ปี หลังการปฏิวัติ หน้า ๒๖๖
๑๓ “โลกศกดิ์นิยม”, เหตุการณ์ทางการเมือง ๕๒ ปี แห่งระบอบประชาธิปไตยของไทย เล่มที่ ๑, พระนคร: สำนักพิมพ์ผ่านฟ้าวิทย์, ๒๕๑๑, หน้า ๒๔๕.
๑๔ ศรีกรุง, ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๖, ยี่งใน พรวิกรมน์ เขียวธรรม, บทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทย ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองพ.ศ. ๒๔๗๕ ถึงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ ๒ หน้า ๔๑.
๑๕ เปรมจิตร์ วิจารณ์กูร พระปกเกล้ากับชาติไทย, พระนคร: การพิมพ์กรุงเทพฯ, ๒๕๘๕, หน้า ๕๗.
๑๖ เปรมจิตร์ วิจารณ์กูร “คำอุทิศ” ใน พระปกเกล้ากับชาติไทย, ไม่มีเลขหน้า.
๑๗ เปรมจิตร์ วิจารณ์กูร “คำสักการะ” ใน พระปกเกล้ากับชาติไทย, ไม่มีเลขหน้า.
๑๘ เปรมจิตร์ วิจารณ์กูร พระปกเกล้ากับชาติไทย หน้า ๒๐๗.
๑๙ เปรมจิตร์ วิจารณ์กูร พระปกเกล้ากับชาติไทย หน้า ๒๐๗.

เราจึงได้ทราบจากเปรมจิตร์ วัชรางกูร หรือ “ปรีดา วัชรางกูร” (ชื่อหลังนี้เป็นชื่ออีกชื่อหนึ่งที่เขาใช้ในการเขียนหนังสือชื่อ พระปกเกล้าฯ กับระบอบประชาธิปไตย ในปี พ.ศ.๒๕๒๐) ถึงความจำเป็นของเขาในการนำประเด็นวิาทะ เรื่องร้อนในคดีกลับมาว่า เขาได้เคยแพร่หนังสือ พระปกเกล้าฯกับชาติไทย ในช่วงที่รัฐบาลพลเรือนของหลวงประดิษฐไพเราะลั่นคลอนอย่างมากจากกรณีสวรรคต ของรัชกาลที่ ๘^{๑๑}

การวิาทะของเอกสารทั้งสองถูกหยิบขึ้นมาเป็นเครื่องมือทางการเมืองในระดับที่สอง (พ.ศ.๒๕๑๖ - ๒๕๑๕) หลังจากกรณีสวรรคตของรัชกาลที่ ๘ และการรัฐประหารในปี พ.ศ.๒๕๑๖ ซึ่งทำให้นักกลุ่มอนุรักษ์นิยมมองหลวงประดิษฐไพเราะด้วยความเคลือบแคลงสงสัยอยู่ 2 ประการ คือ การเป็น “คอมมิวนิสต์” อันเป็นผลมาจากการเคยนำเสนอสื่อ คำชี้แจงเค้าโครงการแผนเศรษฐกิจ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๖ และการเชื่อว่าหลวงประดิษฐไพเราะมีส่วนเกี่ยวข้องกับกรณีสวรรคตของรัชกาลที่ ๘ ดังนั้น การผลิตซ้ำเอกสารต่างๆของกลุ่มอนุรักษ์นิยมจึงเป็นไปเพื่อตอกย้ำและสร้างภาพ “ปีศาจทางการเมือง” ให้กับหลวงประดิษฐไพเราะ ในขณะที่กลุ่มนิยมบริติชมีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ต่างและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับหลวงประดิษฐไพเราะ

จากนี้ไป เราจะเริ่มแกะรอยการผลิตซ้ำเอกสารทั้งสองขึ้นไปทีละเล็กละน้อย โดยจะพิจารณาผู้เขียน ผู้จัดพิมพ์ หรือผู้เกี่ยวข้องควบคู่ไปด้วยเพื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการผลิตซ้ำเอกสารทั้งสองขึ้นกับบริบททางการเมือง

การพยายามรื้อฟื้นเอกสารต้องห้ามสองชิ้นที่ถูกห้ามผลิตซ้ำเป็นเวลานานถึง ๑๕ ปีให้กลับมาวิาทะกันอย่างดุเดือด ด้วยการพิมพ์เอกสารทั้งสองชิ้นใหม่นั้น เราพบร่องรอยแรกจากหนังสือที่จัดพิมพ์โดย คักดี ศิลปานนท์ ชื่อว่า บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยเรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐไพเราะ (๒๕๑๖) ซึ่งคักดีอ้างว่าได้ขออนุญาตจากผู้จัดการมรดกของพระปกเกล้าฯแล้ว และยังได้อ้างต่ออีกว่า

การจัดพิมพ์ขึ้นนี้มีได้หมายความว่าข้าพเจ้ามีอิทธิพลทางการเมืองหลงเหลืออยู่ แต่ข้าพเจ้าหวังประโยชน์ในทางบรรเทาประวัติศาสตร์ของชาติทั้งปวง และไม่ได้มีเจตนาขายใจ ต่อท่านรัฐบุรุษอาวุโส โดยเฉพาะท่านรัฐบุรุษอาวุโส เวรมันดิยทอน ถ้าใครจะสงสัยโทษเราว่า เป็นผู้เปิดเผยความลับในพระบรมราชวินิจฉัยแล้ว (เน้นโดยผู้เขียน) ขอให้เพิกเฉยพิจารณาเป็นพยานด้วยเถิด ข้าพเจ้าไม่มีเจตนาขายใจต่อท่านรัฐบุรุษอาวุโสเลย การจัดพิมพ์เล่มต่อไป ถ้าข้าพเจ้ามีโอกาสเมื่อใด ก็จะได้จัดการพิมพ์ตัวคำ

โครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐไพเราะมรดกของชนชาวไทย เพราะเป็นหนังสือคู่กัน ท่านผู้อ่าน จะได้พิจารณาโดยรอบคอบทั้งสองฝ่าย^{๑๒}

ทั้งนี้เราจะเห็นว่า ในความเห็นของคักดีแล้ว บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ ที่วิพากษ์วิจารณ์ คำชี้แจงเค้าโครงการแผนเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐไพเราะ เป็นความลับที่ไม่ควรเปิดเผยต่อสาธารณะ จึงน่าสนใจว่า เหตุใดคักดีจึงนำมาผลิตซ้ำอีกครั้งในช่วงเวลาที่หลวงประดิษฐไพเราะพ้นจากอำนาจแล้ว นอกจากนี้ หากพิจารณาจากลำดับเวลาของเอกสารทั้งสอง คำชี้แจงเค้าโครงการแผนเศรษฐกิจ เป็น “ฝ่ายเสนอ” ก่อน แต่ปรากฏว่าคักดีกลับผลิตซ้ำ บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ อันเป็นงานที่วิพากษ์วิจารณ์หรือเป็น “ฝ่ายค้าน” ขึ้นก่อนแล้วจึงผลิตซ้ำ “ฝ่ายเสนอ” หากเราเชื่อคักดีจากคำนำที่เขากล่าวอ้างถึงข้างต้นแล้วไซ้ ให้พลิกหนังสือดังกล่าวมาดู ในปกหลังของพระบรมราชวินิจฉัยฯ ฉบับของคักดีนี้ จะพบข้อความที่กล่าวถึงหนังสือที่จะออกใหม่ว่า

สักอีกฉบับวิกรม ใครงานให้จงโทษว่าเป็นลักขีอุบาทหาริโธ แต่สักขีมิได้เขกซึ่งเข้าไปอยู่ในสมองของคนที่เจริญแล้วทั่วโลก แม้แต่ในประเทศไทย โปรดคอยฟังกำหนดออก

หนังสือเล่มใหม่เล่มนี้อาจหมายถึงหนังสือของคักดีที่ชื่อ สมุดปกเหลือง เค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐไพเราะ (๒๕๑๖)^{๑๓} ทั้งนี้ คักดีได้กล่าวถึงเบื้องหลังการพิมพ์หนังสือเล่มดังกล่าวเมื่อเดือน เมษายน พ.ศ.๒๕๑๖ ว่า

ข้าพเจ้าไม่มีเจตนาคิดไปในทางการเมืองและก็ไม่มีการเมืองคนใดสนับสนุนข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจัดพิมพ์นี้เองโดยพระการและหากจะเป็นผลเสียต่อกันรัฐบุรุษอาวุโสแล้ว ข้าพเจ้าเป็นผู้ไร้เรขายอมรับความผิดพลาดด้วยความเต็มใจ^{๑๔}

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าคักดีจะมีเจตนาอย่างไรในการผลิตซ้ำเอกสารสองชิ้นดังกล่าวให้กลับมาวิาทะ กันใหม่อีกครั้ง โทษของคักดีก็ไม้อาจจะมีได้ เนื่องจากรัฐบาลพลเรือนลั่นอำนาจไปแล้วด้วยการรัฐประหารเมื่อพฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๑๖ ทั้งนี้การประณามการผลิตซ้ำวิาทะดังกล่าวของคักดีในภายหลังโดยเดือน บุนนาค เดือนเห็นว่าคักดีเป็นฝ่าย “อนุรักษ์นิยม”^{๑๕} นอกจากนี้ ถ้าเราเลือกมองภาพปกหนังสือเล่มดังกล่าวเราอาจจะเข้าใจคักดี หรือจุดมุ่งหมายของการพิมพ์ครั้งนี้ได้มากขึ้น หากพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างภาพปกกับตัวบท (text) จะพบว่า ปกในการพิมพ์ครั้งนี้มีพื้นด้วยสีเหลืองอ่อน เห็น

^{๑๑} “ปรีดา วัชรางกูร” “คำนำ” ใน พระปกเกล้าฯกับระบอบประชาธิปไตย กรุงเทพฯ: หจก. การพิมพ์พระนคร ๒๕๒๐, ไม่มีเลขหน้า

^{๑๒} คักดี ศิลปานนท์, “คำนำ” ใน พระบรมราชวินิจฉัยเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐไพเราะ พระนคร: สำนักงานการพิมพ์ ศ.ศิลปานนท์, ๒๕๑๖, ไม่มีเลขหน้า

^{๑๓} ฉบับนี้เป็นฉบับเดียวกับที่อยู่ใน หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ และหอสมุดปรีดี พนมยงค์ ซึ่งบริจาคโดยยูทูบ เวรสุวรรณ และวิจิตร สุทธิตานนท์ สกยสงนปรากฏโฉมอยู่ในหนังสือรำลึกถึงหลวงประดิษฐไพเราะหลายต่อหลายครั้ง

^{๑๔} คักดี ศิลปานนท์, “คำสารภาพ” ใน สมุดปกเหลือง เค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐไพเราะ พระนคร: สำนักงานการพิมพ์ ศ.ศิลปานนท์, ๒๕๑๖, หน้า ๓-๔

^{๑๕} เดือน บุนนาค, “ความน่า” ใน หอสมุดปรีดี รัฐบุรุษอาวุโส ผู้วางแผนเศรษฐกิจคนแรก, พระนคร: สำนักงานเสริมวิทย์บรรณาคาร, ๒๕๐๐, หน้า (๑๖) - (๑๗)

ภาพวิจิตรบรรจงอยู่ในหมอกเมฆ สุนัขเลียแข้งคนมองจากมุมไกลจะเห็นมีขวานก่ากำลังโดนเอาอยู่ลิบๆ ตรงมุมด้านซ้ายของภาพมีต้นไม้ขนาดใหญ่ต้นหนึ่งประกอบอยู่ ซึ่งอาจสื่อถึงต้นกัลปพฤกษ์ ภาพดังกล่าวอาจหมายถึงยุคพระศรีอาริย์?

คำชี้แจงเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจ ของหลวงประดิษฐไพเราะกัญญา โดยคำที่อาจสื่อถึงความประสงค์จะสร้าง "ยุคพระศรีอาริย์" ให้เกิดขึ้น ดังนี้

สิ่งที่ราษฎรทุกคนพึงปรารถนา คือ ความสุขความเจริญอย่างประเสริฐ ซึ่งเรียกกันเป็นศัพท์ว่า ศรีอาริยะ ก็จะต้องเกิดขึ้น

"สิ่งที่ราษฎรทุกคนพึงปรารถนา คือความสุขความเจริญอย่างประเสริฐ ซึ่งเรียกกันเป็นศัพท์ว่า ศรีอาริยะ..."

ราษฎรโดยถ้วนหน้า ก็เมื่อบัดนี้เราจะดำเนินวิธีไปสู่อาริยะโดยดี แต่ด้วยจะมีบุคคลที่คอยขัดขวางเข้าคองซึ่งหนักๆแล้วข้าก็จะกลับไปสู่สมัยก่อน พุทธกาลคือ เมื่อ ๒๔๗๕ ปีที่แล้วมาแล้ว"

"แทนที่จะได้ไปสู่สวรรค์ของพระศรีอาริย์ มันจะเลกกลายเป็นไปสู่อเวจีของพระศรีอาริย์เสียก็เป็นที่"

บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ ได้ประเมินความพยายามสร้างยุคพระศรีอาริย์ตาม คำชี้แจงเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจ ของหลวงประดิษฐไพเราะว่าเป็น

การทดลองให้คนมีชนับถือไปทางศาสนาพระศรีอาริย์คือยกต้นกัลปพฤกษ์ขึ้นมี ผลอะไรให้อะไรได้สิ่ง ให้เห็นสิ่งที่ยังทำไม่ได้ จนในที่สุดแทนที่จะได้ไปสู่สวรรค์ของพระศรีอาริย์ มันจะเลกกลายเป็นไปสู่อเวจีของพระศรีอาริย์เสียเป็นแน่ได้"

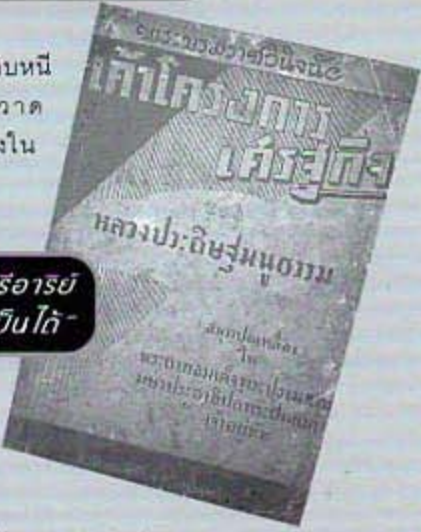
นอกจากนี้ บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ ยังกล่าวถึงยุคพระศรีอาริย์ เพิ่มเติมว่า

ตามคำที่มีผู้ทักทายไว้ว่า พระศาสนาศรีอาริย์จะมาถึงในโลกในปี พ.ศ. ๕๐๐๐ นั้นคงจะเป็นจริงได้กระมัง ถ้าจริงแล้วเวลานี้

เป็น พ.ศ.๒๔๗๕ ก็คงจะยังไม่ถึงเวลาตามคำทำนาย เพราะฉะนั้นถ้ายังไม่ถึงเวลาแล้วเราจะรีบชวนไปทำไม คนเราจะเชื่อคำทำนายอันศักดิ์สิทธิ์นี้ หรือจะเชื่อบุคคลชาวต่างชาติซึ่งยอมปล่อยให้พวกพ้องกินเนื้อมนุษย์ด้วยกันเอง อย่างถึงลูกก่อนห่างไปเลย ถึงวิธีนี้จะเก็บตัวกัลปพฤกษ์เสียแต่เวลาที่ยังไม่สุกหรือยังไม่โตพอ เราจะหาดอกผลไม่ได้เลยอาจจะฉิบหายหมด แต่ก็ถึงที่ประทุก็จะหักพาราลงไปตกแถวกับคนต ก็เมื่อยังไม่ถึงเวลาที่ได้อำนาจไว้ในตัวต้นนี้ ก็เราเองก็ยังไม่คิดถึงกับเสียพิภพหนึ่งจะดีกว่าหรือ ไม่ใช่ว่าจะให้คนเป็นสภาพแบบเวจีพระศรีอาริย์ ค่อยชิงสุกก่อนห่ามดังที่โครงการเศรษฐกิจกำหนด"

หลังการร่วมมือระหว่างคณะรัฐประหารและกลุ่มอนุรักษนิยมทำการโค่นล้มรัฐบาลพลเรือนเมื่อปี พ.ศ.๒๔๗๖ ประกอบกับความล้มเหลวของการพยายามรัฐประหารเมื่อปี พ.ศ.๒๔๗๐ หรือ "กบฏวังหลวง" ของกลุ่มหลวงประดิษฐไพเราะส่งผลให้หลวงประดิษฐไพเราะและกลุ่มผู้

สนับสนุนต้องหลบหนีและเกิดการกวาดล้างอย่างรุนแรงในเวลาต่อมา

ท่ามกลางความสับสนของข้อกล่าวหาที่มีต่อหลวงประดิษฐไพเราะ สุทธิพิทักษ์ อดีตนักการเมืองและผู้ใกล้ชิดหลวงประดิษฐไพเราะ ได้ใช้หนังสือเป็นเครื่องมือในการเพื่อฟื้นฟูความเข้าใจที่ถูกต้องต่อ "อาจารย์" ให้กับสาธารณชน ด้วยการเผยแพร่หนังสือชื่อ *ดร.ปริทัศน์ พนมยงค์กับการปฏิวัติ (๒๔๗๓)* ซึ่งเดือน บุญมากได้เรียกพื้นที่เห็นถึงภาพความยากลำบากเบื้องหลังการเขียนหนังสือเล่มนี้ว่า *ไสวเขียนอยู่ที่มีหลายและนำมาตีพิมพ์ที่นครศรีธรรมราช*" และนับเป็นการตีพิมพ์ คำชี้แจง

* หลวงประดิษฐไพเราะ, คำชี้แจงเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจ และคำวิจารณ์พระบรมราชวินิจฉัยฯ เกี่ยวกับการประเมินความสูงส่งของพระบรมราชวินิจฉัยฯ ด้วยการประกอบเศรษฐกิจ, พระนคร, โรงพิมพ์สุภาพ, ๒๔๗๖, หน้า ๕๑
** บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยเรื่องเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจของหลวงประดิษฐไพเราะ, พระนคร, โรงพิมพ์สุภาพ, ๒๔๗๖, หน้า ๖๕-๖๖
*** บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยเรื่องเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจของหลวงประดิษฐไพเราะ, หน้า ๕๖-๕๗
**** เดือน บุญมาก, "ความกล้า" ใน *ท่านปริทัศน์ รัฐบาลอาวุโส ผู้วางแผนเศรษฐกิจคนแรก*, หน้า (๑๖)

เค้าโครงการณ์เศรษฐกิจฯ โดยตาเป็นครั้งแรกโดยกลุ่มนิยมบริติ นอก จากนี้ เรายังได้วิจารณ์ถึงการแจกจ่าย บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ ภายหลังหลวงประดิษฐาธิราชไปยังต่างประเทศเมื่อครั้งนั้นว่า “นำออกแจกจ่ายโฆษณาถึง ๓,๐๐๐ เล่ม มากพอคู่สำหรับการลอบ ติข้างหลังและการกระทับซ้ำ”^{๑๑}

พื้นฟูความเข้าใจที่ถูกต้องต่อ “อาจารย์” ภิสาธารณชน

ความพ่ายแพ้ในการพยายามทำรัฐประหารโดยทหารเรือที่ล้ม ilynหลวงประดิษฐาเมื่อปี พ.ศ.๒๔๙๔ หรือที่รู้จักกันในนาม “กบฏแมนฮัตตัน” ได้เปิดศักราชของการใช้คำว่า “คอมมิวนิสต์” คู่กับ หลวงประดิษฐา” หลังจากนั้นในปี พ.ศ. ๒๔๙๖ ได้มีการพิมพ์เอกสาร สองชิ้นนี้อีกครั้งหนึ่งในหนังสือชื่อ สามโลก เขียนโดย “อารยันต- คุปต์” ซึ่งน่าสนใจตรงที่เป็นการตีพิมพ์เอกสารทั้งสองชิ้นไปด้วยกัน เป็นครั้งแรก โดยการจัดเรียงข้อความใน คำชี้แจงเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจฯ และ บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ ให้วิวาทะประกบคู่กัน โดย เรียงเอกสารสองชิ้นสลับกันไปตามประเด็น เป็นการกดบังคับให้ เอกสารที่มีจุดยืนทางการเมืองที่แตกต่างกันและเคยพิพท์แยกขาดจาก กันคนละเล่มตั้งแต่แรกเริ่ม ให้กลับมายุ่งรวมในหนังสือเล่มเดียวกัน การผนวกรวมครั้งนี้ เป็นจุดเริ่มต้นของรูปแบบการนำเสนอ คำชี้แจง เค้าโครงการณ์เศรษฐกิจฯ และ บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ ใน หนังสือรุ่นต่อๆ มา ทั้งการพิมพ์แบบนำเอกสารสองชิ้นมาปะปน สลับ กันไปตามประเด็น เช่น งานของเดือน บุนนาค (๒๕๐๐, ๒๕๐๑) ไมตรี เตนอุตม (๒๕๐๖) สิริ เปรมจิตต์ (๒๕๐๖) “นายสุจินดา” (๒๕๐๙) ปรีดา วัชรวางกูร (๒๕๒๐) ฉบับสำนักพิมพ์จิตรกรรมนุสรณ์ (๒๕๒๖) โครงการปรีดี พนมยงค์กับสังคมไทย (๒๕๒๖) และชาติ เยี่ยมกระสินธุ์ (๒๕๔๔) และ รูปแบบการพิมพ์ประกบคู่เอกสารสอง ชิ้นไว้ในเล่มเดียวกัน เช่น “วิเทศกรณีย์” (๒๕๑๑, ๒๕๑๔) โครงการฉลอง ๑๐๐ ปี ชาตกาษา (๒๕๔๒) และศูนย์เศรษฐศาสตร์การเมืองและสถาปนาบริติ พนมยงค์ (๒๕๔๒) สำหรับภูมิหลังของ “อารยันตคุปต์” นั้น ทราบแต่เพียงว่า เป็นนามปากกาของนายอา รยัน เมตตันตคุปต์ อดีตทหารเสนารักษ์ มีงานเกี่ยวกับการเมืองและ ศาสนาเกือบ 20 เล่ม และเล่มที่สร้างชื่อเสียงให้มากที่สุดคือ เมื่อพระศรี อารย์มาเป็นเจ้าโลก พิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๓ และพิมพ์ต่อ เนื่องถึง ๖ ครั้งในรอบ ๒ ปี เนื้อหาส่วนใหญ่กล่าวโจมตีระบอบ คอมมิวนิสต์และลัทธิสังคมนิยม

ก่อนก้าวข้ามถึงพุทธกาล ในปี พ.ศ. ๒๔๙๖ มีผู้ดำเนินการนิพนธ์มา ได้ จัดพิมพ์เอกสารสองชิ้นนี้ ประกบคู่กัน ภายใต้ชื่อ หนังสือ เค้าโครงการเศรษฐกิจ ของหลวงประดิษฐมนูธรรม (สมุด ปกเหลืองปกขาว) พร้อมทั้งพระบรม ราชวินิจฉัย (๒๔๙๖) พิมพ์ที่โรงพิมพ์ กฤษณปรกรณ์

ในปีที่ถึงพุทธกาล หลังการรัฐประหาร เดือน บุนนาค ได้ผลิตหนังสือที่ชื่อ ท่านปรีดี รัฐบุรุษอาวุโส ผู้วาง แขนเศรษฐกิจไทยคนแรก (๒๕๐๐) เดือนได้นำเอกสารสองชิ้นนี้เผยแพร่ อีกครั้งหนึ่งในรูปแบบวางสลับกันไปตามประเด็นในเล่มเดียวกัน อีกครั้งหนึ่ง โดยมีคำโปรยที่เพิ่มความน่าเชื่อถือที่กระดาศาหุ้บกว่า

เก็บจากบันทึกลัทธิฐานและความจำ ตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๖๕ เป็น ต้นมา คือ -๑๕ ปีมาแล้ว เป็นหาประวัติศาสตร์แห่งชีวิตประวัติ ของบุคคล ผู้มีอุดมคติมุ่งต่อความสุขของทุกคน ไม่ได้กอบโกย แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว ตั้งผู้มีอำนาจทั้งหลาย

เดือนเริ่มต้นบทแรกโดยการชี้ให้เห็นถึงความสนิทสนมกันเป็น เวลนานาระหว่างตนเองกับหลวงประดิษฐาด้วยบท “ข้าพเจ้ารู้จัก ท่านปรีดี” และเคลื่อนไปสู่บทอื่นๆ เพื่อนำไปสู่เอกสารทั้งสองชิ้น และ ทิ้งท้ายด้วยเรื่อง “ได้อะไรจากเค้าโครงการและพระบรมราชวินิจฉัย” หนังสือเล่มนี้มีความสำคัญและได้รับการตีพิมพ์ซ้ำอีกครั้ง ในปี พ.ศ. ๒๕๑๗ และถูกใช้ในการอ้างอิงทางวิชาการมากมาย^{๑๒} ตลอดจนถูก หยิบขึ้นมาเป็นต้นฉบับหลักในการผลิตซ้ำเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว ในงานเขียนของกลุ่มนิยมบริติ^{๑๓}

การเมืองของวงการผลิตซ้ำ: ปัญหาของคำ “ประชาธิปไตย”

ขณะนี้ ไม่มีใครได้เห็นต้นฉบับเดิมแล้ว นอกเสียจากคัดลอกกัน มาเป็นทอดๆ”

“นายสุจินดา” หรือชาติ เยี่ยมกระสินธุ์ นักเขียนสารคดีกลุ่ม อนุรักษ์นิยม ได้ตระหนักในข้อเท็จจริงประการนี้และได้กล่าวประโยค ข้างต้นเดือนการอ้างอิงเอกสารประวัติศาสตร์ทั้งสองชิ้นเอาไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๙ และกล่าวซ้ำในปี พ.ศ.๒๕๔๔ แต่เขาก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยง หนีไปจากสิ่งที่ตนเองเตือนได้

^{๑๑} ไสว สุทธิพิทักษ์, *ศร ปรีดี พนมยงค์กับการปฏิวัติ นครศรีธรรมราช(?)* สำนักพิมพ์สิริธรรมนคร, ๒๕๓๓ หน้า ๒๘๕.
^{๑๒} มงคล เจริญธนา, *ภาพลักษณ์ปรีดี พนมยงค์กับการเมืองไทย พ.ศ.๒๔๗๕-๒๕๒๖*, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓, หน้า ๑๒๑.
^{๑๓} เช่นในหนังสือชื่อ *ความคิดทางการเมืองของปรีดี พนมยงค์* (๒๕๖๓) ของเฉลิมเกียรติ ธีวามล, *ความคิดสหกรณ์ของปรีดี พนมยงค์* (๒๕๖๐) ของฉัตรทิพย์ นาถสุภา, *๒๔๗๕ การปฏิวัติสยาม* (๒๕๕๓) ของชาญวิทย์ เกษศิริ, *การปฏิวัติสยาม พ.ศ.๒๔๗๕* (๒๕๕๐) ของนครินทร์ เมฆไตรรัตน์, ๒๕๑๕ และ ๑ ปีหลัง การปฏิวัติ (๒๕๕๓) ของธีรศักดิ์ เวชเลิศอนันต์, *ปฐมวาระคณะราษฎรเมือง ของปรีดี พนมยงค์* (๒๕๕๔) ของพิพวรรณ เขียมศิริสกุล เป็นต้น.
^{๑๔} ปรีดี พนมยงค์กับสังคมไทย (๒๕๒๖) ของโครงการปรีดี พนมยงค์กับสังคมไทย และ *เศรษฐศาสตร์การเมือง (เพื่อชุมชน)* ฉบับ ปรีดี พนมยงค์ (๒๕๒๖) ของศูนย์เศรษฐศาสตร์การเมืองและสถาปนาบริติ พนมยงค์, *เค้าโครงการเศรษฐกิจ* (๒๕๒๖) ของคณะกรรมการดำเนินการฉลอง ๑๐๐ ปี ชาตกาษา.
^{๑๕} ชาติ เยี่ยมกระสินธุ์, *พระปกเกล้าฯกับลัทธิสังคมนิยม*, กรุงเทพฯ: ชมรมนักเขียนอาวุโส, ๒๕๕๕ หน้า ๑๖๕.

การใช้ **บันทึกพระบรมราชวินิจฉัย** ฉบับ พ.ศ.๒๔๗๖ เป็นเครื่องมือในการคัดค้าน คำชี้แจงเค้าโครงการกรณีเศรษฐกิจ และลดความชอบธรรมของหลวงประดิษฐา ด้วยการที่ผู้ผลิตตั้งชื่อเอกสารว่า **บันทึกพระบรมราชวินิจฉัย** แต่กลับไม่ระบุชื่อผู้เขียนให้ชัดเจนในตอนท้ายสุดของเอกสารนั้น มีความเป็นไปได้ที่ผู้ผลิตอาจต้องการให้เกิดความคลุมเครือ และทำให้สาธารณชนเข้าใจไปเองได้ว่าเอกสารดังกล่าวเป็นพระบรมราชวินิจฉัยของพระปกเกล้าฯ ในขณะที่หลักฐานจากคำพิพากษาศาลพิเศษเมื่อ พ.ศ.๒๔๙๒ และข้อสังเกตอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับพระปกเกล้าฯทำให้ไม่อาจสามารถสรุปได้ว่าพระองค์ทรงพระราชทานหนังสือเอกสารดังกล่าวด้วยพระองค์เอง

อย่างไรก็ตาม การผลิตซ้ำเอกสารขึ้นดังกล่าวในยุคต่อมา กลับพบว่ามีการเพิ่มเติมชื่อผู้เขียนเข้าในตอนท้ายของเอกสารว่า “**ประชาธิปไตย**” เกือบทุกฉบับ และถูกใช้อ้างอิงต่อไปเรื่อยๆโดยไม่มีใครตรวจสอบ

จากศึกษาเปรียบเทียบเนื้อหาในหนังสือที่ตีพิมพ์ซ้ำเอกสารสองชิ้นนี้หลังปี พ.ศ.๒๔๗๖ อันได้แก่ **บันทึกพระบรมราชวินิจฉัย** ฉบับของศักดิ์ ศิลปานนท์เมื่อปี พ.ศ.๒๔๙๖ และ **สมุดปกเหลือง** เค้าโครงการเศรษฐกิจ ในปี พ.ศ.๒๔๙๖ และฉบับนิรนามที่พิมพ์โดยโรงพิมพ์กฤษฎกมลเมื่อปี พ.ศ.๒๔๙๙ ผู้เขียนพบว่า ฉบับของศักดิ์และฉบับโรงพิมพ์กฤษฎกมลมีความแม่นยำตรงกับต้นฉบับในเหมือนครั้งฉบับปี พ.ศ.๒๔๗๖ และปราศจากชื่อผู้เขียนตอนท้ายในบันทึกพระบรมราชวินิจฉัย

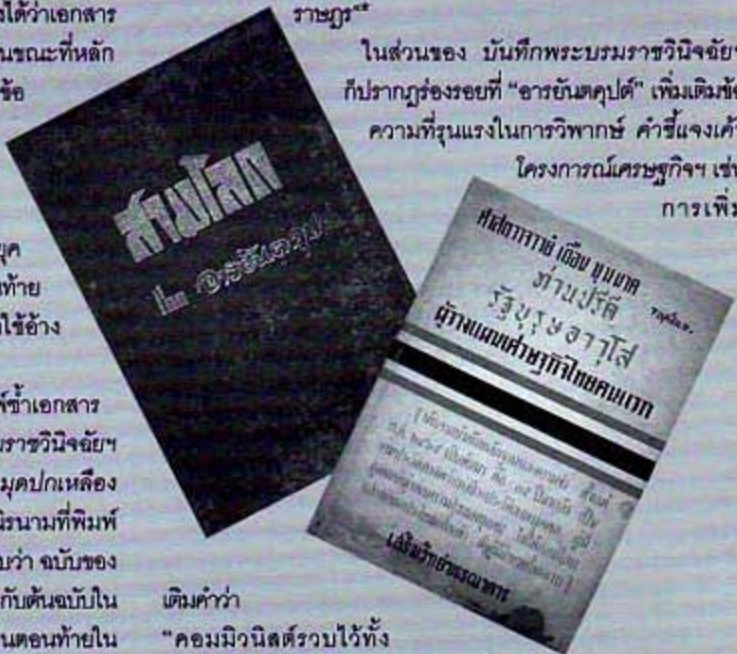
จุดเริ่มต้นของการเมืองของแก้ไต้นฉบับและการปรากฏตัวของคำว่า “**ประชาธิปไตย**” ท้าย **บันทึกพระบรมราชวินิจฉัย** นั้น ผู้เขียนพบอยู่ในหนังสือที่ชื่อ **สามโลก** (๒๔๗๗) ของ “**อารยันตคุปต์**” นักเขียนที่แทบไม่มีใครรู้จักนาม

เราอาจจะสามารถประเมินจุดยืนทางการเมืองแบบอนุรักษนิยมของ “**อารยันตคุปต์**” ได้จากการตั้งชื่อบทต่างๆในหนังสือของเขา เช่น “**โครงการเศรษฐกิจคอมมิวนิสต์ไทย**” “**โครงการหมุนเงินจากกระเป๋าราชฎา**” และ “**โครงการตอนพระศรีอารยโเวจี**” ทั้งนี้ “**อารยันตคุปต์**” ใช้ชื่อบทต่างๆข้างต้นมีเอกลักษณ์ถึงการวิพากษ์ของเอกสารทั้งสองชิ้น และมีความเป็นไปได้ที่ “**อารยันตคุปต์**” จะแก้ไขเพิ่มเติมต้นฉบับให้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

เขาได้ตัดเนื้อหาบทหน้าที่ว่าด้วย “**ข้อที่ระลึกในการอ่านคำชี้แจงนี้**” ที่หลวงประดิษฐาเขียนขึ้นเพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของเค้าโครงการเศรษฐกิจออกทั้งหมด นอกจากนี้ยังตัดประเด็นย่อยเรื่อง

“**คนมั่งมี, คนชั้นกลาง, คนยากจน ก็อาจแร้นแค้น**” ในหมวดที่ ๒ “**ความไม่เที่ยงแท้แห่งการเศรษฐกิจในปัจจุบัน**” ออกไป ตลอดจนเพิ่มเติมคำว่า “**ใช้เป็นทาส**” ลงไปในหมวดที่ ๓ “**การประกันความสุจริตของราษฎร**”^{๑๑} และการเพิ่มคำว่า “**นายให้รางวัลแก่ทาส**” ลงในประเด็นพระราชบัญญัติว่าด้วยการประกันความสุจริตของราษฎร^{๑๒}

ในส่วนเรื่อง **บันทึกพระบรมราชวินิจฉัย** ก็ปรากฏร่องรอยที่ “**อารยันตคุปต์**” เพิ่มเติมข้อความที่รุนแรงในการวิพากษ์ คำชี้แจงเค้าโครงการกรณีเศรษฐกิจ เช่น การเพิ่ม

เติมคำว่า “**คอมมิวนิสต์รวบไว้ทั้งหมด**” ในข้อ ๒ “**หมวดความแร้นแค้นของราษฎร**”^{๑๓} การเพิ่มเติมคำว่า “**นองเลือดกันใหญ่**” ลงไปในบทที่ ๑ เรื่อง “**แรงงานคนยุโรป และพวกหนักโลก**”^{๑๔} การเพิ่มข้อความว่า “**ถ้าดำเนินการตามโครงการเศรษฐกิจอันนี้แล้ว การมันตรงกันข้ามหมด การบังคับกดขี่ก็ต้องมี**” ลงในข้อที่ ๓๔ “**เรื่องการศึกษา**”^{๑๕} และที่สำคัญในตอนท้ายของ **บันทึกพระบรมราชวินิจฉัย** “**อารยันตคุปต์**” ได้เพิ่มคำว่า “**ประชาธิปไตย**” ลงไป^{๑๖}

ผู้เขียนคาดว่า “**อารยันตคุปต์**” คงเชื่อมั่นว่าพระปกเกล้าฯทรงพระราชทานให้ **บันทึกพระบรมราชวินิจฉัย** ด้วยพระองค์เอง เขาจึงเพิ่มพระนามของพระปกเกล้าฯลงไปเพื่อยืนยันถึงความเชื่อของเขา และใช้คำดังกล่าว ในการเพิ่มน้ำหนักความน่าเชื่อถือของเอกสาร เพื่อเป็นเครื่องมือในการโจมตีหลวงประดิษฐาว่าเป็น “**คอมมิวนิสต์**” จริงดังที่พระองค์ทรงให้พระราชวินิจฉัยไว้ เช่น เมื่อมีการกล่าวถึง “**ผู้เขียนคำชี้แจงเค้าโครงการกรณีเศรษฐกิจ**” ใน **บันทึกพระบรมราชวินิจฉัย** ที่ถูกผลิตซ้ำในหนังสือของเขา “**อารยันตคุปต์**” จะวงเล็บ

^{๑๑} “**อารยันตคุปต์**”, **สามโลก**, พระนคร โรงพิมพ์เจ้าหลวงศิลป์, ๒๔๗๗, หน้า ๕๒๕.
^{๑๒} “**อารยันตคุปต์**”, **สามโลก**, หน้า ๕๒๕.
^{๑๓} “**อารยันตคุปต์**”, **สามโลก**, หน้า ๕๒๖.
^{๑๔} “**อารยันตคุปต์**”, **สามโลก**, หน้า ๕๔๕.
^{๑๕} “**อารยันตคุปต์**”, **สามโลก**, หน้า ๕๕๗.
^{๑๖} “**อารยันตคุปต์**”, **สามโลก**, หน้า ๖๐๖.

ชื่อ “นายปรีดี” ลงไป และเมื่อ บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ กล่าวถึงคำว่า “ข้าพเจ้า” เขาจะวงเล็บชื่อไว้ว่า “พระปกเกล้าฯ” ในตอนท้ายของทุกคำ และทุกครั้ง

หากมีการถามนักเรียนประวัติศาสตร์ที่สนใจเรื่องราวทางการเมืองในช่วงต้นระบอบใหม่ หรือนักปริทัศน์ศึกษา หรือแม้กระทั่งกลุ่มนิยมปรีดีนั้น เกือบทุกคนคงจะตอบได้ตรงกันว่า หนังสือเดือนบุณนาคที่ชื่อ ท่านปรีดี รัฐบุรุษอาวุโส ผู้วางแผนเศรษฐกิจไทยคนแรก^{๑๑} เป็นหนังสือที่ถือว่าเป็น “ต้นฉบับ” เกี่ยวกับหลวงประดิษฐไพเราะ และกรณีวิาทะประวัติศาสตร์ที่เป็นที่รู้จักมากที่สุด ซึ่งนำไปสู่การอ้างอิงทางวิชาการเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวมากมาย แต่แทบไม่พบเมื่อผู้เขียนตรวจสอบงานชิ้นนี้ พบว่าเดือนได้หยิบเอางานของ “อารยันตคุปต์” มาเป็นต้นฉบับในการเขียน ถึงแม้ว่าเดือนจะไม่ได้อ้างอิงแหล่งข้อมูล แต่จากการตรวจสอบต้นฉบับระหว่างงานของ “อารยันตคุปต์” และเดือนในรายละเอียด คำต่อคำ ประโยคต่อประโยค โดยเฉพาะส่วนที่ว่าด้วยวิาทะของเอกสารสองชิ้น ซึ่งเดือนนำเสนอแบบปะปนกันระหว่างเอกสารทั้งสองโดยกลับไปตามประเด็นนั้น ผู้เขียนพบว่า มีความคล้ายคลึงกันมากระหว่างหนังสือทั้งสองเล่ม เช่น เมื่อกล่าวถึง คำชี้แจงเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจฯ ไม่ปรากฏว่ามี “ข้อที่ระลึกลึกในการอ่านคำชี้แจงนี้”^{๑๒} และประเด็น “คนมั่งมี, คนชักกลาง, คนยากจนก็อาจแค้นแค้น”^{๑๓} รวมทั้งปรากฏคำผิดตรงกัน เช่น เมื่อกล่าวถึง บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ ก็ปรากฏที่ผิดในประโยคว่า “ข้าพเจ้าได้ผ่านโครงการ”^{๑๔} เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ตาม เดือนได้พยายามต่อสู้กับข้อความที่ถูกแทรกลงไป คำชี้แจงเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจฯ เช่น การตัดคำว่า “ใช้เป็นทางเลือกไป”^{๑๕} ในประเด็น “เอกชนทำไม่ได้” การตัดคำว่า “นายให้รางวัลแก่ทาส”^{๑๖} ตลอดจนการตัดคำว่า “คอมมิวนิสต์รบกวนหัวนม” ออกจาก บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ^{๑๗} เป็นต้น ซึ่งล้วนเป็นข้อความที่ “อารยันตคุปต์” เพิ่มเติมลงไปเพื่อเพิ่มความรุนแรง กระนั้นก็ตาม สิ่งในเดือนมิได้ตัดออก คือ คำว่า “ประชาธิปไตย”^{๑๘}

น่าสนใจว่า เหตุใดเดือนจึงยอมให้ คำว่า “ประชาธิปไตย” คงอยู่ในตอนท้ายต่อไปในการพิมพ์ ท่านปรีดี รัฐบุรุษอาวุโสฯ ทั้งๆ ที่ในช่วงเวลาก่อนที่เดือนจะผลิตหนังสือเล่มดังกล่าวออกมา มีการผลิตซ้ำเอกสารทั้งสองชิ้นนี้อยู่หลายฉบับ เช่น ฉบับของศักดิ์ ศิลปานนท์

และฉบับของโรงพิมพ์กฤษณมิตร ซึ่งล้วนไม่ปรากฏ คำว่า “ประชาธิปไตย” เดือนน่าจะได้อิงเอกสารเหล่านี้ มาประกอบการเขียนและตรวจสอบรายละเอียดกับงานของ “อารยันตคุปต์” จนกระทั่งทำให้เดือนสามารถแก้ไขปรับปรุงการผลิตซ้ำได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ยังเป็นที่ยึดเหนี่ยวอีกด้วยว่า โดยส่วนตัวเดือนเองก็ไม่เชื่อว่าพระปกเกล้าฯ ทรงพระราชทานฉบับ บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ^{๑๙}

ดังกล่าวมาแล้วว่า การปรากฏขึ้นครั้งแรกของคำ “ประชาธิปไตย” ในงานของ “อารยันตคุปต์” คาดว่าน่าจะเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการโจมตีหลวงประดิษฐไพเราะ อย่างไรก็ตาม เดือน บุณนาค ได้หยิบคำดังกล่าวมาใช้ในอีกมุมหนึ่งเพื่อย้อนกลับไปหาฝ่ายอนุรักษ์นิยมด้วยการปล่อยให้คำดังกล่าวยังคงปรากฏอยู่ในงานของตนต่อไป เพื่อยืนยันต่อผู้อ่านว่า “เมื่อโหละจริต เข้าครอบงำ ความเผด็จรอนก็ถูกนำมาใช้เยาะเย้ยกัน หาประโยชน์อันใดไม่ได้เลย”^{๒๐}

การเกิดขึ้นและการดำรงอยู่ของคำว่า “ประชาธิปไตย” ได้รับความเกี่ยวเนื่องจากทั้งสองฝ่าย ซึ่งใช้คำดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการโจมตีซึ่งกันและกัน กลุ่มอนุรักษ์นิยมเริ่มใช้คำดังกล่าวเป็นอาวุธ เพื่อโจมตีฝ่ายตรงข้าม แต่ก็ถูกกลุ่มนิยมปรีดีใช้คำเดียวกันนี้ย้อนกลับเพื่อการวิพากษ์วิจารณ์ดุจเดียวกัน

หลังจากนั้น ทั้งคำ “ประชาธิปไตย” และเอกสารทั้งสองชิ้นที่ถูกจับรวมเข้าด้วยกันทั้งแบบปะปนกันกลับไปตามประเด็นและการประกบคู่เอกสาร ก็หลุดลอยไปจากความควบคุมและความตั้งใจครั้งแรกของการผนวกรวม ไม่ปรากฏอยู่ในงานของทั้งกลุ่มนิยมปรีดีและกลุ่มอนุรักษ์นิยมในกาลต่อๆ มา ดังในงานของกลุ่มนิยมปรีดี เช่น เดือน บุณนาค (๒๕๐๐, ๒๕๑๗) โครงการปรีดี พนมยงค์ กับสังคมไทย (๒๕๒๖) ฉบับสำนักพิมพ์จักรวรรดินุสรณ์ (๒๕๒๖) ฉบับคณะกรรมการดำเนินงานโครงการฉลอง ๑๐๐ ปีชาติกาลฯ (๒๕๔๒) และศูนย์เศรษฐศาสตร์การเมืองและสถาบันปรีดีฯ (๒๕๔๒) และในกลุ่มอนุรักษ์นิยม เช่น งานของ สิริ เปรมจิตต์ (๒๕๑๖) “นายสุจินดา” (๒๕๑๙) และชาลี เขียมกระสินธุ์ (๒๕๔๔)

ไม่เฉพาะแต่เพียงถ้อยคำปริศนาอย่าง “ประชาธิปไตย” เท่านั้น ความเป็นการเมืองของการผลิตซ้ำยังคงดำเนินควบคู่กับบริบทการเมืองอย่างต่อเนื่อง

^{๑๑} เดือนมิได้ระบุว่าใช้หนังสือของใครเป็นหลักในการอ้างอิงเพื่อเขียนหนังสือเล่มดังกล่าว

^{๑๒} เดือน บุณนาค ท่านปรีดี รัฐบุรุษอาวุโส ผู้วางแผนเศรษฐกิจไทยคนแรก (๒๕๐๐) หน้า ๑๔๕ ดูเปรียบเทียบกับ “อารยันตคุปต์” สามโลก หน้า ๕๒๐

^{๑๓} เดือน บุณนาค ท่านปรีดี รัฐบุรุษอาวุโส ผู้วางแผนเศรษฐกิจไทยคนแรก (๒๕๐๐) หน้า ๑๔๔ ดูเปรียบเทียบกับ “อารยันตคุปต์” สามโลก หน้า ๕๒๔

^{๑๔} เดือน บุณนาค ท่านปรีดี รัฐบุรุษอาวุโส ผู้วางแผนเศรษฐกิจไทยคนแรก (๒๕๐๐) หน้า ๑๔๗ ดูเปรียบเทียบกับ “อารยันตคุปต์” สามโลก หน้า ๕๒๒

ซึ่งประโยคที่ถูกตัดคือ “ข้าพเจ้าได้ผ่านโครงการ”

^{๑๕} เดือน บุณนาค ท่านปรีดี รัฐบุรุษอาวุโส ผู้วางแผนเศรษฐกิจไทยคนแรก (๒๕๐๐) หน้า ๒๐๕ ดูเปรียบเทียบกับ “อารยันตคุปต์” สามโลก หน้า ๕๒๔

^{๑๖} เดือน บุณนาค ท่านปรีดี รัฐบุรุษอาวุโส ผู้วางแผนเศรษฐกิจไทยคนแรก (๒๕๐๐) หน้า ๒๐๕ ดูเปรียบเทียบกับ “อารยันตคุปต์” สามโลก หน้า ๕๒๕

^{๑๗} เดือน บุณนาค ท่านปรีดี รัฐบุรุษอาวุโส ผู้วางแผนเศรษฐกิจไทยคนแรก (๒๕๐๐) หน้า ๒๐๐ ดูเปรียบเทียบกับ “อารยันตคุปต์” สามโลก หน้า ๕๒๖

^{๑๘} เดือน บุณนาค ท่านปรีดี รัฐบุรุษอาวุโส ผู้วางแผนเศรษฐกิจไทยคนแรก (๒๕๐๐) หน้า ๑๘๘ ดูเปรียบเทียบกับ “อารยันตคุปต์” สามโลก หน้า ๒๐๖

^{๑๙} เดือน บุณนาค “ความน่า” ใน ท่านปรีดี รัฐบุรุษอาวุโส ผู้วางแผนเศรษฐกิจไทยคนแรก (๒๕๐๐) หน้า (๑๖)

^{๒๐} เดือน บุณนาค “ได้อะไรจากเค้าโครงการและพระบรมราชวินิจฉัย” ใน ท่านปรีดี รัฐบุรุษอาวุโส ผู้วางแผนเศรษฐกิจไทยคนแรก (๒๕๐๐) หน้า ๑๘๕

สภร่อยการวิวาทะทางการพิมพ์

ความทรงจำที่มีต่อหลวงประดิษฐไพเราะในประเด็นการเป็น “คอมมิวนิสต์” และการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับกรณีสวรรคตของรัชกาลที่ ๘ ยังคงแนบแน่นอยู่ในสังคม ท่ามกลางการผลิตซ้ำวิวาทะเพื่อตอกย้ำความทรงจำโดยกลุ่มอนุรักษ์นิยม ในขณะที่กลุ่มนิยมปรีดีก็มีภาระกิจในการสร้างภาพทรงจำเกี่ยวกับหลวงประดิษฐไพเราะให้กับสาธารณะใหม่

ทศวรรษแรกของกิ่งพุทธกาล ได้มีความพยายามต่อเนื่องจากระลอกที่สองในการนำเอกสารทั้งสองชิ้น ให้คืนสู่ความรับรู้ของสาธารณะอีกแต่ความคึกคักของการผลิตซ้ำเริ่มลดลง ทั้งนี้ รูปแบบของการผลิตซ้ำในช่วงดังกล่าวมักเป็นการนำเอกสารชิ้นใดชิ้นหนึ่งเพียงชิ้นเดียว หรือการผลิตซ้ำเอกสารสองชิ้นปะปนแบบสลับกันไปตามประเด็นบ้าง จากกลุ่มอนุรักษ์นิยม และมาจากกลุ่มสายกลางๆอยู่บ้าง เช่น “วิเทศกรรมีย์” หรือ สมบูรณ์ คนฉลาด นักเขียนสารคดีทางการเมืองที่มีจุดยืนแบบกลางๆ ได้พิมพ์เฉพาะ คำชี้แจงเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจฯ ในหนังสือชื่อ ยุคทวารวดี (๒๕๐๑) ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ วิชัย ประดิษฐ์สินธุ์ นักเขียนสารคดีการเมืองกลุ่มอนุรักษ์นิยมจัดพิมพ์ แผ่นดินสมเด็จพระปกเกล้า โดยเลือกนำเสนอบันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ ใดๆ แต่เพียงอย่างเดียวและนับเป็นครั้งสุดท้ายของการฉายเดี่ยวของเอกสารข้างนี้^{๖๖} จากนั้น

ไปการผลิตซ้ำส่วนใหญ่อยู่ในรูปของการจับเอกสารทั้งสองชิ้นรวมเข้าด้วยกัน ทั้งแบบปะปนกันไปตามประเด็นและแบบการประกบคู่เอกสาร ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ได้มีการผลิตซ้ำในลักษณะดังกล่าว เช่น ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบประชาธิปไตย ๓๐ ปี (๒๕๐๕) โดยสิริเปรมจิตต์ นักเขียนสารคดีการเมืองกลุ่มอนุรักษ์นิยม อย่างไรก็ตาม สิริ มีได้ลงพิมพ์วิวาทะดังกล่าวทั้งหมดในการพิมพ์ครั้งนี้

นับจากปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ถึง พ.ศ. ๒๕๑๕ ไม่ปรากฏว่ามีการผลิตซ้ำเอกสารวิวาทะทั้งสอง โดยเฉพาะจากกลุ่มนิยมปรีดี ออกสู่สาธารณะอีกเลย เป็นช่วงเวลาถึง ๑๐ ปี

ต่อมาเมื่อก้าวสู่ทศวรรษที่สอง ได้เริ่มมีร่องรอยของการกล่าวถึงคำชี้แจงเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจฯ อย่างน้อย ๓ ชิ้นบนหน้านิตยสารของหมู่ปัญญาชน ซึ่งแต่ละชิ้นมีจุดยืนที่ต่างกัน^{๖๗} อย่างไรก็ตามในช่วงก่อนเกิดเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เล็กน้อย มีความพยายามในการรื้อฟื้นวิวาทะระลอกที่สาม (พ.ศ. ๒๕๑๖ - ๒๕๑๗) ดังนี้

ประมาณเดือนเมษายนได้ปรากฏหนังสือของ ดร.ไมตรี เต็มอุดม ซึ่งจบการศึกษาด้าน นิติศาสตร์และรัฐศาสตร์จากฝรั่งเศส ได้แปลและเรียบเรียงงานของ ปีแอร์ ฟิสตีเย (P.Fistie) จากภาษาฝรั่งเศสที่ชื่อ *Sous - Developpement et Utopia au Siam: le programme de reformes en 1933 par Pridi Phanomyong*^{๖๘} เป็นหนังสือชื่อ *โลกพระศรี*

^{๖๖} วิชัยไม่ได้อ้างอิงแหล่งข้อมูลให้ทราบมาจากที่ใด แต่อย่างไรก็ตาม งานของวิชัยไม่ปรากฏคำว่า “ประชาธิปไตย” ๓ วิชัย ประดิษฐ์สินธุ์, แผ่นดินสมเด็จพระปกเกล้า, หน้า ๑๑๖ นอกจากนี้ วิชัยยังว่ามีความใกล้ชิดกับพระยามโนปกรณัม และเคยได้ร่วมบทโคลงที่พระยามโนปกรณัมฯ แต่งเพื่อโจมตีหลวงประดิษฐไพเราะในหนังสือพิมพ์ที่เขากำหนดอยู่ด้วย (ดูเพิ่มเติมโคลงใน เชื้ออรุณที่ ๑๓)

^{๖๗} ชัยอนันต์ สมุทราชิต ได้วิพากษ์วิจารณ์หนังสือ ท่านปรีดี วิบุลยสารวิไลฯ ของเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๐ ว่าผู้เขียนพยายามแก้ตัวให้กับหลวงประดิษฐไพเราะมากเกินไป และวิจารณ์หลวงประดิษฐไพเราะว่ามิใช่สายชาติไม่ว่าจะไกล และหากนำโครงการฯ มาใช้แล้ว จะเกิดยุคทองเจริญรุ่งเรืองและจีน (“แนะนำหนังสือและวิจารณ์หนังสือ” วารสารพัฒนบริหารศาสตร์ ๔ ๔) ต่อมา “ปรีชา อารยะ” หรือวราวุฒิชัย ชัยกานต์ได้เขียนบทความชื่อ “เค้าโครงการเศรษฐกิจของนายปรีดีพนมยงค์” ได้ชี้ชัยอนันต์ โดยหยิบข้อความที่ปรากฏอยู่ใน บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ ว่า “สุนทรคณาวัดก็ปรากฏว่ายังมีอดตาย” มาไปอยู่ที่หัว บทความตอบโต้และวิจารณ์หนังสือ” วารสารพัฒนบริหารศาสตร์ ๔ ๕) ต่อมา “ปรีชา อารยะ” หรือวราวุฒิชัย ชัยกานต์ได้เขียนบทความชื่อ “เค้าโครงการเศรษฐกิจของนายปรีดีพนมยงค์” ได้ชี้ชัยอนันต์ โดยหยิบข้อความที่ปรากฏอยู่ใน บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ ว่า “สุนทรคณาวัดก็ปรากฏว่ายังมีอดตาย” มาไปอยู่ที่หัว บทความตอบโต้กลับไปว่า “โปรดขอให้สุนทรคณาวัดอดตายเสียก่อน” โดยให้พรรคเสรีก่อนจะตาย สุนทรคณาวัดจะบ้าขึ้นมาได้ นอกจากนี้ “ปรีชา อารยะ” ยังได้พยายามชี้ให้เห็นถึงหลักการและเจตนาคติของหลวงประดิษฐไพเราะในการสร้างความสุขสมบูรณ์ให้กับสังคม (สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ๔ ๑ หน้า ๕๐-๕๓ และตีพิมพ์ซ้ำใน รวมข้อเขียนของ วราวุฒิชัย ชัยกานต์, กรุงเทพฯ: ภาควิชาการ โครงการหนังสือเล่มอื่นฉบับ ๑ ชุด สารคดีพนมกิตติไทย, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แสงรุ่งเรืองการพิมพ์, ๒๕๒๕ หน้า ๑๑๘-๑๒๔ และ ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยจนถึง พ.ศ. ๒๕๒๕, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๗ หน้า ๖๓๑-๖๕๓) หลังจากนั้น ชัยอนันต์ ได้เขียนบทความได้ “ปรีชา อารยะ” ใน สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับต่อมา โดยใช้ข้อความว่า “ท่านอาจารย์วราชม กิ่งงามไปตามท่าน” (สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ๔ ๒) กลับไปว่า “โปรดขอให้สุนทรคณาวัดอดตายเสียก่อน” โดยให้พรรคเสรีก่อนจะตาย สุนทรคณาวัดจะบ้าขึ้นมาได้ นอกจากนี้ “ปรีชา อารยะ” ยังได้พยายามชี้ให้เห็นถึงหลักการและเจตนาคติของหลวงประดิษฐไพเราะในการสร้างความสุขสมบูรณ์ให้กับสังคม (สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ๔ ๑ หน้า ๕๐-๕๓ และตีพิมพ์ซ้ำใน รวมข้อเขียนของ วราวุฒิชัย ชัยกานต์, กรุงเทพฯ: ภาควิชาการ โครงการหนังสือเล่มอื่นฉบับ ๑ ชุด สารคดีพนมกิตติไทย, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แสงรุ่งเรืองการพิมพ์, ๒๕๒๕ หน้า ๑๑๘-๑๒๔ และ ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยจนถึง พ.ศ. ๒๕๒๕, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๗ หน้า ๖๓๑-๖๕๓) หลังจากนั้น ชัยอนันต์ ได้เขียนบทความได้ “ปรีชา อารยะ” ใน สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับต่อมา โดยใช้ข้อความว่า “ท่านอาจารย์วราชม กิ่งงามไปตามท่าน” (สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ๔ ๒).

^{๖๘} เดือนเห็นว่ามีเพียงได้ใช้คนกล่าวแปล คำชี้แจงเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจฯ จากภาษาไทยเป็นภาษาฝรั่งเศส (เดือน กุมภาพันธ์, ท่านปรีดี วิบุลยสารวิไลฯ ผู้วางแผนเศรษฐกิจไทยคนแรก, หน้า ๕๐๔).

อารีย์ ของปรีดี พนมยงค์ (๒๕๑๖)^{๑๑} ซึ่งหนังสือเล่มนี้ได้ผลิตซ้ำเอกสารทั้งสองชิ้นปะปนเข้าไว้ด้วยกันแบบสลับประเด็นต่อประเด็น^{๑๒} การผลิตซ้ำดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของไมตรีในการเปิดพื้นที่ความทรงจำของสาธารณะให้ กับหลวงประดิษฐา หลังจากเผยแพร่ได้ไม่นาน สิริ เปรมจิตต์ ก็ได้ผลิตซ้ำเอกสารสองชิ้นแบบปะปนกัน สลับไปตามประเด็นในช่วงต้นเดือน ตุลาคมปีเดียวกันในหนังสือที่มีชื่อว่า สมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงโต้แย้ง “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” ของนายปรีดี พนมยงค์ (๒๕๑๖)^{๑๓}

หลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ สิ้นสุดลงด้วยชัยชนะเป็นของประชาชน นักศึกษาและปัญญาชนของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้กลับมาสนใจเรื่องความทรงจำเกี่ยวกับหลวงประดิษฐาอีกครั้งหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสุพจน์ ด้านตระกูล ได้พิมพ์ คำชี้แจงเค้าโครงการเศรษฐกิจฯ โดดๆ เพื่อกระตุ้นความทรงจำถึง เหตุการณ์ในหนังสือชื่อ เค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐามุขมนตรี (ปรีดี พนมยงค์) (๒๕๑๖) และได้ให้เหตุผลถึงการไม่พิมพ์ บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ ว่า “ไม่อยากจะกระทำอันเป็นการซ้ำเติมพระองค์”^{๑๔}

ต่อมาได้มีการหยิบงานของเดือน บุญนาค เมื่อ พ.ศ.๒๕๐๐ กลับมาผลิตซ้ำในเดือนพฤษภาคม พ.ศ.๒๕๑๗ ภายใต้ชื่อเดิมว่า ท่านปรีดี รัฐบุรุษอาวุโส ผู้วางแผนเศรษฐกิจไทยคนแรก เพื่อเสริมความความเข้าใจในตัวรัฐบุรุษอาวุโสให้ถูกต้อง^{๑๕} อย่างไรก็ตาม กลุ่มอนุรักษ์นิยมได้มีปฏิกิริยาต่อการพยายามฟื้นคืนความทรงจำเกี่ยวกับหลวงประดิษฐา โดยเริ่มต้นที่ “นายสุจินดา” หรือ ซาสี เอี่ยมกระสินธุ์ ได้ผลิตซ้ำวิวาทะดังกล่าว อยู่ในหนังสือชื่อ พระปกเกล้าฯ กษัตริย์นัก

ประชาธิปไตย ซึ่งตีพิมพ์เมื่อประมาณเดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๙^{๑๖} สะท้อนจุดยืนทางการเมืองแบบอนุรักษ์นิยมที่เชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์ และปรามาสบทบาทของคณะราษฎรอย่างมากและพุ่งเป้าโจมตีไปที่ตัวหลวงประดิษฐา ดังนี้

บรรดาพวกที่แสวงหาอำนาจได้รับชิงทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองเสียก่อน ทั้งๆ ที่เมืองไทยยังไม่พร้อมที่จะเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตย... คนเพียงหยิบมือเดียวที่ฉกฉวยโอกาส เพื่อหวังอำนาจในการเข้าครอบครองประเทศ... มันเป็นประชาธิปไตยโดยปลอมที่พวกคณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครอง ใช้กลอุบายพ้อหมักกับถ่มมะขอมเข้ากับพวกเจ้าทั้งหลาย ลงอย่างหยาบๆ... แม้ว่าจะดูจะโง่เขลาภายหลังในคำแถลงการณ์อันชั่วร้ายอันมีคามที่นั่น เหมือนกลิ่นน้ำลายที่พวกตนได้ถ่มออกมา^{๑๗}

นอกจากทำที่ที่ปรากฏชัดเจนในคำนำ ซาสียังจัดวางหน้ากระดาษส่วนที่กล่าวถึง คำชี้แจงเค้าโครงการเศรษฐกิจฯ ของหลวงประดิษฐา ให้อยู่ด้านซ้ายของหนังสือและกำหนดสีหมึกตัวพิมพ์ส่วนนี้เป็นสีแดง! และในขณะที่บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ จัดวางไว้ที่ด้านขวาของหนังสือและใช้หมึกสีดำ^{๑๘}

^{๑๑} หลังจากไมตรีเผยแพร่หนังสือไม่นาน เสงฆ์ จามริก ได้เขียนบทวิจารณ์หนังสือของไมตรีไว้ว่า ไมตรีไม่ได้ยึดถือต้นฉบับของพิสดาย อย่างเคร่งครัด เป็นการคัดลอกและเลือกแปลตลอดทั้งเล่ม ไมตรีจะเลือกแปลในส่วนที่เห็นว่าสำคัญ และตัดส่วนที่เห็นว่าไม่สำคัญออก ซึ่งไม่เป็นธรรมทั้งต่อผู้เขียนและพิสดาย (เสงฆ์ จามริก “วิจารณ์หนังสือเรื่อง โลกพระศรีอารีย์ของ ปรีดี พนมยงค์ ของ ดร.ไมตรี เสน่สุตุม” วารสารธรรมศาสตร์, ๓, ๑ (มิถุนายน-ตุลาคม) หน้า ๒๐๗)

^{๑๒} ไมตรีไม่ได้อ้างอิงว่าใช้ต้นฉบับในภาษาไทยของใครเป็นหลัก แต่เมื่ออ่านสำนวนในเอกสารต่อชิ้นแล้ว ผู้เขียนเห็นว่าไมตรีน่าจะแปลเอกสารสองชิ้นนี้จากภาษาฝรั่งเศสโดยตรง แต่น่าจะคัดลอกเอกสารดังกล่าวจากฉบับภาษาไทยฉบับใดฉบับหนึ่งก่อนหน้านี้ อย่างไรก็ตามวิวาทะฉบับไมตรีนี้มีคำว่า “ประชาธิปไตย” ลงท้าย นอกจากนี้เสงฆ์ยังตั้งคำถามว่า เอกสารสองชิ้นนี้ดั้งเดิมในภาษาไทยฉบับใดฉบับหนึ่ง (เสงฆ์ จามริก “วิจารณ์หนังสือเรื่องโลกพระศรีอารีย์ของปรีดี พนมยงค์ ของ ดร.ไมตรี เสน่สุตุม” หน้า ๒๐๕)

^{๑๓} สิริ เปรมจิตต์มีต้นฉบับอ้างอิงมาจากหนังสือของใคร แต่ในหนังสือเล่มนี้ก็ยังคงปรากฏคำว่า “ประชาธิปไตย”

^{๑๔} สุพจน์ ด้านตระกูล, “ความเห็นของผู้จัดทำพิมพ์” ใน เค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐามุขมนตรี, กรุงเทพฯ: ประจักษ์การพิมพ์, ๒๕๑๖, หน้า ๕

^{๑๕} เดือน บุญนาค, “คำแถลงของสำนักพิมพ์” ใน ท่านปรีดี รัฐบุรุษอาวุโส ผู้วางแผนเศรษฐกิจไทยคนแรก, พระนคร: สำนักงานพิมพ์สารคดีธรรม โปธิสาร, ต้นการพิมพ์, ๒๕๑๗, ไม่มีเลขหน้า

^{๑๖} “นายสุจินดา” หรือซาสี เอี่ยมกระสินธุ์ ได้อ้างอิงต้นฉบับ คำชี้แจงเค้าโครงการเศรษฐกิจฯ และ บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ จากหนังสือของสิริ เปรมจิตต์ มีชื่อ พระปกเกล้าฯ ทรงโต้แย้ง “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” ของนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งพิมพ์เผยแพร่เมื่อครั้งเดือนได้กับหนังสือของ ไมตรี เสน่สุตุม ก่อนเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ซึ่งฉบับของ “นายสุจินดา” นี้ปรากฏคำว่า “ประชาธิปไตย” เช่นกัน

^{๑๗} “นายสุจินดา”, “คำนำ” ใน พระปกเกล้าฯ กษัตริย์นักประชาธิปไตย กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มิตรสยาม, ๒๕๑๙, ไม่มีเลขหน้า

^{๑๘} “นายสุจินดา”, พระปกเกล้าฯ กษัตริย์นักประชาธิปไตย, หน้า ๑๓๙-๑๔๐

อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลาดังกล่าว ก็ยังมีการพิมพ์เผยแพร่เอกสารสองชิ้นมีประกบคู่กันจากนักเขียนที่มีจุดยืนกลางๆ เช่น “วิเทศกรรมีย์” ในหนังสือชื่อ *ความเป็นมาแห่งระบอบประชาธิปไตยของไทย เล่มที่ ๑ (๒๕๑๑)* และ

เหตุการณ์ทางการเมือง ๓๓ ปีแห่งระบอบประชาธิปไตย (๒๕๑๔) ซึ่งมีแนวการเขียนที่ไม่กล่าวหาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

หลังการกวาด

ล้างนักศึกษาและปัญญาชนหัวก้าวหน้าเมื่อ ๖ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๑๔ ถือได้ว่าเป็นการปิดฉากความเคลื่อนไหวการผลิตซ้ำวิวาทะทั้งสองจากกลุ่มนิยามปรีดีอีก

“หากใครจะหาว่าข้าพเจ้าเป็น royalist, ข้าพเจ้าก็ไม่ปฏิเสธ”

ช่วงหนึ่งในขณะที่กลุ่มอนุรักษ์นิยมกลับมีการเคลื่อนไหวการผลิตซ้ำเอกสารทั้งสองชิ้นออกสู่สาธารณะ โดยมีจุดมุ่งหมายใช้หนังสือเป็นเครื่องมือในการตอกย้ำความทรงจำเกี่ยวกับการเป็น “คอมมิวนิสต์” ให้กับหลวงประดิษฐา เช่น งานของ “ปรีดา วัชรางกูร” ในหนังสือที่ชื่อว่า *พระปกเกล้าฯ กับระบอบประชาธิปไตย (๒๕๒๐)*^{๓๓}

“ปรีดา วัชรางกูร” คือบุคคลเดียวกับ เปรมจิตร วัชรางกูร เมื่อคราวปี พ.ศ.๒๔๙๙ ที่เขียน *พระปกเกล้าฯกับชาติไทย* (ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น) ภูมิหลังของเขาคือคนจังหวัดสุราษฎร์ธานี เคยเป็นข้าราชการสำนักพระราชวังผู้รับใช้ใกล้ชิดพระปกเกล้าฯ ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๖๘-๒๔๗๘ ก่อนมารับราชการที่ศาลาอาญากรุงเทพฯ และเป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์หลายแห่ง เช่น *นครสารรายวัน* *สภาราษฎร์ราย สัปดาห์* *ธรรมาธิปไตยรายวัน* และ *วารสารวัฒนธรรมรายเดือน* “ปรีดา” หรือ เปรมจิตร วัชรางกูร จบการศึกษาชั้นสูงสุดจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ในหนังสือเล่มใหม่นี้ เขาได้กล่าวย้อนความทรงจำถึงความหวั่นวิตกเมื่อครั้งเขียน *พระปกเกล้าฯกับชาติไทย* ว่ากลัวจะถูกแสร้งเทศไปอยู่เกาะเต่าหรือเกาะตะรุเตามาก โดยเขาให้เหตุผลว่า “วิถีทางทางการเมืองสมัยนั้น ค่อนข้างดูเอา

การ”^{๓๔} ปรีดา ยังได้กล่าวถึงแรงตลใจในการเขียน *พระปกเกล้าฯกับระบอบประชาธิปไตย* ว่า ต้องการเขียนเพื่อเทอดทูนพระปกเกล้าฯ และเมื่อมีกระแสเรียกร้องให้สร้างพระบรมราชานุสาวรีย์พระปกเกล้าฯ ที่รัฐสภา เขาเห็นว่า “กระแสขึ้น” จึงได้ลงมือเขียน *พระปกเกล้าฯกับระบอบประชาธิปไตย* ดังนั้น ในหนังสือเล่มนี้จึงปรากฏการตีพิมพ์การวิวาทะระหว่าง คำชี้แจงเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจ และ บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ อย่างละเอียดถี่ถ้วนกับครั้งฉบับ *พระปกเกล้าฯกับชาติไทย* โดยก่อนเข้าสู่เรื่องเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรมนั้น “ปรีดา” หรือ เปรมจิตร ได้กล่าวนำว่า

น่าจะเป็นด้วยเมืองไทย ยังไม่ทัน
เคราะห์ร้าย จึงทำให้หลวงประดิษฐมนูธรรมมีความประสงค์
อย่างแรงกล้าที่จะให้มี
โครงการเศรษฐกิจขึ้นมา
ใช้”

ทั้งนี้ “ปรีดา” หรือ เปรมจิตร วัชรางกูร ได้กล่าวสรุปถึงจุดยืนทางการเมืองตนเองว่า “หากใครจะหาว่า ข้าพเจ้าเป็น royalist คือ นิยมพระมหากษัตริย์ ข้าพเจ้าก็ไม่ปฏิเสธ”^{๓๕}

ไม่ปรากฏการเคลื่อนไหวในการผลิตซ้ำวิวาทะ ออกสู่สาธารณะจากกลุ่มนิยามปรีดีเลยกว่า ๗ ปี ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๒๐ ถึง พ.ศ.๒๕๒๖ กระทั่งภายหลังการถอดถอนของหลวงประดิษฐา เมื่อปี พ.ศ.๒๕๒๖ เป็นช่วงเวลาที่ตั้งคมไทยเริ่มหันมาสนใจหลวงประดิษฐาอีกครั้ง และได้มีการเผยแพร่วิวาทะทั้งสองเป็นระลอกที่สี่ (พ.ศ. ๒๕๒๖ - ปัจจุบัน) โดยการใช้นี้หนังสือเป็นสื่อด้วยการผลิตซ้ำ คำชี้แจงเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจ ใต้อาธิปไตยจากกลุ่มนิยามปรีดี เช่น ในหนังสือ *อนุสรณ์ปรีดี พนมยงค์ (๒๕๒๖)*^{๓๖} ของสุพจน์ ตำนตระกุล และการนำงานของไสว สุทธิพิทักษ์ที่เคยพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๓ กลับมาพิมพ์ใหม่ในชื่อ *ดร.ปรีดี พนมยงค์ (๒๕๒๖)*^{๓๗} และจากเหล่าเตรียมม.ธ.ก. ใน *ฉบับรำลึกพระคุณท่านผู้ประศาสน์การ ปรีดี พนมยงค์*

^{๓๓} ปรีดา ได้อ้างอิงถึงฉบับ *คำชี้แจงเค้าโครงการเศรษฐกิจ* และ *บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยเรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจ* ของหลวงประดิษฐมนูธรรม และ *สมุดปกเหลืองเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม* ของสำนักพิมพ์ดี ดีลปับเนท ซึ่งเคยพิมพ์ลงนพเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๖ และ พ.ศ. ๒๕๑๖ ทั้งสองเล่ม แยกสารฉบับปรินต์นี้ ไม่ปรากฏคำว่า “ประชาธิปไตย”
^{๓๔} ปรีดา วัชรางกูร, “คำนำ” ใน *พระปกเกล้าฯกับระบอบประชาธิปไตย*, ไม่มีเลขหน้า.
^{๓๕} ปรีดา วัชรางกูร, *พระปกเกล้าฯกับระบอบประชาธิปไตย* หน้า ๑๖๔.
^{๓๖} ปรีดา วัชรางกูร, “บันทึกของผู้เขียนและเรียบเรียง” ใน *พระปกเกล้าฯกับระบอบประชาธิปไตย*, หน้า ๕๐๕-๕๑๐.
^{๓๗} สุพจน์ โมระภูวาทำอักษร, *คำชี้แจงเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจ*, จากฉบับของใคร คาดว่าคงอ้างอิงมาจากฉบับของสุพจน์เมื่อที่ตีพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔.
^{๓๘} ไสว โมระภูวาทำอักษร, *คำชี้แจงเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจ* จากฉบับของใคร คาดว่าคงอ้างอิงมาจากฉบับของไสวเมื่อที่ตีพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓.

(๒๕๒๗)^{๑๑} ตลอดจนการผลิตซ้ำเอกสารสองชั้นแบบลับประเด็นต่อประเด็นอย่าง *ปริทัศน์ พมมยงค์กับสังคมไทย* (๒๕๒๖)^{๑๒} โดยโครงการ *ปริทัศน์ พมมยงค์ กับสังคมไทย* ซึ่งมีสุภา ศิริमानนท์ เป็นประธานในกิจกรรมวงเอกสาร^{๑๓} นอกจากนี้ยังปรากฏการผลิตซ้ำโดยสำนัก

พิมพ์จิตรวรรณสุนทร เรื่อง *พระปกเกล้าฯทรงใต้โครงการเศรษฐกิจของนายปริทัศน์ พมมยงค์* (๒๕๒๖)^{๑๔} ซึ่งได้ให้เหตุผลในการนำเอกสารทั้งสองชิ้นมาวิพากษ์กันในหนังสือเล่มดังกล่าว ว่าต้องการใช้ *บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ* เป็น “คู่เปรียบ” ที่จะส่งผลให้ *คำชี้แจงเค้าโครงการเศรษฐกิจฯ* ของหลวงประดิษฐมนี “ความเด่น” ขึ้นดังกล่าว่า

(การผลิตซ้ำ-ผู้เขียน) พระราชวินิจฉัยเค้าโครงการเศรษฐกิจของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวในครั้งนี้นั้นก็เพื่อให้ท่านผู้อ่านได้เข้าใจต่อปัญหาและความเด่นของ “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” ของนายปริทัศน์ พมมยงค์ชัดเจนยิ่งขึ้น^{๑๕}

ก่อนการเข้าสู่โครงการเฉลิมฉลอง ๑๐๐ ปี ชาตกาล นายปริทัศน์ พมมยงค์ ได้มีการผลิตซ้ำวิพากษ์อันลือเลื่องอีกครั้งหนึ่งโดยเริ่มจากการพิมพ์เฉพาะเนื้อหาของ *คำชี้แจงเค้าโครง*

^{๑๑} ไบรอนแห่งลียงอ้างคำชี้แจงเค้าโครงการเศรษฐกิจฯ

^{๑๒} “เค้าโครงการเศรษฐกิจและบันทึกบางประการที่เกี่ยวข้อง” ที่ปรากฏอยู่ในเล่มที่ ๓ ของหนังสือเล่มนี้ ระบุว่าอ้างอิงมาจาก “ฉบับพิมพ์ครั้งแรก สำนักงาน ศสสท. (กรุงเทพฯ: ๒๕๑๙) และฉบับพิมพ์ครั้งที่สองโดย สังคมการพิมพ์ (กรุงเทพฯ: ๒๕๑๙) และพิมพ์ครั้งที่สาม (ต้นฉบับจากการพิมพ์ครั้งที่สอง)” (*ปริทัศน์ พมมยงค์ กับสังคมไทย* หน้า ๒๕๙)

อย่างไรก็ดี ดังผู้เขียนได้กล่าวถึงการนำเอกสารโดยผู้เขียนเองแล้วในตอนต้นว่า คำชี้แจงเค้าโครงการเศรษฐกิจฯ ฉบับพิมพ์ครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๖ นั้น พิมพ์โดยโรงพิมพ์สุโขทัย ส่วนฉบับของสำนักงานการพิมพ์ ศสสท. นั้น เป็นฉบับที่พิมพ์โดยคุณอนุวัตรนิยาม เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๙ ส่วนฉบับที่พิมพ์โดยสังคมการพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๙ ที่อ้างนั้นยังไม่พบว่าตีพิมพ์ ในปีดังกล่าว พบว่าพิมพ์ของฉบับของ สุพรรณิ ศำนตระกูล ซึ่งพิมพ์ที่ประจำการพิมพ์ และฉบับของเดือน บูมภาค ซึ่งพิมพ์โดยสำนักงานพิมพ์สเน่ห์ศิธรรม เท่านั้น

หนังสือที่ชื่อ *ปริทัศน์ พมมยงค์กับสังคมไทยฉบับ พ.ศ. ๒๕๒๖* นี้ เป็นการรวมหรือเขียนที่สำคัญของหลวงประดิษฐมนี จำนวน ๕,๐๐๐ ฉบับ ซึ่งต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงปกด้านนอกของหนังสือเล่มดังกล่าวถึงสามครั้ง จากครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๖ ที่ใช้ปกสีน้ำตาลเข้ม การพิมพ์ครั้งที่สองราว พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้เปลี่ยนมาใช้ปกสีเขียว มีภาพหลวงประดิษฐมนีพิมพ์ด้านขวา อยู่ในอิริยาบถกำลังอ่านหนังสือ (การเปลี่ยนแปลงปกนอกดังกล่าวไม่มีให้เหตุผลในการเปลี่ยนแปลงผู้เขียน) ส่วนการเปลี่ยนแปลงครั้งที่สามราว พ.ศ. ๒๕๔๑-๒๕๔๓ ได้ปกสีฟ้าสดเขียวเป็นภาพวาดหลวงประดิษฐมนีอยู่ตรงกลาง

เราทราบจากคำนำ (๒) ที่แทรกเพิ่มเข้ามาใหม่ปกที่สามเกี่ยวกับเหตุผลในการเปลี่ยนแปลงปกนอกถึงสามครั้งว่า ปกของ หนังสือเล่มดังกล่าวที่พิมพ์เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๖ นั้นชำรุดเสียหาย จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงปกใหม่เพื่อเผยแพร่ในวาระครบรอบ ๑๐๐ ปีชาตกาล *ปริทัศน์ พมมยงค์กับสังคมไทย* ปกที่สาม, คำนำ (๒) ไม่มีเลขหน้า) ซึ่งต่อมาจำหน่ายหมดในปี พ.ศ. ๒๕๔๔ (ที่พรรคกร เจียมศิริสกุล, ภาคผนวกท้ายเล่มหนังสือชุดครบรอบ ๑๐๐ ปีชาตกาลฯ, อนุวรรณพิมพ์การเลื่องของปริทัศน์ พมมยงค์, หน้า ๔๔๑) หากนับตั้งแต่ฉบับปกแรกที่พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๖ ก็จะเห็นว่าหนังสือเล่มดังกล่าวมีระยะเวลาจำหน่ายต่อเนื่องมาถึง ๑๕ ปี ความยาวนานในการจำหน่าย อาจเนื่องถึงความสนใจของสังคมได้ระดับหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนสังเกตว่า หนังสือเล่มดังกล่าวล้วนใช้ต้นฉบับเดียวกับฉบับที่ตีพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๖ ในวาระการทำงานครบ ๑๐๐ วันหรือการออกตีพิมพ์ของหลวงประดิษฐมนี โดยมีการเปลี่ยนแปลงเพียงส่วนปกนอกอีก ๒ ครั้ง และในปกที่สามได้มีการแทรกข้อมูลบางอย่าง เช่น คำนำ (๒) และภาคผนวก (พิเศษ) เรื่อง “สถาบันพระมหากษัตริย์กับรัฐประหารฯ” โดย *ปริทัศน์ พมมยงค์* หรือ “คำชี้แจงสำนักนายกรัฐมนตรีแต่งตั้งคณะกรรมการการจัดงาน ๑๐๐ ปีชาตกาลฯ” ซึ่งเป็นเนื้อหาซึ่งปรากฏอยู่ในหนังสือจำนวนมากที่ผลิตขึ้นเพื่อร่วมฉลองฉลอง ๑๐๐ ปี ชาตกาลฯ ด้วย

การใช้ต้นฉบับจากตัวหนังสือพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๖ อาจทำให้เกิดความสับสนเกี่ยวกับลำดับเวลา บริเวณขอบการเผยแพร่และการอ้างอิงในเอกสารได้

^{๑๓} *ปริทัศน์ พมมยงค์*, “ข้อสังเกตบางประการของนายปริทัศน์” ใน เล่ม *สังขารการเมืองของปริทัศน์ พมมยงค์*, กรุงเทพฯ: เรือนนกกับการพิมพ์, ๒๕๓๙, ไม่มีเลขหน้า

^{๑๔} อนันต์ (อมรรตย์) ม่วงถิ่นเกษ เป็นผู้รวบรวมเอกสารและเขียนคำนำในฉบับนี้ สำหรับบทบาทของอนันต์ นั้นเคยร่วมงานกับ สุพรรณิ ศำนตระกูล ในการผลิตหนังสือชื่อ *อนุสรณ์ ปริทัศน์ พมมยงค์* เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๖ ด้วย นอกจากนี้ อนันต์ ยังรับบทบาทสำคัญ ในการผลิตหนังสือที่เกี่ยวข้องกับหลวงประดิษฐมนีหลายเล่มภายใต้ชื่อสำนักพิมพ์จิตรวรรณสุนทร

^{๑๕} อนันต์ อมรรตย์, “คำนำ” ใน *พระปกเกล้าฯทรงใต้เค้าโครงการเศรษฐกิจของนายปริทัศน์ พมมยงค์*, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จิตรวรรณสุนทร, ๒๕๒๖, ไม่มีเลขหน้า

การณั้เศรษฐกิจฯ โดยคณะกรรมการจัดงานวันปริทัศน์ในหนังสือแจกที่ชื่อ วันปริทัศน์ พนมยงค์ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๐^{๓๓} และโดยสุพจน์ ตำนตระกูล ใน ศิษย์อาจารย์ ฉบับที่ ๓ (๒๕๔๑)^{๓๔} และการแจกจ่าย สมุดปกเหลือง เค้าโครงการเศรษฐกิจ ของหลวงประดิษฐมนูธรรม (ฉบับอัดสำเนา)^{๓๕} เนื่องในวาระครบรอบ ๙๙ ปี ชาตกาลฯ เมื่อ พ.ศ.๒๕๔๒ โดยโครงการฉลอง ๑๐๐ ปี ชาตกาลฯ ซึ่งการผลิตซ้ำในเล่มหลังสุดนี้ใช้หน้าปกฉบับของศักดิ์ ศิลปานนท์ เป็นต้นฉบับ ทั้งที่ฉบับของศักดิ์นั้นเป็นฉบับที่มุ่งหมายหรือพื้นวิวาทะดังกล่าวเพื่อโจมตีหลวงประดิษฐฯทันทีหลังการรัฐประหารปี พ.ศ.๒๕๔๒

วิวาทะและการสมานฉันท์ของเอกสาร

การตำรงอัตลักษณ์ของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือแม้แต่กระทั่งบุคคลอาจจะเป็นไปไม่ได้หากไม่มีคู่ตรงข้าม เช่น หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ภาพพระปกเกล้าฯจะคู่กับระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ภาพหลวงประดิษฐฯจะคู่กับระบอบใหม่ และได้กลายเป็นภาพคู่ตรงกันข้ามต่อมาอย่างน้อยกระทั่งหลังปี พ.ศ.๒๕๔๒ กลุ่มอนุรักษนิยมได้พยายามใช้การวิวาทะเมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๒ และกรณีสวรรคตฯ ผลักให้ภาพหลวงประดิษฐฯไปคู่กับระบอบคอมมิวนิสต์ ดังนั้น จึงเป็นการระของกลุ่มนิยมปริทัศน์จะต้องสร้างภาพความทรงจำเกี่ยวกับหลวงประดิษฐฯให้กับสาธารณชนใหม่

กระบวนการปฏิบัติการสร้างความทรงจำ

ดำเนินมาอย่างแหลมคม ภายหลังความสำเร็จในการเสนอชื่อหลวงประดิษฐฯให้เป็นบุคคลสำคัญของโลกต่อยูเนสโก ได้นำไปสู่การตีพิมพ์หนังสือเพื่อเฉลิมฉลอง โดยได้มีการนำเอกสารสองชิ้นมาผลิตซ้ำแบบประกอบคู่กันในหนังสือเล่มเดียวกันที่ชื่อ เค้าโครงการเศรษฐกิจ (๒๕๔๒)^{๓๖} โดยโครงการฉลอง ๑๐๐ ปี ชาตกาลฯ มีการระบุถึงวัตถุประสงค์การผลิตซ้ำว่า เพื่อเป็นการบันทึกประวัติความคิดอันก้าวหน้าของหลวงประดิษฐฯ และเป็นแรงดลใจให้คนรุ่นใหม่สานต่อเจตนารมย์ในการแก้ปัญหาลังคมไทยต่อไปในอนาคต^{๓๗} พร้อมทั้งการพิมพ์บันทึกรายงานของคณะกรรมการวิสามัญ ซึ่งรัฐสภาได้ลงมติตั้งเพื่อ

สอบสวนว่าหลวงประดิษฐฯเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ เพื่อเป็นการปล้ำความทรงจำเก่าเรื่องหลวงประดิษฐฯเป็นคอมมิวนิสต์ นอกจากนี้วารสาร เศรษฐศาสตร์การเมือง (เพื่อชุมชน) ฉบับปริทัศน์ พนมยงค์ (๒๕๔๒)^{๓๘} ซึ่งจัดพิมพ์โดยสถาบันปริทัศน์ พนมยงค์ และศูนย์เศรษฐศาสตร์การเมือง ยังได้ตีพิมพ์เอกสารสองชิ้นนี้คู่กันเพื่อการเฉลิมฉลองครั้งนี้ด้วย

ถึงแม้ว่าหนังสือทั้ง ๒ ฉบับข้างต้นจะเป็นการพิมพ์ใหม่ แต่ก็เป็นการผลิตซ้ำจากต้นฉบับเก่าที่ผ่านการเมืองของการแก้ไขเพิ่มเติมและเคยหมุนเวียนอยู่ก่อนแล้ว จากการตรวจสอบหนังสือ เค้าโครงการเศรษฐกิจ (๒๕๔๒) ฉบับ ๑๐๐ ปีชาตกาลฯ กับต้นฉบับปี พ.ศ.๒๕๓๖ พบว่า ส่วน

คำชี้แจงเค้าโครงการณั้เศรษฐกิจฯ ที่ได้มีการปรับปรุงแก้ไขแล้วมีความแม่นยำตรงกับต้นฉบับดั้งเดิม

แต่ในส่วน บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ นั้น ฉบับนี้อ้างว่ายึดต้นฉบับจาก ปริทัศน์ พนมยงค์กับสังคมไทย (๒๕๒๖) ซึ่งไม่ตรงกับต้นฉบับเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ยังคงปรากฏคำที่เป็นปัญหาอย่าง “ประชาธิปไตย”

อยู่เช่นเดิม

ในช่วงที่กลุ่มอนุรักษนิยมปฏิบัติการผลิตวาทกรรมคอมมิวนิสต์สวมให้หลวงประดิษฐฯนั้น ในอีกด้านหนึ่ง ก็ปฏิบัติการพยายามดึงภาพพระปกเกล้าฯให้คู่กับระบอบประชาธิปไตยแทน ทั้งนี้ ในปัจจุบันคงไม่มีใครปฏิเสธความเป็นต่อของภาพลักษณ์สถาบันพระมหากษัตริย์ การกล่าวถึงหรือการผลิตซ้ำพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของพระปกเกล้าฯ อย่างน้อยตามหนังสือที่ออกโดยหน่วยงานของรัฐ เห็นได้ชัดว่าพยายามลบล้างวิวาทะในครั้งเก่า หรือหากกล่าวถึง ก็มักเป็นการกล่าวอย่างรวบๆ โดยไม่มีกล่าวพาดพิงถึงวิวาทะจาก บันทึกพระบรม

^{๓๓} ไม่ระบุแหล่งอ้างอิง คำชี้แจงเค้าโครงการณั้เศรษฐกิจฯ ว่ามาจากฉบับใด
^{๓๔} ไม่ระบุแหล่งอ้างอิง คำชี้แจงเค้าโครงการณั้เศรษฐกิจฯ ว่ามาจากฉบับของใคร คาดว่าน่าจะอ้างอิงมาจากฉบับของสุพจน์ที่พิมพ์ใน พ.ศ.๒๕๔๑
^{๓๕} ไม่ระบุแหล่งอ้างอิง คำชี้แจงเค้าโครงการณั้เศรษฐกิจฯ
^{๓๖} ระบุว่ามีต้นฉบับจาก สมุดปกเหลือง เค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวง ประดิษฐมนูธรรม (๒๕๔๒) ฉบับของสำนักงานการพิมพ์ ศ.ศิลปานนท์ ดร.ปริทัศน์ พนมยงค์ (๒๕๔๒) ของสิริ สุทธิพิทักษ์ และ ปริทัศน์ พนมยงค์กับสังคมไทย (๒๕๒๖) ของโครงการปริทัศน์ พนมยงค์กับสังคมไทย และ Siem Reap Transition ของ K.Landon ส่วน บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ นั้นได้ยั้งต้นฉบับที่พิมพ์ใน ปริทัศน์ พนมยงค์กับสังคมไทย (๒๕๒๖) (หลวงประดิษฐมนูธรรม เค้าโครงการเศรษฐกิจ กุฎลพญา คณะกรรมการดำเนินการโครงการฉลอง ๑๐๐ ปี ชาตกาล นายปริทัศน์ พนมยงค์ ๒๕๔๒ หน้า ๒๑๖)
^{๓๗} “คำนำ” ใน เค้าโครงการเศรษฐกิจ ไม่มีเลขหน้า
^{๓๘} ระบุว่ายึดต้นฉบับจาก ปริทัศน์ พนมยงค์กับสังคม (๒๕๒๖) [“เค้าโครงการเศรษฐกิจ” เศรษฐศาสตร์การเมือง (เพื่อชุมชน) ฉบับ นายปริทัศน์ พนมยงค์ ๑๐ (๒๕๔๒) หน้า ๒๑๖.]

ราชวินิจฉัยฯ และบทบาทของพระปกเกล้าฯ ในเหตุการณ์นี้เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๖ เลย เนื่องจากอาจจะเป็นการตอบย้ำภาพลักษณ์ที่ไม่พึงปรารถนาให้ดำรงอยู่กับสาธารณชน ดังตัวอย่างในหนังสือ *ที่ระลึกในการที่รัฐสภาได้รับพระราชทานผ้าพระกฐินไปถวายพระสงฆ์จำพรรษา ณ วัดราชนัดดาการาม (๒๕๒๑)* ของรัฐสภา พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจในพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล (๒๕๒๓) และพิมพ์ซ้ำครั้งที่สองใน พ.ศ. ๒๕๒๔) ของรัฐสภา

นอกจากนี้ ยังมีหนังสือบางเล่มที่ไม่กล่าวถึงวิวาทะเลย เช่น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการปกครองระบบรัฐสภา (๒๕๒๓) ของรัฐสภา พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการพัฒนา (๒๕๓๗) ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ย้อนหลังบางมุมในพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (๒๕๔๑) ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิต พระราชประวัติของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจากข้อมูลประวัติศาสตร์บอกเล่า (2543) ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมวิภา และ หนังสือสรุปการอภิปรายเรื่อง พระราชประวัติพระราชกรณียกิจและพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (๒๕๔๔) ของสถาบันพระปกเกล้าฯ

ชัยชนะที่คู่คี่ของการนำเสนอสื่อหลวงประดิษฐฯ เป็นบุคคลสำคัญของโลก และความพยายามลมนานรอยร้าวของความทรงจำในอดีตจากกลุ่มนิยมปรีดี ด้วยการสร้างความทรงจำเกี่ยวกับหลวงประดิษฐฯ ที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ให้กับสาธารณชนใหม่ เพื่อลบล้างความทรงจำเก่าเรื่องกรณีสวรรคตนั้นส่งผลให้หนังสือ *เค้าโครงการเศรษฐกิจ* (๒๕๔๒) ฉบับ ๑๐๐ ปี ชาติกาลฯ เปิดพื้นที่ให้ลงพิมพ์คำกล่าวเปิดงาน ปรีดี พนมยงค์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ของประเวศ วะสี เรื่อง “สถาบันพระมหากษัตริย์กับรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์” ปิดท้ายเล่ม

กล่าวโดยสรุป เอกสาร คำชี้แจงเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจฯ และบันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ นำไปสู่การวิวาทะความคิดทางเศรษฐกิจการเมืองครั้งสำคัญ จนกระทั่งเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมือง ยังผลให้เอกสารดังกล่าวกลายเป็นเอกสารต้องห้าม ต่อมาเอกสารทั้งสองได้ถูกหยิบยืมมาผลิตซ้ำเพื่อใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง คิวบ์คู่ไปกับปฏิบัติการสร้างความทรงจำให้กับสาธารณชนของกลุ่มอนุรักษนิยมและกลุ่มนิยมปรีดีหลายระลอก ท่ามกลางบริบททางการเมืองที่แตกต่างกัน และความพยายามของกลุ่มนิยมปรีดีพุ่งถึงจุดสูงสุดในการผลักดันเสนอสื่อหลวงประดิษฐฯ เป็นบุคคลสำคัญของโลก นำไปสู่การเฉลิมฉลองอย่างยิ่งใหญ่ควบคู่กันงาน ๑๐๐ ปี ชาติกาลฯ ตลอดปี พ.ศ. ๒๕๔๓ นั้น เป็นบรรยากาศการประนีประนอมและสมานรอยร้าวในอดีตด้วยการสร้างความทรงจำให้กับสาธารณชนใหม่

อย่างไรก็ตาม ความสนใจของกลุ่มนิยมปรีดีที่มุ่งสร้างความทรง

จำใหม่เพื่อลบล้างภาพ “ปีศาจทางการเมือง” ให้กับหลวงประดิษฐฯ แต่เพียงประเด็นการเป็น “คอมมิวนิสต์” และการเกี่ยวข้องกับกรณีสวรรคตนั้น เป็นเวลานานพอที่ก่อให้เกิดช่องว่างของพื้นที่ความทรงจำของสาธารณชนในเรื่อง ใครเป็น “บิดาประชาธิปไตยไทย” ในขณะที่กลุ่มอนุรักษนิยมร่วมมือกับรัฐถอยจากออกจากการรื้อฟื้นวิวาทะความคิดทางเศรษฐกิจการเมืองเมื่อครั้งนั้น และเริ่มปฏิบัติการสร้างวาทกรรมเรื่อง “พระปกเกล้าฯ เป็นพระบิดาประชาธิปไตยไทย” เพื่อเปิดพื้นที่ความทรงจำที่ยังคลุมเครือขาดแทนโดยผ่านหนังสือและตำราเรียน อนุสาวรีย์ พิพิธภัณฑ์ และสถาบันการศึกษา/การเมือง ซึ่งเห็นได้จากรูปธรรมของความทรงจำต่างๆ ที่เกี่ยวกับประชาธิปไตย ได้ถูกยึดครองไป เช่น อนุสาวรีย์พระปกเกล้าฯ ที่หน้ารัฐสภา สถาบันพระปกเกล้าฯ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมวิภาฯ พิพิธภัณฑ์พระปกเกล้าฯ เป็นต้น ถึงแม้ว่ากลุ่มนิยมปรีดีได้พยายามสร้างรูปธรรมของความทรงจำอยู่บ้าง เช่น อนุสาวรีย์นายปรีดี พนมยงค์ ที่มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ หอสมุดปรีดี พนมยงค์ การเปิดหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์เพื่อเก็บข้อมูลและรูปภาพต่างๆ เกี่ยวกับหลวงประดิษฐฯ สถาบันปรีดี พนมยงค์ แต่ความพยายามดังกล่าวมีขนาดของการรับรู้จำกัดโดยเปรียบเทียบ และยังไม่ว้าวสู่การต่อสู้กับวาทกรรมกับกลุ่มอนุรักษนิยมเรื่องใครเป็นผู้ให้กำเนิดประชาธิปไตยไทย

เมื่อไม่นานมานี้ ในระหว่างที่ผู้เขียนค้นคว้าเอกสารและหนังสือที่ตีพิมพ์ คำชี้แจงเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจฯ และ บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ ทั้งหมดตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๖ ถึงปัจจุบัน และพบการผลิตซ้ำเอกสารทั้งสองชิ้นครั้งล่าสุดใน *เค้าโครงการเศรษฐกิจ* ฉบับ ๑๐๐ ปี ชาติกาลฯ พร้อมกับถูกคิดถึงความสำเร็จของการสมานรอยร้าวของความทรงจำเดิมด้วยการสร้างความทรงจำให้กับสาธารณชนใหม่

ท่ามกลางหนังสือจำนวนมากที่รำลือผู้เขียน ณ ห้องสมุดรินน้ำแห่งหนึ่ง สายตาผู้เขียนเหลือบไปเห็นหนังสือปกแข็ง หุ้มใหม่ไทยสีเขียวมะกอกขนาดใหญ่ ตัวอักษรเดินทองเล่มหนึ่งวางอยู่บนชั้น ชื่อ *พระปกเกล้าฯ กษัตริย์นักประชาธิปไตย* ผลงานของชาติ เอี่ยมกระสินธุ์ ซึ่งเคยได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่มาแล้วครั้งหนึ่งเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๔ และได้ถูกฟื้นฟูให้กลับมา

** ชาติ เอี่ยมกระสินธุ์ พระปกเกล้าฯ กษัตริย์นักประชาธิปไตย กรุงเทพฯ: ชมรมนักเขียนอาวุโส ๒๕๔๔ ชาติไม่ได้ระบุแหล่งอ้างอิงเอกสาร คำว่าใช้ต้นฉบับของ “นายสุจินดา” (หรือนายชาติ เอี่ยมกระสินธุ์) ที่ตีพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ ซึ่งยังคงปรากฏคำว่า “ประชาธิปไตย” เช่นเดิม

ชีวิตอีกครั้งในปี พ.ศ.๒๕๔๔ การกลับมาครั้งนี้ อาจยืนยันถึงความความทรงจำใหม่ที่ฝังตัวได้เป็นอย่างดี และการวิพากษ์ยังไม่จบ
นอกจากนี้ หากพิจารณาจากชื่อหนังสือ จะเห็นได้ว่า มีความพยายามสร้างวาทกรรมเพื่อเปิดพื้นที่ที่ความทรงจำช่วงชิงเรื่อง "บิดา
ของประชาธิปไตย" อีกครั้ง

ตารางเปรียบเทียบการผลิตซ้ำในฉบับต่างๆ ตามลำดับเวลา ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๓๖ - ๒๕๔๔

ชื่อหนังสือ: ศรัทธา ท้าวแสนนพราชเดิมแสนนพราช	ชื่อหนังสือ: ปิยะเวท สละขุมทองเดิมแสนนพราช	ชื่อหนังสือ: ศรัทธา ท้าวแสนนพราชและ เมื่อก่อน
ฉบับโรงพิมพ์สุโขทัย (๒๕๓๖)	ฉบับโรงพิมพ์สุโขทัย (๒๕๓๖)	
ฉบับ ศ.ศิวปานนท์ (๒๕๓๖) ฉบับไสว สุทธิพิทักษ์ (๒๕๓๗)	ฉบับ ศ.ศิวปานนท์ (๒๕๓๖)	
ฉบับ "วิเทศกรณีย์" (๒๕๓๘)		ฉบับ "อารยันตคุปดี" (๒๕๓๘) ฉบับโรงพิมพ์กฤษณมิตร (๒๕๓๘) ฉบับเดือน บุญนาค (๒๕๓๘)
	ฉบับวิชัย ประสงค์ (๒๕๓๕)	ฉบับศิริ เปรมจิตต์ (๒๕๓๕)
		ฉบับ "วิเทศกรณีย์" (๒๕๓๕) ฉบับศิริ เปรมจิตต์, ฉบับไมตรี เต็มสุขุม (๒๕๓๖) ฉบับเดือน บุญนาค (๒๕๓๖)
ฉบับสุพจน์ ตำนานตระกูล (๒๕๓๗)		ฉบับ "วิเทศกรณีย์" (๒๕๓๗) ฉบับ "นายสุจินดา" (๒๕๓๗) ฉบับ "เสีตา วัชรานกูร" (๒๕๓๘)
ฉบับสุพจน์, ฉบับไสว (๒๕๓๖)		ฉบับสำนักพิมพ์จักรวรรดินุสรณ์, ฉบับโครงการวิศิธา (๒๕๓๖)
ฉบับศรียม มสท. (๒๕๓๘) ฉบับวันเพ็ญ (๒๕๓๘) ฉบับสุพจน์ (๒๕๓๘)		
ฉบับ ev บี ราชกาลา (๒๕๓๘)		เศรษฐศาสตร์การเมือง, ฉบับ ๑๐๐ ปี ราชกาลา (๒๕๓๘) ฉบับชาติ เข็มกระดิ่ง (๒๕๓๘)
๑๑ ฉบับ	๓ ฉบับ	๑๖ ฉบับ

ขอย้อนดู หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ที่ให้โอกาสข้าพเจ้าได้เขียนบทความนี้ ขอขอบคุณ หอสมุดวิไล พลเมืองดี ที่สามารถ
เก็บรักษาหนังสือสำคัญได้เป็นอย่างดี สมกับเป็นห้องสมุดทางสังคมศาสตร์ที่ดีที่สุดในประเทศไทย ขอขอบคุณ ประจักษ์ ก้องกีรติ
ที่คอยกระตุ้นเตือนและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับข้าพเจ้า ขอขอบคุณอำเภอย จรัญจิตร และจิรา อภิวงศาภูลฑู ที่ให้หนังสือเอกสารหายาก
หลายชิ้น ของคุณชัยวัฒน์ นกขมิ้นสุ จีราพล เกตุคุณ และกวีศักดิ์ เนื่องสม ในความช่วยเหลือ ตลอดจนขอบคุณยอดขวัญ วุฒิสภา
ที่นำเอกสารนี้มาให้และใจที่เสนอแนะเสมอมา ทั้งนี้ บุคคลที่กล่าวข้างต้นไม่ได้มีส่วนรับผิดชอบในความตื่นตัวทางปัญญาของข้าพเจ้า ที่ปรากฏ
ในบทความนี้แต่อย่างใด และหากบทความนี้จะมีส่วนกระตุ้นเตือนอันเป็นประโยชน์แก่ หอสมุดวิไล ธรรมศาสตร์ ที่ข้าพเจ้ารัก

บรรณานุกรม

๑. หนังสือที่พิมพ์ คำชี้แจงเค้าโครงการแผนเศรษฐกิจ และ / หรือ บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยฯ

- “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” ใน วันปริทัศน์ พนมยงค์ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๐. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.
- “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” ใน ศิษย์อาจารย์. ฉบับที่ ๓ (ฉบับวันชาติ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๔๑).
- “เค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม” และ “พระบรมราชวินิจฉัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ,” เศรษฐศาสตร์การเมือง (เพื่อชุมชน) ฉบับ นายปริทัศน์ พนมยงค์, ๑๐ (๒๕๔๒).
- เค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม (สมุดปกเหลืองปกขาว) พร้อมทั้งพระบรมราชวินิจฉัย. พระนคร: โรงพิมพ์กฤษณปกรณ์, ๒๔๙๙.
- “เค้าโครงการเศรษฐกิจและบันทึกบางประการที่เกี่ยวข้องกัน” ใน ปริทัศน์ พนมยงค์ กับสังคมไทย. กรุงเทพฯ: โครงการปริทัศน์ พนมยงค์กับสังคมไทย, ๒๕๒๖.
- ชาติ เอี่ยมกระสุนธุ์. พระปกเกล้าฯกษัตริย์นักประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: ชมรมนักเขียนอาวุโส, ๒๕๔๔.
- เดือน บุญนาค. ท่านปริทัศน์ รัฐบุรุษอาวุโส ผู้วางแผนเศรษฐกิจไทยคนแรก. พระนคร: สำนักงานเสริมวิทย์บรรณาคาร, ๒๕๐๐.
- _____. ท่านปริทัศน์ รัฐบุรุษอาวุโส ผู้วางแผนเศรษฐกิจไทยคนแรก. พระ-นคร: สำนักงานพิมพ์สามัคคีธรรม, ๒๕๑๗.
- บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยเรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม. พระนคร: โรงพิมพ์ลพบุษ, ๒๔๗๖.
- บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยเรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม. พระนคร: สำนักงานการพิมพ์ศ.ศิลป์านนท์, ๒๔๙๐.
- “ปริธา วัชรานุกร”. พระปกเกล้าฯกับระบอบประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: หจก. การพิมพ์พระนคร, ๒๕๒๐.
- “นายสุจินดา”. พระปกเกล้าฯกษัตริย์นักประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มิตรสยาม, ๒๕๑๙.
- พระปกเกล้าฯทรงได้เค้าโครงการเศรษฐกิจของนายปริทัศน์ พนมยงค์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จักรวรรดินุสรณ์, ๒๕๒๖.
- ไมตรี เค้นอุคม (แปล). โลกพระศรีอาริย์ของปริทัศน์ พนมยงค์. พระนคร: หจก.กราฟฟิคอาร์ท, ๒๕๑๖.
- วิชัย ประสงค์. “พระบรมราชวินิจฉัย” ใน แผ่นดินสมเด็จพระปกเกล้า. พระนคร: โรงพิมพ์ผดุงชาติ, ๒๕๐๕.
- “วิเทศกรณ์”. “เค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ฯ” ใน ยุคทวารวดี. พระนคร: สำนักพิมพ์ประชาคม, ๒๕๐๑.
- _____. “เค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ฯ” และ “บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยเรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม” ใน ความเป็นมาแห่งระบอบประชาธิปไตยของไทยเล่มที่ ๑. พระนคร: สำนักพิมพ์ผ่านฟ้าวิทยา, ๒๕๑๑.
- _____. “โครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์มนูธรรม” และ “บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยเรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประ

ดิษฐมนูธรรม” ใน เหตุการณ์ทางการเมือง ๔๓ ปีแห่งระบอบประชาธิปไตย. พระนคร: สำนักพิมพ์รวมการพิมพ์, ๒๕๑๘.

หลวงประดิษฐมนูธรรม. คำชี้แจงเค้าโครงการเศรษฐกิจและเค้าร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎรกับเค้าร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการประกอบเศรษฐกิจ. พระนคร: โรงพิมพ์ลพบุษ, ๒๔๗๖.

_____. เค้าโครงการเศรษฐกิจ. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการดำเนินการโครงการฉลอง ๑๐๐ ปี ชาตกาล นายปริทัศน์ พนมยงค์, ๒๕๔๒.

“สมุดปกเหลือง เค้าโครงการเศรษฐกิจ” ใน เตรียม ม.ร.ก. ฉบับรำลึกพระคุณท่านผู้ประศาสน์การปริทัศน์ พนมยงค์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรไทย, ๒๕๒๗.

สมุดปกเหลือง เค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม. พระนคร: สำนักงานการพิมพ์ ศ.ศิลป์านนท์, ๒๔๙๑.

สมุดปกเหลือง เค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม. ฉบับอัดสำเนาเพื่อเผยแพร่ในวาระครบรอบ ๙๙ ปี ชาตกาล นายปริทัศน์ พนมยงค์ (๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๒)

สิริ เปรมจิตต์. “เค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์มนูธรรม” ใน ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบประชาธิปไตย ๓๐ ปี. พระนคร: โรงพิมพ์เพ็ญอักษร, ๒๕๐๕.

_____. พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯทรงได้เค้าโครงการเศรษฐกิจ”ของนายปริทัศน์ พนมยงค์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เสาวภาค, ๒๕๑๖.

สุพจน์ ตำนตระกูล. เค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม. กรุงเทพฯ: ประจักษ์การพิมพ์, ๒๕๑๗.

_____. “ร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจ” ใน อนุสรณ์ปริทัศน์ พนมยงค์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จักรวรรดินุสรณ์, ๒๕๒๖.

ไสว สุทธิพิทักษ์. ดร.ปริทัศน์ พนมยงค์กับการปฏิวัติ. นครศรีธรรมราช(?): สำนักพิมพ์สิริธรรมนคร, ๒๔๙๓.

_____. ดร.ปริทัศน์ พนมยงค์. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์, ๒๕๒๖.

“อารยันตคุปต์”. สามโลก. พระนคร: โรงพิมพ์จำลองศิลป์, ๒๔๙๗.

๒. หนังสือประกอบ

กรมโฆษณาการ. คำพิพากษาศาลพิเศษ พุทธศักราช ๒๔๘๒ เรื่องกบฏ. พระนคร: โรงพิมพ์พานิชคุณผล, ๒๔๘๒.

คำพิพากษาศาลพิเศษเรื่องกบฏ พุทธศักราช ๒๔๘๒ กับคำปราศรัยของนายกรัฐมนตรี และสำเนายกฎีกาพวกกบฏ. พระนคร: สำนักพิมพ์เพลินจิตต์, ๒๔๘๒.

จักรทิพย์ นาถสุภา และสมภพ มานะรังสรรค์ (บรรณาธิการ). ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยจนถึงพ.ศ. ๒๔๘๔. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๗.

เฉลิมเกียรติ ผิวนวล. ความคิดทางการเมืองของปริทัศน์ พนมยงค์. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๙.

ชัยอนันต์ สมุทวนิช. “แนะนำหนังสือและวิจารณ์หนังสือ” วารสารพัฒนบริหารศาสตร์, ๙ ๔ (๒๕๑๒).

..... "ปัญหาสำคัญของเค้าโครงการเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์" *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, ๗: ๓ (๒๕๑๓).

อ้างศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์. ๒๕๖๕ และ ๑ ปี หลังการปฏิวัติ. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา, ๒๕๔๓.

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. *การปฏิวัติสยาม พ.ศ.๒๔๗๕*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๐.

นวลจันทร์ รัตนกร และคณะ. "การพิมพ์หนังสือของคนไทย" ใน *ปกิณกะเรื่องหนังสือสมัยรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพฯ: มปท., ๒๕๒๕ (๕).

ประเสริฐ ปัทมสุคนธ์. *รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี (๒๔๗๕-๒๕๑๗)*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ช.ชูนุ่ม ช่าง, ๒๕๑๗.

"ปรีชา อารยะ". "เค้าโครงการเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์," *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, ๗: ๑ (๒๕๑๓).

เปรมจิตร์ วิชชากร. *พระปกเกล้ากับชาติไทย*. พระนคร: การพิมพ์ กรุงเทพฯ, ๒๕๔๑.

"พ. อักษรสวัสดิ์". *คอมมิวนิสต์คืออะไร* หลักการได้สวนหลวงประดิษฐา. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุจักร, ๒๕๑๗.

พิธีกรรม เอี่ยมอรรม. *บทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทย ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ ๒*. กรุงเทพฯ: โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ฯ, ๒๕๒๐.

รัตนา เมฆนันทโทติสุข. *การเมืองกับกฎหมายการพิมพ์ (พ.ศ.๒๔๕๓-๒๔๗๗)*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑.

มรกต เจวจินดา. *ภาพลักษณ์ปรีดี พนมยงค์กับการเมืองไทย พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๕๒๖*, จุลสารหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ฉบับพิเศษ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓.

สมชาย สุวรรณศรี (บรรณาธิการ). *รวมข้อเขียนของวรพหุทธิ์ ชัยนาม*, กรุงเทพฯ: ปาจารย์สาร โครงการหนังสือเล่มอันดับ 1 ชุด สารนิพนธ์นักคิดไทย, ๒๕๒๔.

เสน่ห์ จามริก. "วิจารณ์หนังสือเรื่อง *โลกพระศรีอาริย์ของปรีดี พนมยงค์* ของ ดร.โมตรี เต็นอุตม," *วารสารธรรมศาสตร์*. (มิถุนายน - ตุลาคม, ๒๕๑๖).

ยัต เจลตัน. *ลัทธิเศรษฐกิจ*. พระนคร: อักษรนิติ, ๒๕๑๗.

Baker, Chris and Pasuk Phongpaichit. *Pridi By Pridi : selected writing on life , politics ,and economy*. Bangkok: The Pridi Banomyong Foundation, 2000.

Batson, Benjamin A. *Siam Political Future: documents from the end of the absolute monarchy*, data paper number 96. Ithaca: Southeast Asian Studies, Cornell University, 1974.

Fistie, Pierre. *Sous-Developpement et Utopia au Siam: le programme de reformes en 1933 par Pridi Phanomyong*. Paris: Mouton & Co. et Maison des Sciences de l' Homme, 1969.

Landon, Kenneth Perry. *Siam in Transition: a brief survey of culture trends in the five years since the revolution of 1932*. New York: Greenwood Press, 1968 (originally published in 1939 by University of Chicago Press).

National Economic Policy of Luang Pradist Manuatham. Bangkok: Ruankeaw Printing House, 1999.

Sivaram, M. *The New Siam in The Making: a survey of the political transition in Siam 1932- 1936*. Bangkok: Stationers Printing Press, 1936.

ประวัติพัฒนาการงานจดหมายเหตุ

พิชญนาฏ วยาคำ

บทนำ

พัฒนาการงานจดหมายเหตุทั่วโลกมีประวัติยาวนานกว่า ๔,๐๐๐ ปีมาแล้ว นับตั้งแต่มนุษย์รู้จักบันทึกเรื่องราวต่างๆ โดยใช้สัญลักษณ์ จนมาถึงการบันทึกเรื่องราวเป็นลายลักษณ์อักษร และก่อนหน้านั้นเคยมีการถ่ายทอดประสบการณ์ และวัฒนธรรมของแต่ละสังคมด้วยวิธีการบอกเล่าในรูปแบบต่างๆ เช่น สุนทรพจน์ เพลง บทสวดมนต์ การเดินรำ และการเล่าเรื่องสืบทอดต่อกันมา

การสื่อสารระหว่างสังคมปัจจุบันได้ขยายกว้างขวางมากขึ้น มีการจัดทำและใช้เอกสารที่เรียกว่า “จดหมายเหตุ” หรือ “เอกสารจดหมายเหตุ” ที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมของหน่วยงาน สังคม หรือบุคคล และได้รับการเก็บรักษาไว้ เนื่องจากมีคุณค่าต่อเนื่อง

จดหมายเหตุจึงเป็น วัสดุ สื่อชนิดต่างๆ ตามยุคสมัยนั้น ซึ่งวัสดุที่ใช้ในการบันทึกแต่เดิมนั้นชาวต่างประเทศใช้บันทึกลงบนแผ่นดินเหนียว แผ่นหนัง แผ่นไม้ กระดาษปาปิรัส กระดุกสัตว์ กระดองเต่า ในประเทศไทยก็มีการใช้บันทึกหรือจารึกบนแผ่นหิน กระดาษสา ซ้อย เป็นต้น ในปัจจุบันได้มีพัฒนาการในการบันทึกข้อมูล โดยใช้วัสดุ สื่อสมัยใหม่ เช่น กระดาษฟิล์ม แถบแม่เหล็ก แผ่นดิสก์ ฯลฯ

ความหมายของจดหมายเหตุ (archives) จึงหมายถึง

๑. เอกสารที่สิ้นกระแสการใช้งาน ที่ได้ผ่านการคัดเลือกและประเมินคุณค่าแล้ว ควรจัดเก็บดูแลรักษาไว้ในสถาบันจดหมายเหตุ เรียกว่า “จดหมายเหตุ” หรือ “เอกสารจดหมายเหตุ”

๒. สถาบันหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดำเนินงานการจัดการรับมอบ จัดเก็บ รักษา และให้บริการแก่ผู้ใช้ทั่วไป เรียกว่า “สถาบันจดหมายเหตุ” หรือ “หน่วยงานจดหมายเหตุ” หรือ ตัวอาคาร ส่วนของอาคารที่ทำการที่ใช้สำหรับเก็บอนุรักษ์เพื่อใช้ประโยชน์ เรียกว่า “หอจดหมายเหตุ” หรือ “ที่ทำการจดหมายเหตุ”

จดหมายเหตุยุคโบราณ
(Old World Antecedents)

จดหมายเหตุในยุคนี้เกิดขึ้นราว ๔,๐๐๐ ปี ก่อนคริสต์ศักราช โดยชาวซูเมเรียนรู้จักประดิษฐ์อักษรบนแผ่นดินเหนียวที่เรียกว่า “อักษรคูนิฟอร์ม” (Cuneiform) เพื่อเป็นหลักฐานทางธุรกิจและการค้า ต่อมาได้ถ่ายทอดสู่ชาวเมโสโปเตเมีย เพื่อใช้และเก็บรักษาหลักฐานที่แสดงถึงทรัพย์สินส่วนตัว และประวัติบรรพบุรุษ

อาณาจักรโบราณหลายแห่งก็มีการจัดทำจดหมายเหตุด้วยเช่นกัน ได้แก่ อียิปต์โบราณ ราว ๕๐๐ ปี ก่อนคริสต์ศักราช มีการบันทึกจดหมายเหตุบนแผ่นหนัง แผ่นไม้ และกระดาษปาปิรัส และจัดตั้งหน่วยงานจดหมายเหตุของส่วนกลาง และส่วนท้องถิ่นเกิดขึ้น อาณาจักรเปอร์เซีย ในราว ๕๓๙ ปี ก่อนคริสต์ศักราช มีการบันทึกจดหมายเหตุบนแผ่นดินเหนียว แผ่นหนัง และกระดาษปาปิรัส เอกสารจดหมายเหตุที่สำคัญในอาณาจักรนี้เช่น พระบรมราชโองการ ทะเบียนรายชื่อเอกสารโบราณแบบม้วนที่เรียกว่า “Daybook by the Greeks”

นอกจากนี้ ยังมีการจัดตั้งสถาบันจดหมายเหตุในเมืองบาบิโลน กรีกโบราณในช่วงนครรัฐ ราวพุทธศตวรรษที่ ๑ และที่ ๒ ชาวเอเธนส์ได้เก็บรักษาเอกสารมีค่าไว้ในวิหารแม่พระ คือ วิหารเมทรอน (Metreon) มีการบันทึกจดหมายเหตุลงบนแผ่นไม้ เอกสารที่จัดเก็บได้แก่ เอกสารทางกฎหมาย รายงานการประชุม เอกสารทางการทูต บัญชีงบประมาณและการคลัง นอกจากเอกสารทางราชการแล้ว หน่วยงานจดหมายเหตุยังเก็บต้นฉบับบทละครของเอชซีลัส โซโฟคลีส และยูริพิดีส มีการรวบรวมรายชื่อผู้ชนะเลิศในกีฬาโอลิมปิก เอกสารเหล่านี้จารึกบนกระดาษปาปิรัสม้วนเก็บรักษาไว้

ศตวรรษที่ ๓ เมื่ออาณาจักรโรมันรุ่งเรืองขึ้น ราวสองพันปีมาแล้ว การจัดการเอกสารมีความเจริญอย่างมาก และเป็นผู้ถ่ายทอดวิธีการจัดการเอกสารไปสู่ดินแดนต่างๆ เช่น อียิปต์ กรีซ และอาณาจักรอื่น ๆ ที่อยู่ภายใต้การปกครองของโรม มีการบันทึกจดหมายเหตุลงบนแผ่นไม้ กระดาษปาปิรัส เศษกระเบื้อง ฯลฯ

อาณาจักรโรมันมีสถาบันจดหมายเหตุหรือศูนย์เก็บเอกสารที่เทียบเท่าหอจดหมายเหตุแห่งชาติในปัจจุบัน เอกสารทุกชิ้นที่สร้างขึ้นในอาณาจักรโรมถูกส่งไปเก็บไว้ในศูนย์เก็บ

“แทบูลาเรียม” (Tabularium) เป็นหน่วยงานจดหมายเหตุของรัฐตั้งขึ้นไว้เพื่อเก็บเอกสารที่เกิดจากการปฏิบัติงานของพนักงานปกครองและผู้บริหารของรัฐ นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งหอจดหมายเหตุเพื่อสาธารณชนเป็นครั้งแรกเรียกว่า “แอเรอริอุม” (Aerarium) โดยเก็บเอกสารเกี่ยวกับการเงิน และสำเนาตัวบทกฎหมายต่างๆ

ในเวลาต่อมากรุงโรมยังได้จัดตั้งสถาบันจดหมายเหตุของจักรพรรดิเรียกว่า Secretarium แยกออกจาก Tabularium และมีผู้ดูแล เรียกว่า Tabularius โดยจักรพรรดิจัดตั้งเป็นเป็นผู้เริ่มแยกเก็บจดหมายเหตุและให้มีผู้ดูแลจดหมายเหตุเพื่อความปลอดภัยและความสะดวกในการเรียกใช้เอกสารต่อมาจึงได้รวบรวมกฎหมาย “Body of Civil Laws” ขึ้นมา เรียกว่า “Justinian Code” คือ ประมวลกฎหมายจัดตั้งเป็น

ในฐานะที่อียิปต์ซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของกรีกและโรมันได้รับอิทธิพลการจัดการจดหมายเหตุของโรมผสมผสานกับวิธีการของอียิปต์โบราณโดยมีศูนย์กลางอยู่ที่อเล็กซานเดรีย นอกจากนี้ยังได้จัดตั้งสถาบันจดหมายเหตุประจำแคว้นต่างๆ และกำหนดให้ส่งสำเนาจดหมายเหตุในแต่ละแคว้นไปจัดเก็บที่หอจดหมายเหตุแห่งชาติส่วนกลางที่อเล็กซานเดรีย เวลาเดียวกันก็มีการจัดตั้งศูนย์เก็บเอกสารกลางขึ้นเรียกว่า “Demosia Bibliothekē” ทำหน้าที่เก็บรักษาและทำลายเอกสารต่างๆ ของแคว้น สถานที่แห่งนี้มีผู้ดูแลทำหน้าที่เป็นนักจดหมายเหตุ เรียกว่า “Bibliophylakes”

สำหรับโลกตะวันออกที่ประเทศจีน งานจดหมายเหตุเริ่มขึ้นในราชวงศ์เซี่ย (Hsia) เป็นปฐมราชวงศ์ เมื่อ ๗,๐๐๐ กว่าปีก่อนคริสตศักราช มีการบันทึกจดหมายเหตุบนกระดูกสัตว์กระดองเต่า โดยบันทึกเหตุการณ์และบทสวดมนต์ต่างๆ ต่อมา ๔,๐๐๐ ปีก่อนคริสตศักราช จีนได้หันมาใช้แผ่นไม้ไผ่ (กิ่งไม้) ฝ่าไหม แผ่นหิน และเยื่อไม้มาทำเป็นกระดาษ ในการบันทึกจดหมายเหตุในยุคราชวงศ์ช้าน ได้สร้างอาคารจดหมายเหตุและตั้งหอประวัติศาสตร์เพื่อใช้เก็บรักษาเอกสารจดหมายเหตุของราชวงศ์และงานเขียนประวัติศาสตร์

จดหมายเหตุยุคเมดิเอลและยุคกลาง

ในยุคมีดนี้มีเอกสารจดหมายเหตุเกิดขึ้นน้อยมาก ในกระบวนการปกครองของรัฐบาลส่วนใหญ่จะใช้วิธีป่าวประกาศด้วยวาจาแทนการเขียน วัสดุที่ใช้ในการบันทึกหายากและมีราคาสูง เอกสารเก่าที่มีอยู่เริ่มเสื่อมสภาพ การผลิตเอกสารใหม่ก็จำกัด ต่อมาเมื่อผู้คนอ่านออกเขียนได้มากขึ้น กระดาษได้นำมาใช้เป็นสื่อใช้ในการบันทึกข้อมูล เนื่องจากสามารถเก็บ

รักษาไว้ได้อย่างต่อเนื่อง ทำให้มีปริมาณเอกสารจดหมายเหตุเพิ่ม ทั้งอาณาจักรและศาสนจักรต่างเห็นความสำคัญและความจำเป็นต่อการพัฒนางานจดหมายเหตุ มีการบัญญัติกฎหมายและมอบหมายให้โบสถ์เป็นสถานที่เก็บรักษาเอกสารจดหมายเหตุ โดยเก็บไว้ในห้องที่เรียกว่า “Muniment room” สถาบันจดหมายเหตุที่สำคัญเกิดขึ้นในยุคนี้ คือ “Tower of London” ในประเทศอังกฤษปลายยุคกลางจึงมีการรวบรวมเอกสารจดหมายเหตุอย่างเป็นระบบ

จดหมายเหตุยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ

เมื่อยุคกลางในยุโรปสิ้นสุดลงในศตวรรษที่ ๑๖ ได้มีการประดิษฐ์เครื่องพิมพ์ขึ้นมาทำให้การศึกษาขยายกว้างขวางขึ้นรวมทั้งมีความสนใจศึกษาค้นคว้าเรื่องในอดีต ทำให้มีการก่อตั้งแหล่งสารสนเทศ คือ ห้องสมุด เพื่อรวบรวมเอกสารต้นฉบับตัวเขียน และจัดเก็บเอกสารจดหมายเหตุ มีการเขียนประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ รวมทั้งการตื่นตัวในเรื่องการสำรวจดินแดนเพื่อเดินทางรอบโลก ทำให้เกิดความต้องการใช้จดหมายเหตุเพื่อเขียนประวัติศาสตร์มากขึ้น เพราะเอกสารจดหมายเหตุสามารถนำมาใช้เป็นสื่อแสดงถึงเกียรติภูมิอำนาจของบุคคล กษัตริย์ ราชวงศ์ พระ และรัฐบาล

ในระหว่างนั้นยังเกิดกระบวนการเคลื่อนไหวเพื่อปฏิรูปศาสนา ทำให้มีการจัดทำและเก็บเอกสารจดหมายเหตุเกี่ยวกับศาสนา กษัตริย์ ราชวงศ์ จนทำให้เกิดสถาบันจดหมายเหตุขึ้นใน ค.ศ. ๑๖๑๒ ที่เรียกว่า “หอจดหมายเหตุลับแห่งวาติกัน” ได้เริ่มมีการวางระบบการจัดเก็บรักษาไว้โดยเฉพาะ ในหน่วยงานจดหมายเหตุอีกหลายแห่งอย่างหอจดหมายเหตุในปราสาทซิเมนต์คัล ประเทศสเปน เป็นหอจดหมายเหตุที่รวบรวมเอกสารจดหมายเหตุของราชวงศ์ และเอกสารในการปฏิบัติราชการของรัฐบาล ถือเป็นสถาบันจดหมายเหตุแห่งแรกที่ดีที่สุดในยุโรป เป็นแบบอย่างให้มีการจัดตั้งสถาบันจดหมายเหตุในประเทศอื่นๆ เช่น ที่ฝรั่งเศสได้จัดตั้ง “หอจดหมายเหตุหลวง” (The Royal Archives) ต่อมา สวีเดน จัดตั้ง “หอจดหมายเหตุเสนาบดีแห่งสวีเดน”

จดหมายเหตุยุคปฏิวัติฝรั่งเศส

ยุคนี้เป็นการเข้าสู่ยุคใหม่ในการบริหารงานจดหมายเหตุ สถาบันจดหมายเหตุได้รับการจัดตั้งขึ้นเพื่อสาธารณชนอย่างแท้จริง งานจดหมายเหตุและสถาบันจดหมายเหตุมีการออกกฎหมายให้ประชาชนเข้าใช้เอกสารจดหมายเหตุได้ ฝรั่งเศสเป็นประเทศแรกที่มีการจัดตั้งหอจดหมายเหตุแห่งชาติเพื่อเก็บเอกสารจดหมายเหตุของฝรั่งเศสยุคใหม่ แสดงให้เห็นถึงความรุ่งเรืองของประเทศ มีการออกกฎหมายมารองรับ

อำนาจให้หอจดหมายเหตุแห่งชาติ ทำหน้าที่ควบคุมการส่งมอบเอกสารในหน่วยงานราชการต่างๆ ในกรุงปารีส ที่ครอบคลุมเอกสารท้องถิ่น ชุมชน วัด โรงพยาบาล มหาวิทยาลัย เอกสารส่วนบุคคลและครอบครัว วันที่ ๒๖ ตุลาคม ค.ศ.๑๗๙๖ ยังประกาศใช้กฎหมายอีกฉบับหนึ่ง คุ่มครองให้มีการนำเอกสารจดหมายเหตุต่างจังหวัด มาเก็บไว้ในหอจดหมายเหตุแห่งชาติกรุงปารีสอีกด้วย

ในช่วงนี้เองที่มีนักประวัติศาสตร์และนักจดหมายเหตุซึ่งผ่านการศึกษาและฝึกอบรมความรู้ด้านบรรณารักษ์ เป็นผู้รับผิดชอบการจัดการเอกสาร มีการสร้างระบบการจัดการให้ค้นคว้าได้ง่ายขึ้น มีการจัดการเอกสารตามหัวเรื่องต่างๆ เป็นต้นว่า ชีวประวัติ แผนที่ภูมิศาสตร์ ทหาร และวิจิตรศิลป์

ความเคลื่อนไหวนี้ทำให้เกิดแนวคิดการจัดการจัดเอกสารจดหมายเหตุระบบใหม่ขึ้นในประเทศฝรั่งเศสเรียกว่าระบบ Respect des fonds หมายถึงหลักการจัดการเอกสารของหน่วยงานเดียวกันให้อยู่รวมกัน หรือหลักการจัดเอกสารตามแหล่งที่มา และจัดตามระเบียบเดิม

ต่อมาชาวปารีสเซียได้พัฒนาหลักการจัดการเอกสารดังกล่าวให้มีความทันสมัยขึ้น แนวคิดการจัดการจัดเอกสารจดหมายเหตุทั้งสองแนวนี้ ได้รับการรับรองให้เป็นหลักสากลในการจัดการเอกสารในปัจจุบัน มีการจัดตั้งสถาบันฝึกอบรมนักจดหมายเหตุครั้งแรกในประเทศฝรั่งเศส ปี ค.ศ.๑๘๒๑ ชื่อว่า Ecole des Chartes ในกรุงปารีส

จดหมายเหตุยุคใหม่

ในศตวรรษที่ ๒๐ ได้มีการพัฒนางานจดหมายเหตุสมัยใหม่ขึ้นที่ โซเวียต สหรัฐอเมริกา จีน และประเทศกำลังพัฒนาในแถบเอเชีย แอฟริกา ส่วนประเทศที่มีสถาบันจดหมายเหตุตั้งอยู่แล้วได้มีการพัฒนาระบบให้ทันสมัยก้าวหน้าขึ้น มีการติดต่อสื่อสารกันในกลุ่มนักจดหมายเหตุจนเกิดการก่อตั้งสมาคมและองค์กรวิชาชีพจดหมายเหตุระดับชาติและนานาชาติ เพื่อส่งเสริมร่วมมือตลอดจนเผยแพร่วิชาชีพนักจดหมายเหตุ

เมื่อเราสามารถมองเห็นความเปลี่ยนแปลงประวัติพัฒนาการงานจดหมายเหตุแล้วสามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ช่วงคือ

ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒

เราพบว่าเมื่อประเทศโซเวียตได้ปรับปรุงระบบบริหารแบบรวมศูนย์ขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ราว ค.ศ. ๑๙๒๒ ประเทศสหรัฐอเมริกา ก็ได้จัดตั้งสถาบันจดหมายเหตุใน ค.ศ.๑๙๐๑ อีก ๔ ปีต่อมา มีการจัดตั้งหอจดหมายเหตุประธานาธิบดีแห่งแรก ชื่อ “หอสมุดประธานาธิบดี”

(Presidential Library) ส่วนหอจดหมายเหตุแห่งชาติ จัดตั้งขึ้นในปี ค.ศ. ๑๙๓๔ ทั้งนี้เป็นผลเนื่องจากสมาคมประวัติศาสตร์อเมริกันโดยกลุ่มนักประวัติศาสตร์เร่งรัดให้มีการสร้างอาคารหอจดหมายเหตุขึ้นเพื่อเก็บเอกสารราชการได้อย่างถูกต้อง และเพื่อประโยชน์ในการค้นคว้าประวัติศาสตร์อเมริกัน

ส่วนงานจดหมายเหตุในยุโรปตะวันตกและอเมริกาเหนือ นั้น รัฐบาลหลายประเทศได้บัญญัติกฎหมายให้เสรีภาพด้านสารสนเทศขึ้นในระหว่างทศวรรษ ๑๙๖๐ แต่เอกสารบางส่วนก็ยังคงจำกัดการเข้าถึงโดยเฉพาะเอกสารเกี่ยวกับความมั่นคงและการต่างประเทศ เช่น ที่ประเทศสหรัฐฯ ได้กำหนดข้อจำกัดการเข้าถึงเอกสารตามกฎหมายเสรีภาพด้านสารสนเทศ (Freedom of Information Act) ขึ้น ในประเทศโปแลนด์ ได้พัฒนาโครงการเอกสารขึ้นในทศวรรษที่ ๑๙๗๐ เพื่ออนุรักษ์เอกสารปัจจุบัน เนื่องจากประสบปัญหาเอกสารเก่าที่นับวันอยู่ในภาวะเสื่อมสภาพและยังอยู่อย่างกระจัดกระจายในออสเตรเลีย เยอรมนี โซเวียต และญี่ปุ่น

สำหรับกรณีในประเทศญี่ปุ่นช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ รัฐบาลเมจิออกคำสั่งให้หน่วยราชการ กระทรวงต่างๆ ส่งมอบเอกสารของตนให้แก่ผู้จัดการเอกสารของรัฐบาล ในประเทศมาเลเซียก่อนสงครามมีการดูแลรักษาเอกสารภายใต้การตัดสินใจของรัฐบาล ระยะแรกยังไม่ได้จัดตั้งองค์กรถาวรเพียงแต่รวบรวมเอกสารไว้เท่านั้น หลังจากนั้นจึงส่งเจ้าหน้าที่ของรัฐไปศึกษาในประเทศให้ทำหน้าที่ด้านจดหมายเหตุและการจัดการเอกสารจากประเทศตะวันตกแล้ว และมีการฝึกอบรมสำหรับเจ้าหน้าที่งานอนุรักษ์และสงวนรักษาเอกสาร

ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒

แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และกลุ่มประเทศที่ได้รับการปลดปล่อยให้เป็นอิสระจากการเป็นประเทศอาณานิคมและประเทศกึ่งใหม่ มีความตื่นตัวในการจัดตั้งหอจดหมายเหตุแห่งชาติ เพื่อสร้างเอกลักษณ์ของชาติ เช่น อิสราเอล ได้จัดตั้งหอจดหมายเหตุแห่งชาติขึ้น ปี ค.ศ.๑๙๔๔ ติดตามมาด้วย ชูแดน มาเลเซีย เวียดนาม แคมเบีย คอสตาริกา ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย มาเลเซีย และสิงคโปร์ เป็นต้น

จดหมายเหตุยุคอิเล็กทรอนิกส์

ยุคอิเล็กทรอนิกส์ ได้นำความท้าทายและโอกาสใหม่มาสู่นักจดหมายเหตุในแง่ของการอนุรักษ์จดหมายเหตุทั้งในด้านกายภาพ และเนื้อหาเอกสาร ทั้งนี้เพื่อให้จดหมายเหตุยังคงมีประโยชน์ต่อไปสำหรับการค้นคว้าในอนาคต ความท้าทายอันใหญ่หลวงสำหรับบทบาทนักจดหมายเหตุ คือ การพยายามทำให้ระบบจัดเก็บนั้นครอบคลุม และรักษาเนื้อหา

ข้อมูลในระบบอิเล็กทรอนิกส์ไว้ได้ยาวนานที่สุด อีกทั้งยังต้องทำให้การเข้าถึงข้อมูลเป็นไปได้ง่าย และสาธารณชนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

และเนื่องจากการจัดเรียงเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่มีคุณค่าต่อเนื่องมักถูกเก็บรักษาไว้ให้คงอยู่ในระบบและหน่วยงานองค์กรต่างๆ มากกว่าที่จะถูกโอนย้ายไปยังคลังจดหมายเหตุในออสเตรเลียสมาคมนักจดหมายเหตุแห่งออสเตรเลีย และสมาคมจดหมายเหตุแห่งออสเตรเลีย จึงมีบทบาทพร้อมในฐานะผู้บุกเบิกการสำรวจเพื่อที่จะพบความท้าทาย และข้อได้เปรียบในโอกาสต่างๆ ในการจัดเก็บเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ มีการนำเทคโนโลยีมาใช้กับระบบต่างๆ ตั้งแต่การควบคุม การรักษาเอกสาร การทำเครื่องมือช่วยค้น และการบริการเผยแพร่ จากการที่รูปลักษณ์ของจดหมายเหตุยุคนี้อยู่ในรูปของ "เอกสารอิเล็กทรอนิกส์" ที่มีลักษณะแตกต่างจากรูปแบบเดิมที่บันทึกลงกระดาษ ทำให้การ

อ่านต้องใช้เครื่องจักรกลคอมพิวเตอร์และโปรแกรมช่วยอ่าน นอกจากนี้การที่เอกสารถูกผลิตขึ้นมากมายนับตั้งแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ทำให้ต้องใช้เวลาในการแยกแยะเอกสารที่มีคุณค่าเก็บไว้ จนเกิดความล่าช้าในการประเมินคุณค่าและจำแนกเอกสารเพื่อการทำลาย เพราะยังมีเอกสารที่ยังอยู่ในระหว่างการใช้งาน (semi-current records) และเอกสารที่สิ้นกระแสการใช้งาน (non-current records) การนำส่งเอกสารจดหมายเหตุในรูปอิเล็กทรอนิกส์ได้สร้างผลกระทบต่อระบบจัดการจดหมายเหตุทำให้จำเป็นต้องมีระบบและนักจดหมายเหตุที่มีทัศนวิสัยที่ชัดเจน มองเห็นความสำเร็จของการทำงานจดหมายเหตุที่จริงแล้วขึ้นอยู่กับระบบความปลอดภัยและการบริหารทรัพยากรขององค์กรเท่าที่จำเป็น ไม่ว่าจะเป็นเงิน บุคลากร เทคโนโลยี อุปกรณ์ และสถานที่

บรรณานุกรม

ทรงสรรพ นิลกำแหง. การบริหารงานจดหมายเหตุในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๗.

สมหลวง พงศ์กุล. หลักและแนวปฏิบัติงานจดหมายเหตุสำหรับภาครัฐและเอกชน (*Principles and procedures of archives for public and private sectors*). นนทบุรี: โครงการส่งเสริมการแต่งตำรามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๙.

Bradsher, James Gregory and Michele F. Pacifico "History of Archives Administration," *Management Archives and Archival Institutions*. 18-33

Stephens, David O. "Records Management in Italy," *Records Management Quarterly*. (October, 1994), 66-68

_____. "Records Management in Japan," *Records Management Quarterly*. (April, 1994), 64-66.

_____. "Records Management in the United Kingdom: Part I- Historical Developments," *Records Management Quarterly*. (October, 1995), 74-78.

Holmes, Oliver W. "History and Theory of Archival

Practice" in *University Archives: papers presented at an Institute convened by the University of Illinois graduate School of Library Science*. (November 1-4, 1964) edited by Roland E. Strvens. Illinois: The Board of Trustees of University of Illinois, 1965.

Mckemmish, Sue. "Introducing Archives and Archival Programs" in *Keeping Archives*. 2nd ed., edited by Judith Ellis, Port Melbourne, Victoria, Australia: Thorpe, 1993.

Ministry of Education, The Fine Arts Department. *National Archives of Thailand*. Bangkok: Rung Silp Printing Co., Ltd.

Schellenberg, T.R. *Modern Archives Principles and techniques*. Chicago: University of Chicago press, 1971.

Somsuang Prudtikul. "Records and Archives Management in Thailand," *Libraries and Librarianship in Thailand: from stone Inscription to Microchips*. August 1999, 104-112.

ก ร ด ใน ก ร ร ะ ด า ษ

ศิริน โรจนสตรี

กรดในกระดาษเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้กระดาษเกิดการเสื่อมสภาพได้ และเป็นปัญหาหนึ่งของการอนุรักษ์วัตถุที่ทำด้วยกระดาษ บทความนี้มีจุดประสงค์ให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายของกรดสาเหตุของการเกิดกรดในกระดาษและการบรรเทาปัญหาที่เกิดจากความเปราะในกระดาษซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งของการลงนรักษาเอกสารที่มีคุณค่าให้มีอายุยืนนาน

ความหมายของกรด

กรด คือ สารประกอบที่เมื่อนำไปละลายในน้ำ จะเกิดไฮโดรเจนที่ขาดประจุไฟฟ้าลบ (electron) แต่มีประจุไฟฟ้าบวก (proton) มาก (hydrogen ions = H+) เมื่อวัดระดับค่าด้วยเครื่องมือวัดระดับ (pH scale) ซึ่งมีค่าตั้งแต่ ระดับ ๐-๑๔ จะพบว่าสารที่มีความเป็นกรดมีค่าระดับต่ำกว่า ๗ โดยค่าสูงสุดอยู่ระดับ ๐-๑ และต่ำสุดอยู่ระดับ ๑๔

คุณสมบัติของกรดโดยทั่วไปมีรสเปรี้ยว กัดกร่อนเนื้อเยื่อ ทั้งของพืชและสัตว์ ละลายน้ำแล้วได้สารละลายที่เป็นตัวนำไฟฟ้าได้ เปลี่ยนสีกระดาษทดสอบกรด เปลี่ยนสีสารละลาย methyl orange จากสีเหลืองเป็นสีแดง เป็นต้น

สาเหตุของกรดในกระดาษ

ความเป็นกรดในกระดาษเกิดจากสาเหตุหลายประการดังนี้

๑.กระบวนการในการทำกระดาษ

กระดาษทำจากเยื่อของพืชบางชนิด เช่น เยื่อไม้ไผ่ ไม้สนบางชนิด ในการย่อยสลายเยื่อไม้เพื่อใช้ทำกระดาษ ผู้ผลิตกระดาษอาจใช้สารที่มีฤทธิ์เป็นกรดซึ่งมีคุณสมบัติกัดกร่อนเป็นตัวเร่งในการย่อยสลาย บางครั้งกระดาษอาจมีส่วนผสมของลิกนินซึ่งทำให้มีความเป็นกรดด้วย ในการทำให้กระดาษมีคุณสมบัติแข็งแรง ด้านการซึมของหมึก น้ำได้นั้น ผู้ผลิตกระดาษจะผสมสารเคมี เช่น อะลูมิเนียม (alum) และ รอสิน (rosin) ซึ่งทำให้กระดาษมีความเป็นกรด สารเคมีที่ใช้ในการฟอกสีกระดาษ เช่น คลอรีน (chlorine) ก็ทำให้กระดาษมีความเป็นกรดเช่นเดียวกัน

๒.วัสดุที่ใช้

วัสดุต่างๆ เช่น หมึก สี กาว หมึกที่ใช้ในการเขียนหรือพิมพ์เอกสาร วัตถุที่ใช้ทำหมึกและสี อาจมีส่วนผสมของกรดบางชนิด เช่น iron gall ink ซึ่งมีส่วนผสมของกรดแทนนิก และกอลลิก

(tannic and gallic acid) เพอร์ริสซัลเฟต (ferrous sulphate) ทำให้กระดาษเกิดการหมักและเปลี่ยนสี วัตถุที่ใช้ทำสี เช่น สารสีเขียวเวอร์ดิกริส (verdigris) ซึ่งเกิดจากปฏิกิริยาของกรดน้ำส้มกับโลหะทองแดง ในบางประเทศ เช่น อินเดีย ใช้สารสีเขียวชนิดนี้ในการวาดภาพและเขียนหนังสือในสมัยโบราณ นอกจากนี้ยังใช้ในเอกสาร ภาพวาดของเปอร์เซียและอาหรับอีกด้วย สารชนิดนี้ทำให้กระดาษเปลี่ยนสี เหมะลากลูทำให้เกิดรูบนกระดาษ กาวที่ใช้ในการทำสี การทำปกหนังสือและใช้ในการติดหมึกกระดาษก็อาจเป็นกรด เช่น กาวที่ทำจากหนังสัตว์ ซึ่งใช้ทำปกหนังสือในสมัยก่อน กาวสังเคราะห์ที่มีส่วนผสมของพลาสติก

๓.การถ่ายเทความเป็นกรดจากวัสดุอื่น

เช่น การเก็บเอกสารไว้กรดหรือเป็นกรดน้อยในกล่องที่เป็นกรดมากกว่า การเก็บกระดาษไว้กรดไว้กับกระดาษที่เป็นกรด จะเกิดการถ่ายเทความเป็นกรดระหว่างกระดาษ กระบวนการนี้อาจปรากฏผลในระยะเวลายาวนาน

๔.มลภาวะในบรรยากาศ

เช่น ฝุ่น ซึ่งประกอบด้วยอนุภาคเล็กๆของเขม่า (soot) จะดูดซับซัลเฟอร์ไดออกไซด์ (sulphur dioxide) ไนโตรเจนไดออกไซด์ (nitrogen dioxide) ซึ่งเป็นของเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมและเครื่องยนต์ที่มีอยู่ในบรรยากาศ โดยมี สนิมเหล็ก (iron oxide) ซึ่งเป็นส่วนประกอบของเขม่าในฝุ่น เป็นตัวเร่งปฏิกิริยาเคมีระหว่างสารพิษดังกล่าวกับความชื้นในบรรยากาศ ทำให้เกิดกรดซัลฟูริกและกรดไนตริก ซึ่งเป็นอันตรายต่อเซลล์ลูเลสของกระดาษ นอกจากนี้ในฝุ่นยังมีสีปอร์ของรา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดกรด

ผลของกรดต่อกระดาษและวิธีทดสอบค่าความเป็นกรด

กระดาษประกอบด้วยเซลล์ลูเลสเป็นส่วนประกอบสำคัญของผนังเซลล์ของพืชทุกชนิดและผลผลิตที่มีลักษณะเป็นเส้นใย เช่น กระดาษ ผ้า เซลล์ลูเลสมีลักษณะการเรียงตัวเป็นมัด ส่วนประกอบที่สำคัญ ได้แก่ คาร์โบไฮเดรต คาร์บอน ไฮโดรเจน ออกซิเจน เป็นต้น เซลล์ลูเลสจึงถูกทำให้เสื่อมสภาพได้โดยกรด ซึ่งกัดกร่อนเนื้อเยื่อ ทำให้โมเลกุลของเซลล์ลูเลสซึ่งเกาะเกี่ยวกันปะระและแยกสลายกระดาษจึงลดความแข็งแรง ปะระและขาดง่าย นอกจากนี้ยังทำให้กระดาษเปลี่ยนสี เช่นเป็นสีเหลือง น้ำตาล หรือสีดำ ดำ มีจุดสีเหลือง น้ำตาลหรือดำ ซึ่งเกิดจากรา ฝุ่นที่ทำให้เป็นกรดและ

กระดาษยู่

การทดสอบค่าความเป็นกรดในกระดาษ ทำได้โดยการวัดค่า pH ซึ่งคือค่าความเป็นกรด - เบส หรือต่าง ทำให้สามารถจำแนกค่าได้เป็นสามประเภท คือระดับเป็นกรด อ่านค่าได้ตั้งแต่ระดับ ๑-๖ หรือต่ำกว่า ๗ ระดับเป็นกลางคือระดับ ๗ และระดับเป็นเบสหรือต่าง คือระดับ ๘-๑๔

เครื่องมือที่ใช้ทดสอบค่า pH ได้แก่ สารอินดิเคเตอร์ (indicator) ซึ่งส่วนมากเป็นสารอินทรีย์จำพวกสีย้อม (dyes) ที่ได้จากพืช เช่น ดอกอัญชัน โพล เป็นต้น (ตำรงค์ คงสวัสดิ์ ๒๕๓๔: ๑๔๔) สารอินดิเคเตอร์เหล่านี้จะเปลี่ยนสีที่ช่วงค่า pH ต่างกัน อินดิเคเตอร์ที่ใช้ในการทดสอบค่า pH ของกระดาษ ได้แก่

๑. กระดาษลิตมัส

ใช้ในการทดสอบค่า pH อย่างคร่าวๆ เนื่องจากมีช่วงค่า pH ที่เปลี่ยนสีที่กว้างมาก (๕.๗-๘.๓) (ตำรงค์ คงสวัสดิ์ ๒๕๓๔: ๑๔๔-๑๔๕) กระดาษลิตมัสสีน้ำเงิน เมื่ออยู่ในสารที่เป็นกรด จะเปลี่ยนสีเป็นสีแดง อยู่ในสารที่เป็นด่าง จะมีสีน้ำเงินเข้มขึ้น กระดาษลิตมัสสีแดง เมื่ออยู่ในสารที่เป็นกรด จะมีสีแดงเข้มขึ้น อยู่ในสารที่เป็นด่าง จะมีสีน้ำเงิน

การทำกระดาษลิตมัสอย่างง่าย ทำได้โดยใช้ดอกอัญชันหรือกะหล่ำปลีม่วง (ควรเป็นกะหล่ำปลีปลอดสารพิษ) โดยนำกลีบดอกอัญชันหรือกะหล่ำปลีม่วงมาหั่นเป็นชิ้นเล็กๆ ใส่ชาม เติมน้ำอุ่นเล็กน้อย บดด้วยช้อนให้ละเอียด กรองน้ำด้วยผ้าขาวบาง ตัดกระดาษกรองเป็นแถบเล็กๆ รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า แล้วจุ่มกระดาษกรองลงในสารละลายที่ได้จากดอกอัญชันหรือกะหล่ำปลี ให้แถบกระดาษชุ่มน้ำทั้งแผ่นแล้วตากให้แห้งบนกระดาษซับหรือกระดาษเช็ดหน้า จะได้กระดาษลิตมัสที่ทำเองจากพืช

การใช้กระดาษลิตมัสทดสอบค่า pH ให้วางกระดาษที่จะทดสอบค่าบนกระดาษซับ (blotting sheet) ใช้ฟู่กันหรือหลอดหยดจุ่มในน้ำกลั่นแล้วแฉกหรือหยดลงบนกระดาษที่จะทดสอบแล้วทากระดาษลิตมัสบนหยดน้ำ รอจนกระดาษเปลี่ยนสีแล้วอ่านค่า ควรใช้กระดาษซับหรือกระดาษเช็ดหน้าซับน้ำบนกระดาษที่ทดสอบให้แห้งเพื่อไม่ให้เกิดรอยน้ำและความชื้นบนเอกสารซึ่งจะเป็นสาเหตุของความสกปรกและรา

การทดสอบค่านี ควรทดสอบเอกสารนั้นหลายครั้งเพื่อเปรียบเทียบค่าและไม่ควรหยดน้ำกลั่นลงบนพื้นที่ที่มีหมึกหรือสี

๒. กระดาษยูนิเวอร์แซลอินดิเคเตอร์

เป็นสารที่ใช้ทดสอบค่า pH ซึ่งจะสามารถอ่านค่าได้ละเอียดกว่ากระดาษลิตมัส โดยสีจะแตกต่างกันไปตามระดับของค่าที่วัดได้ การทดสอบค่า pH ใช้ฟู่กันและน้ำกลั่นเช่นเดียวกับการใช้กระดาษลิตมัส แต่อ่านค่าโดยการเปรียบเทียบสีที่ปรากฏ

๓.ปากกาวัดค่า pH (archivist pen)

บรรจุสารอินดิเคเตอร์ซึ่งสามารถทดสอบค่า pH ได้โดยการจุ่มบนกระดาษที่จะทดสอบ แล้วเปรียบเทียบสีเพื่ออ่านค่าดังตารางนี้

สี	ค่าความเป็นกรด	ระดับ pH
แดง	เป็นกรดมาก	๒ - ๔
ส้ม	เป็นกรดระดับกลาง	๕ - ๖
เหลือง	เป็นกรดระดับอ่อน	๖ - ๖.๕
เหลืองปนเขียว	เป็นกลาง	๗
เขียว	เป็นด่างระดับอ่อน	๘
เขียวปนน้ำเงิน	เป็นด่างระดับกลาง	๙ - ๑๐
น้ำเงิน	เป็นด่างมาก	๑๑ - ๑๒

(Pathak 2000: 2)

ข้อเสียของการใช้ปากกาชนิดนี้คือไม่สามารถลบรอยจุดบนกระดาษได้

การบรรเทาปัญหาความเป็นกรดระดับสูงในกระดาษ

ผู้ปฏิบัติงานอนุรักษ์เอกสารที่มีคุณค่าสามารถลดความเสี่ยงในการเป็นกรดระดับสูงของกระดาษได้ด้วยวิธีการดังนี้

๑. ทำความสะอาดเอกสารอย่างสม่ำเสมอ

เพื่อลดปริมาณฝุ่นละออง วิธีการทำความสะอาดขึ้นอยู่กับสภาพของกระดาษ โดยทั่วไป การทำความสะอาดควรใช้แรงดันอ่อนปัดฝุ่นไปทางเดียวกันอย่างระวังประมาณ ๒ - ๓ ครั้งและควรปัดออกจากตัว

๒. ควบคุมอุณหภูมิและสภาพแวดล้อม

ได้แก่ ทำความสะอาดสถานที่จัดเก็บ วัสดุครุภัณฑ์ที่ใช้ในการจัดเก็บ เช่น ตู้ ชั้นหนังสืออย่างสม่ำเสมอเพื่อลดปริมาณฝุ่นละออง ควบคุมอุณหภูมิ ความชื้นภายในสถานที่จัดเก็บให้มีระดับเหมาะสม ระดับอุณหภูมิที่เหมาะสมกับการจัดเก็บวัสดุประเภทกระดาษ คือ ๒๐-๒๕ องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์ ๔๕-๕๕ %

๓. การจัดเก็บเอกสาร

ควรใช้วัสดุที่ไม่เป็นกรด เช่น ล่อง แห้ที่ทำด้วยกระดาษไร้กรด จัดเก็บเอกสารที่ไม่เป็นกรดแยกจากเอกสารที่เป็นกรด หรือหากมีความจำเป็นต้องเก็บไว้ใกล้กัน ควรใช้กระดาษที่ไม่เป็นกรดคั่น หากเป็นกระดาษที่ผสมสารจำพวกแคลเซียมคาร์บอเนตด้วยก็จะลดปัญหาการถ่ายเทความเป็นกรดระหว่างกระดาษได้ส่วนหนึ่ง กระดาษที่ใช้ควรเป็นสีขาวเพื่อป้องกันการเกิดปฏิกิริยาของสารที่ใช้ทำสี

๔.ลดความเป็นกรดในกระดาษ

กระดาษที่มีความเป็นกรดสามารถลดกรดได้หลายวิธีดังนี้

๔.๑ การลดกรดแบบใช้น้ำ จำแนกได้เป็นการลดกรดแบบขั้นตอนเดียว และการลดกรดแบบสองขั้นตอน

การลดกรดแบบขั้นตอนเดียว ใช้หมักน้เชื่อมคาร์บอนेट ปริมาณ ๑๐๐ กรัม ผสมน้ำ ๕ ลิตร คนให้เข้ากัน ได้สารละลายสีขาว ใส่ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ลงในสารละลาย จะได้หมักน้เชื่อมโบคาร์บอนेट แช่กระดาษลงในสารละลายชนิดนี้นานประมาณ ๒๐ วินาที แล้วแช่ลงในน้ำกลั่นที่มีเกลือแคลเซียมคาร์บอนेट

การลดกรดแบบสองขั้นตอน แช่กระดาษในสารละลายแคลเซียมไฮดรอกไซด์ ๐.๑๕% และแคลเซียมโบคาร์บอนेट ๐.๑๕% นานประมาณ ๒๐ วินาที แล้วจึงจุ่มลงในน้ำกลั่นที่มีผสมเกลือแคลเซียมคาร์บอนेट

การเตรียมสารละลายแคลเซียมไฮดรอกไซด์ ใช้แคลเซียมไฮดรอกไซด์ ๒.๐ กรัมต่อน้ำ ๑ ลิตร คนให้เข้ากัน ทิ้งให้ตกตะกอน รินน้ำทิ้งก่อน แล้วเติมน้ำใหม่ ทิ้งให้ตกตะกอนอีกครั้ง วัดค่า pH ได้ ๑๒.๐-๑๒.๖ รินน้ำใส่ภาชนะหรือภาชนะที่จะใช้แช่กระดาษ การเตรียมสารละลายแคลเซียมโบคาร์บอนेट ใช้แคลเซียมคาร์บอนेटประมาณ ๑๐๐ กรัม ผสมน้ำ ๑ แกลลอน หรือ ๕๐๐

กรัม ต่อน้ำ ๒๐ ลิตร ใส่ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ลงในสารละลาย โดยเปิดจากภาชนะบรรจุก๊าซให้สนิท ทิ้งไว้หนึ่งชั่วโมงเพื่อให้ตกตะกอน ค่า pH ของสารละลายมีระดับ ๖.๐-๖.๕ รินน้ำบรรจุในภาชนะที่จะใช้แช่กระดาษ

การเตรียมก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ อาจซื้อก๊าซที่บรรจุถังขายหรือใช้น้ำโซดาแทน เพราะในโซดามีก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ผสมอยู่ นอกจากนี้ อาจใช้กรดไฮโดรคลอริกผสมแคลเซียมคาร์บอนेटชนิดเม็ด หรือใช้ผงฟู ๓ ช้อนโต๊ะผสมน้ำและน้ำส้มสายชูครึ่งถ้วยตวง

๔.๒ การลดกรดแบบไม่ใช้น้ำ อาจใช้สารเคมี เช่น การแช่กระดาษในสารละลายเบเรียมไฮดรอกไซด์ ๐.๓๕ กรัมกับอาซิโตน ๑๐๐ มิลลิลิตร

๔.๓ การลดกรดแบบใช้ไอ เช่น อบไอน้ำในตู้อบนาน ๓๒ ชั่วโมง อบไอน้ำหรือฟลูอินและไอน้ำในตู้อบประมาณ ๑๐ นาที เป็นต้น

กรดเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้กระดาษเสื่อมสภาพ แต่หากผู้ทำหน้าที่ดูแลรักษาเอกสารเข้าใจสาเหตุที่ทำให้เกิดกรดและวิธีการอนุรักษ์ก็อาจช่วยบรรเทาปัญหาที่เกิดจากกรดและช่วยยืดอายุเอกสารที่มีคุณค่าได้

บรรณานุกรม

จิราภรณ์ อธิณยะนาค. "วัตถุที่ทำจากกระดาษ" ใน จิราภรณ์ อธิณยะนาค, บรรณานุกรม. การดูแลรักษาศิลปโบราณวัตถุ. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๓๙.

ดำรงค คงสวัสดิ์. เคมีเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๓๙.

นิล อารัตถิย์. พจนานุกรมวิทยาศาสตร์. กรุงเทพฯ: แพร่เวาธรณ, ๒๕๔๔.

มนัส บุญประกอบ. ทดลองเคมีมหัศจรรย์. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์, ๒๕๔๔.

ยุทธศักดิ์ วนีลอน และ นงศราญ วนีลอน. "เคมีกับการอนุรักษ์หนังสือและเอกสารสำคัญ." วารสารห้องสมุด. ๔๒: ๔ (ตุลาคม-กันยายน ๒๕๔๑), ๔๑-๔๖.

ระวี สงวนทรัพย์. พจนานุกรมศัพท์วิทยาศาสตร์. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรินติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๒๙.

Agrawal, O.P. and Mandana Barkeshil. "Care and Maintenance of Documents" In Conservation of Books, Manuscripts and Paper Documents, Lucknow: Indian Council of Conservation Institutes, 1997, ๘9-81.

_____. "Deacidification of Documents" in Conservation of Books, Manuscripts and Paper Documents, Lucknow: Indian Council of Conservation Institutes, 1997, 147-175.

_____. "Deterioration Factors of Paper" in Conservation of Books, Manuscripts and Paper Documents, Lucknow: Indian Council of Conservation Institutes, 1997, 25-48.

Gess, J.M. "The Sizing of Paper with Rosin and Alum at Acid pHs" in Paper Chemistry, edited by J.C. Roberts. Glasgow and London: Blackie, 1991.

Harvey, Ross. Preservation in Libraries: principles, strategies and practices for Librarians. London: Bowker-Saur, 1993.

Ritzenthaler, Mary Lynn. Archives & Manuscripts: conservation, a manual on physical care and management. Chicago: The Society of American Archivists, 1983.

Roberts, J.C. "Neutral and Alkaline Sizing" in Paper Chemistry, edited by J.C. Roberts. Glasgow and London: Blackie, 1991, 114-130.

Pathak, Lalit Kumar. "Cause of Acidity, Its Measurements and Methods of Deacidification". Lucknow: Indian Council of Conservation Institutes, 2000. (typewritten)

_____. "Type and Effect of Ink, Dyes and Pigments used in Manuscripts". Lucknow: Indian Council of Conservation Institutes, 2000. (typewritten)

การป้องกันและกำจัดแมลง

จิราภรณ์ อรัณยะนาถ

การป้องกันและกำจัดแมลงเป็นปัญหาใหญ่ในการอนุรักษ์ศิลปโบราณวัตถุ หนังสือและเอกสารโบราณ เนื่องจากวัตถุเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ทำจากอินทรีย์วัตถุซึ่งเป็นแหล่งอาหารหรือแหล่งที่อยู่อาศัยที่ดีของแมลงนานาชนิด แมลงส่วนใหญ่ใช้ปากกัดกินวัตถุ ทำให้เกิดการชำรุดเสื่อมสภาพอย่างถาวร นอกจากนี้แมลงหลายชนิดยังขับถ่ายของเสียออกมาเปรอะเปื้อนวัตถุอีกด้วย

ขั้นตอนแรกในการป้องกันและกำจัดแมลงจำเป็นจะต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับชนิดลักษณะนิสัย วงจรชีวิต การขยายพันธุ์ แหล่งอาหาร ลักษณะการทำลายของแมลงเหล่านั้นเป็นอย่างดีเสียก่อนจึงจะสามารถป้องกันและกำจัดได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

แมลงที่พบเสมอในพิพิธภัณฑ์ ห้องสมุด สำนักงาน และอาคารบ้านเรือนมีหลายชนิดได้แก่ ปลวก แมลงสาบ แมลงสามง่าม มอดเจาะไม้ มอดไม้ไผ่ มอดที่ซุย มอดหนังสือ มอดยาสูบ ตัวงขนสัตว์ มีเสื่อกลางคืน เหาหนังสือ ไร มอดแป้ง ฯลฯ

ปลวก

ปลวกเป็นตัวการสำคัญที่ทำลายศิลปโบราณวัตถุที่ทำจากอินทรีย์วัตถุไปเป็นจำนวนมากไม่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วัตถุที่มีเซลลูโลสเป็นองค์ประกอบ เช่น ไม้ กระดาษ ผ้า เครื่องจักสาน ไบลาณ ฯลฯ ในทางเดินอาหารของปลวกมีโปรโตซัวชนิดแฟลกเจลเลตซึ่งทำหน้าที่ช่วยย่อยเซลลูโลสที่ปลวกกินเข้าไป ปลวกที่พบบ่อยมักเป็นปลวกใต้ดิน ซึ่งเป็นปลวกประเภทที่ทำรังอยู่ใต้ดิน แล้วสร้างทางเดินเป็นโพรงหรืออุโมงค์ ไปกัดกินทำลายอินทรีย์วัตถุ

ปลวกเป็นแมลงขนาดเล็กถึงปานกลาง ยกเว้นพญาปลวกที่จัดเป็นแมลงขนาดใหญ่ ปลวกมีรูปร่างอ่อนนิ่มและมีสีขาว ลักษณะคล้ายมด จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า White ant แต่รูปร่างของปลวกต่างจากมดตรงที่ปลวกไม่มีเอวที่คอดกั้วเหมือนมด

ปลวกมีกรามที่แข็งแรง ใช้ปากกัดกินอาหาร สามารถกัดเนื้อไม้ให้เป็นชิ้นเล็กๆได้ เมื่อมองดูด้วยแว่นขยายจะพบว่าปลวกมีหนวดแบบลูกบิด มีราศ่อนข้างสั้น

ปลวกเป็นสัตว์สังคม ภายในรังปลวกแบ่งออกเป็น

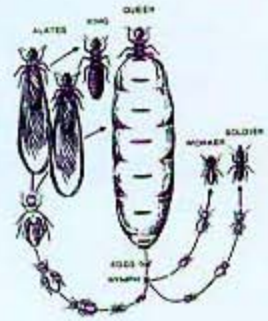
วรรณะต่างๆ ได้แก่ ปลวกงาน ปลวกทหาร นางพญาและพญาปลวก แต่ละวรรณะมีรูปร่างแตกต่างกัน เพื่อสะดวกในการทำงานที่ ปลวกงานและปลวกทหารมีรูปร่างเล็กไม่มีปีก ส่วนนางพญาและพญาปลวกมีปีกสองคู่ซึ่งมีลักษณะเหมือนกัน ปีกยาวกว่าลำตัวเป็นปีกบางทั้งคู่ ปลวกที่มีปีกนี้เรียกกันทั่วไปว่าแมลงเม่า เมื่อถึงเวลาที่เหมาะสมแมลงเม่าจะบินออกจากรังเพื่อจับคู่ สร้างรังใหม่ และขยายพันธุ์

ปลวกงานเป็นวรรณะที่ทำลายศิลปโบราณวัตถุมากที่สุด มีกรามและเขี้ยวที่แข็งแรง สามารถกัดกินศิลปโบราณวัตถุที่แข็งแรง เช่น เครื่องเรือน ไม้แกะสลัก และตู้ ชั้น แท่น ฐาน ใต้ ส่วนหัวของปลวกงานมีสี่เขี้ยวกว่าลำตัว ลำตัวมีสีขาวครีม ปลวกงานทำหน้าที่เกือบทุก

อย่างในรัง ตั้งแต่สร้างรัง ซ่อมแซมรัง หาอาหารมาเลี้ยงตัวอ่อนและปลวกวรรณะอื่นๆ ภายในรัง และทำหน้าที่ดูแลไข่ของนางพญา ส่วนปลวกทหารจะมีกรามและเขี้ยวที่แข็งแรงเป็นพิเศษ ทำหน้าที่ป้องกันรัง

ปลวกใต้ดินทำลายศิลปโบราณวัตถุได้รวดเร็วมาก มักชอบทำลายส่วนที่อยู่ในที่มืดหรือส่วนที่ไม่ค่อยได้ใช้งาน หรือส่วนที่มองไม่เห็น และส่วนที่สามารถติดต่อกับพื้นดินได้ เช่น เสา ผนัง หลังตู้ ในตู้ ใต้ตู้ ในลิ้นชัก ในแท่นฐาน ในหีบห่อหรือในลัง เป็นต้น มักพบปลวกในบริเวณที่ไม่ค่อยมีคนอยู่อาศัยหรือรกทึบ เช่น ในห้องเก็บของ ห้องใต้ดิน โครงหลังคา ผ้าเพดาน กองวัสดุ หีบห่อ ฯลฯ

ปลวกอีกชนิดหนึ่งที่อาจพบได้ในพิพิธภัณฑ์สถานคือ ปลวกไม้แห้ง ซึ่งทำรังอยู่อาศัยภายในเนื้อไม้ ปลวกพวกนี้ไม่จำเป็นต้องใช้ความชื้นมากนักในการดำรงชีวิต จึงไม่จำเป็นต้องลงไปหาความชื้นจากใต้ดิน การทำลายเริ่มจากแมลงเม่าตัวผู้และตัวเมียที่จับคู่กันและเข้าไปอยู่อาศัยในรอยแตกรอยต่อหรือรูโพรงในเนื้อไม้ แล้วกัดกินทำลายไม้ไปเรื่อยๆ พร้อม กับขยายพันธุ์ สร้างรังขนาดใหญ่ขึ้น ภายในเนื้อไม้ การทำลายใน

ระยะแรกอาจไม่เป็นที่สังเกต แต่เมื่อไม้ถูกทำลายมากเข้า จะสังเกตเห็นของเสียที่ปลวกไม้แห้งขับถ่ายออกมาเป็นเม็ดกลมๆ เล็กๆ ซึ่งมักเรียกกันทั่วไปว่า “ขี้มอด” หลุดร่วงลงมา และเมื่อเคาะดู จะพบว่าข้างในไม่มีรูกลวง ลักษณะการทำลายคล้ายกับการทำลายที่เกิดจากมอด

แมลงสาบ

แมลงสาบเป็นแมลงที่พบบ่อย และพบเสมอในพิพิธภัณฑ์สถาน แม้ว่าจะไม่ค่อยพบตัวในเวลากลางวัน ก็ตาม เนื่องจากแมลงสาบไม่ชอบแสงสว่าง มักจะซ่อนตัวอยู่ในที่มืด และจากการที่แมลงสาบมีรูปร่างแบน จึงสามารถแทรกตัวลอดช่องว่างหรือรอยแตกซอกซอนตัวอยู่ตามซอกมุมที่เร้นลับได้ดี ยากแก่การค้นหา

แมลงสาบเป็นสัตว์ที่มีอายุยืนกว่าแมลงอื่นๆ ขยายพันธุ์ได้รวดเร็ว และสามารถปรับตัวเองเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดี วงจรชีวิตของมันแบ่งออกได้เป็น ๓ ระยะคือ ระยะไข่ ระยะตัวอ่อน และตัวเต็มวัย

วงจรชีวิตของมันเริ่มต้นด้วยการที่ตัวเต็มวัยตัวเมียวางไข่เป็นฝักไข่ ในฝักไข่มีไข่เรียงเป็นสองแถว ตัวอ่อนจะฟักตัวออกจากไข่ตามแนวตะเข็บด้านบนของฝักไข่ ตัวอ่อนที่ออกมาจะแรกมีสีขาวครีม ลักษณะทั่วไปเหมือนตัวเต็มวัย แต่ไม่มีปีก จากนั้นจะเจริญเติบโตทีละขั้นโดยการลอกคราบ เมื่อตัวอ่อนเจริญเติบโตใกล้สู่ระยะตัวเต็มวัยจะมีตมปีกเกิดขึ้น พอลอกคราบครั้งสุดท้ายจะเป็นตัวเต็มวัย

แมลงสาบมีปากแบบกัดกิน มีกรามและฟันที่แข็งแรง เหมาะแก่การตึง กัด เคี้ยว ต่อดูหรือใช้แบกอาหาร ร่องรอยการกัดกินจะเป็นรอยเว้าแหว่ง ขอบไม่เรียบ มีขนาดใหญ่ ส่วนใหญ่พบลักษณะเป็นรูๆ แมลงสาบชอบกัดกินศิลปะโบราณวัตถุที่ทำจากกระดาษและผ้าเป็นพิเศษโดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากวัตถุนั้นๆ มีการใช้กาวหรือแป้งเปียก ส่วนที่มีการใช้กาวหรือแป้งเปียกจะถูกกัดกินก่อนส่วนอื่นๆ

นอกจากนี้แมลงสาบยังขับถ่ายของเสียเป็นคราบสกปรกสีน้ำตาลบนศิลปะโบราณวัตถุ และยังทำให้ศิลปะโบราณวัตถุมีกลิ่นเหม็นฉุนอันเป็นกลิ่นเฉพาะตัวของแมลงสาบอีกด้วย

แมลงสามง่าม

แมลงสามง่าม หรือ Silverfish เป็นแมลงที่พบบ่อยในพิพิธภัณฑ์สถานและตามอาคารบ้านเรือนทั่วไป แมลงสามง่ามเป็นแมลงขนาดเล็กถึงขนาดกลาง ไม่มีปีก ลำตัวแบน ส่วนหัวมีหนวดที่เคลื่อนไหวได้ มีปากชนิดกัดกิน ลำตัวบอบบางคลุมด้วยเกล็ดมันเป็นเงา สีของเกล็ดแตกต่างกันตามชนิดของแมลง

สามง่าม จากการสำรวจพบแมลงสามง่ามมี ๓ ชนิด คือแมลงสามง่ามสีเงิน แมลงสามง่ามสีดำ และแมลงสามง่ามสีน้ำตาลลายๆ

แมลงสามง่ามมีการเจริญเติบโตจากตัวอ่อนไปเป็นตัวเต็มวัยโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปร่าง ซึ่งเป็นลักษณะที่พบในแมลงที่มีวิวัฒนาการต่ำ เมื่อฟักออกจากไข่ ตัวอ่อนจะมีรูปร่างเหมือนตัวเต็มวัย แต่จะมีขนาดเล็กกว่า และไม่มีระบบสืบ

พันธุ์ที่สมบูรณ์ หลังจากนั้นจะเจริญเติบโตโดยการลอกคราบหลายครั้ง โดยรูปร่างไม่เปลี่ยนไปจากเดิม ตัวอ่อนกินอาหารเหมือนตัวเต็มวัย ชอบกัดกินกระดาษ ผ้า ไม้ เครื่องจักสาน และวัตถุที่มีคาร์โบไฮเดรตอื่นๆ ทำให้เกิดร่องรอยการถูกกัดเป็นรูๆ บนผิวของวัตถุ ในเวลากลางวันมักซ่อนตัวหลบอยู่ตามซอกหลืบและร่องรอยต่อระหว่างตู้ หรือในกองวัสดุ หรือในซอกใต้วัสดุต่างๆ รวมทั้งกรอบประตู หน้าต่าง ซอบอยู่ในที่ค่อนข้างชื้น ค้นหาตัวยาก เมื่อถึงเวลากลางคืนจะออกหากิน

ตัวเมียจะวางไข่เดี่ยวๆ หรือเป็นกลุ่มๆ ตามรอยแตกหรือในที่ปลอดภัย ตัวเมียจะวางไข่ได้คราวละ ๑๐๐ ฟอง หลังจากนั้นอีก ๑-๒ สัปดาห์ ไข่จะฟักออกเป็นตัว ตัวอ่อนจะมีชีวิตอยู่ประมาณ ๓-๔ เดือน จึงจะเป็นตัวเต็มวัย

ด้วงแอนโนบิอิด (Anobiid beetle)

ด้วงแอนโนบิอิดเป็นแมลงปีกแข็งที่พบบ่อยในพิพิธภัณฑ์สถานและห้องสมุด เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “มอดหนังสือ” หรือ bookworm ตัวเต็มวัยมีขนาดเล็กลักษณะยาวรีหรือรูปไข่ มีสีน้ำตาลเข้ม ขาและหนวดมีสีแดงปนน้ำตาล ตัวอ่อนมีลักษณะเป็นตัวหนอนสีขาว ตัวเมียจะวางไข่ในวัตถุจำพวกอินทรีย์วัตถุ เช่น ไม้ กระดาษ ใยลาน เครื่องจักสาน ผ้า ฯลฯ หลังจากไข่ฟักออกมาเป็นตัวอ่อน ตัวอ่อนจะเจาะวัตถุออกมาเป็นทาง โดยเริ่มจากร่องแคบๆ ที่ไข่มองอยู่ ทำให้เกิดรูพุงภายในเนื้อวัตถุ ตัวอ่อนจะกัดกินเซลลูโลสในเนื้อวัตถุเป็นอาหาร และขับถ่ายของเสียเป็นผงฝุ่นสีเหลือง ซึ่งเรียกกันทั่วไปว่า “ขี้มอด” การเจริญของตัวอ่อนจะเร็วขึ้นเมื่อความชื้นในเนื้อวัตถุสูง ทำให้วัตถุถูกทำลายมากขึ้นตามไปด้วย เมื่อตัวอ่อนเจริญเติบโตเต็มที่ จะเข้าสู่ระยะดักแด้ หลังจากนั้นจะกลายเป็นตัวเต็มวัยซึ่งจะเจาะเนื้อวัตถุแล้วบินออกไป รูที่ตัวเต็มวัยเจาะเพื่อบินออกไปเรียกว่า รูบินออก หรือ Flight hole ตัวเต็มวัยจะมีอายุประมาณ ๒๐ - ๓๐ วัน เมื่อผสมพันธุ์แล้วจะมาวางไข่ในเนื้อวัตถุที่ต้องการให้เป็นอาหารของตัวอ่อนอีก หลังจากนั้นตัวเต็มวัยจะตายไป

จะเห็นได้ว่าการทำลายของด้วงแอนโนบิอิดเกิดจากตัว

อ่อนเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งต่างจากแมลงสาบ แมลงสามง่าม และปลวก ซึ่งสามารถทำลายศิลปะโบราณวัตถุได้ทั้งตัวอ่อนและตัวเต็มวัย แมลงชนิดนี้พบมากเป็นพิเศษบนหนังสือและเอกสารโบราณ อัลบั้ม ภาพถ่าย ภาพเขียน เครื่องจักสาน ผ้า และไม้เนื้ออ่อน

ด้วงเจาะไม้ หรือ มอดเจาะไม้ (Wood borer)

มอดเจาะไม้เป็นแมลงปีกแข็งที่พบมากในเขตร้อน มีอัตราการทำลายไม้สูงมากมักจะเข้าอยู่อาศัยในเนื้อไม้ตั้งแต่ระยะที่กำลังเลื่อยหรือแปรรูป โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม้ที่มีความชื้นสูง เช่น ไม้ยางพารา ไม้ตะเคียนหนู จั้ว คุณ ยมหอม ฯลฯ ในพิพิธภัณฑ์สถานมักพบมอดเจาะไม้ในไม้เนื้ออ่อน เช่น ไม้ก้ามปูหรือจำปา บางครั้งพบตามกรอบรูปหรือไม้ที่ใช้ในการทำกรอบรูป

ตัวเต็มวัยของมอดเจาะไม้มีสีน้ำตาลเข้มเกือบดำ รูปทรงกระบอก ขนาดลำตัวยาว ๖-๑๓ มม. ตัวอ่อนมีลักษณะเป็นตัวหนอน รูปร่างโค้งงอ สีขาวครีม ส่วนหัวและส่วนท้ายอ้วนโป่งกว่าส่วนกลางลำตัว ระยะที่ทำลายไม้มากที่สุดคือระยะที่เป็นตัวอ่อนซึ่งจะกัดกินเนื้อไม้เป็นอาหาร จนเนื้อไม้กลายเป็นอุโมงค์คดเคี้ยวอยู่ภายใน มอดเจาะไม้มีวงจรชีวิตประมาณ ๕ เดือนหรือมากกว่า

มอดไม้ไผ่ (Bamboo borer)

มอดไม้ไผ่เป็นแมลงขนาดเล็ก รูปร่างทรงกระบอก ลำตัวมีสีน้ำตาลเป็นมัน ยาวประมาณ ๒.๕ - ๓.๕ มม. ส่วนหัวและส่วนอกมีสีดำ ฐานปีกมีสีค่อนข้างแดง หนวดมี ๑๐ ปล้อง ส่วนปลาย ๓ ปล้อง มีขนาดใหญ่กว่าปล้องอื่นๆ ปีกขรุขระ

เมื่อผสมพันธุ์แล้ว มอดไม้ไผ่ตัวเมียจะเจาะเข้าไปวางไข่ในเนื้อไม้ประมาณครึ่งละ ๒๐ ฟอง ภายใน ๒-๓ วัน ตัวอ่อนจะฟักออกมามีลักษณะเป็นตัวหนอน ตัวอ่อนที่โตเต็มที่ยาวประมาณ ๓-๓.๕ มม. ตัวอ่อนจะกัดกินเนื้อไม้ไผ่เป็นอาหาร ทำให้เกิดอุโมงค์ภายในเนื้อไม้ เมื่อตัวอ่อนมีอายุประมาณ ๑ เดือนจะโตเต็มที่ และเข้าดักแด้อยู่ในเนื้อไม้ประมาณ ๔ วัน จึงเป็นตัวเต็มวัยซึ่งจะเจาะผิวไม้ไผ่ให้เป็นรูกลมๆ แล้วบินออกไปเพื่อผสมพันธุ์และหาที่วางไข่

มอดไม้ไผ่พบมากในไม้ไผ่ หวาย และเครื่องจักสาน ส่วนที่ถูกทำลาย เนื้อไม้จะกลายเป็นอุโมงค์ และมีผงละเอียดสีเหลืองคล้ายแป้งอัดแน่นอยู่ภายใน

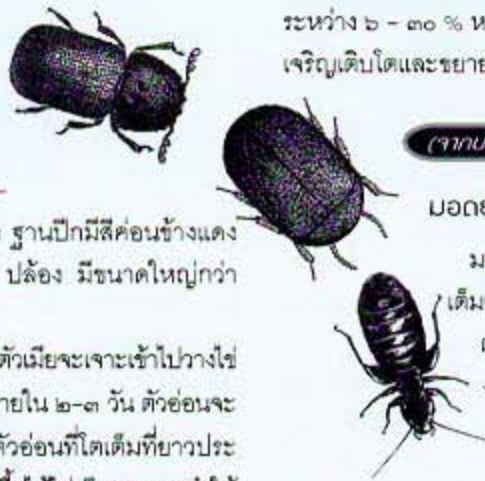
มอดแป้ง (Powder - post beetle)

มอดแป้งเป็นแมลงปีกแข็งขนาดเล็ก ลำตัวยาวประมาณ ๑.๘-๓.๒ มม. มีสีน้ำตาลแดง ปีกหน้าแต่ละปีกมีขนสีขาวอมเหลืองเรียงไปตาม

ลำตัว ตัวอ่อนมีลักษณะเป็นตัวหนอน ลำตัวโค้งงอ สีครีม ยาวประมาณ ๔ มม. เมื่อตัวอ่อนโตเต็มที่ จะเจาะออกมาใกล้ผิวไม้เพื่อเข้าระยะดักแด้ ระยะดักแด้กินเวลาประมาณ ๗ วัน จึงกลายเป็นตัวเต็มวัยเจาะเนื้อไม้ออกสู่ภายนอก จากนั้นจะผสมพันธุ์และวางไข่ ตัวเมียจะเลือกวางไข่ในเนื้อไม้ที่มีปริมาณแป้งสูง เช่น ไม้ยางพารา ไม้ไผ่ หวาย ไม้มะม่วง ไม้พลอง ไม้จิว ฯลฯ โดยตัวเมียจะทำให้เกิดรูเล็กๆ ในเนื้อไม้ ลึกประมาณ ๑-๓ มม. เพื่อวางไข่ หลังจากนั้นตัวเต็มวัยจะตายไป ไข่ของมอดแป้งยาวประมาณ ๐.๕ มม. ปลายข้างหนึ่งมน อีกข้างหนึ่งเรียวยาว ระยะไข่ใช้เวลาประมาณ ๖-๑๒ วัน เมื่อตัวอ่อนออกจากไข่จะเจาะเนื้อไม้เป็นอุโมงค์เพื่อกินแป้งและน้ำตาลในเนื้อไม้เป็นอาหาร วงจรชีวิตของมอดแป้งประมาณ ๒ เดือน

ไม้ที่ถูกมอดแป้งทำลายจะมีรูบินออก (Flight hole) อยู่ที่ผิวไม้ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๑-๑.๕ มม. ภายในเนื้อไม้มีอุโมงค์มากมายและมีผงละเอียดสีครีมอัดแน่นอยู่เต็ม มอดแป้งชอบทำลายส่วนกระพี้ของไม้ที่แห้งแล้ว ซึ่งมีความชื้นระหว่าง ๖ - ๓๐ % หากเนื้อไม้มีความชื้นสูงกว่านี้ มอดแป้งจะเจริญเติบโตและขยายพันธุ์ได้ดียิ่งขึ้น

(จากบน) มอดไม้ไผ่ มอดยาสูบ และเหาหนังสือ

มอดยาสูบ (Cigarette beetle)

มอดยาสูบเป็นแมลงปีกแข็งขนาดเล็ก ตัวเต็มวัยยาวประมาณ ๒.๕ - ๓ มม. มีสีน้ำตาลแดง ส่วนหัวและส่วนอกปล้องแรกงอรั้งและโค้งลงด้านล่าง ลักษณะเหมือนคนหลังค่อม มีหนวดแบบพันสี่เหลี่ยม ส่วนปีกเรียบ ตัวอ่อนมีลักษณะเป็นตัวหนอนคล้ายกับตัวอ่อนของมอดชนิดอื่นๆ ที่กล่าวมาแล้ว ตัวหนอนกัดกินวัตถุที่ทำด้วยขนสัตว์ โยพีส ผ้า กระดาษ หนังสือ เครื่องจักสาน ฯลฯ ทำให้เกิดอุโมงค์หรือรูพรุน ลักษณะการทำลายคล้ายกับมอดไม้ไผ่ มอดเจาะไม้ และด้วงแอนโนบิลิด

เหาหนังสือ (Booklice)
เหาหนังสือเป็นแมลงขนาดเล็กมาก ลำตัวอ่อน บอบบางและแบน มีปากชนิดกัดกิน มีหนวดรูปเส้นด้าย ขาวาวเรียวเล็ก อาจมีปีกหรือไม่มีปีกก็ได้ ถ้ามีปีก ปีกคู่หลังจะเล็กกว่าปีกคู่หน้า ตัวเมียออกไข่เดี่ยวๆ หรือเป็นกลุ่ม บางทีมีเส้น

โยหรือเศษไม้หุ้ม ขอบอาศัยอยู่ในที่มีฝุ่นละอองสะสมอยู่มาก และมีอุณหภูมิและความชื้นสูง วัสดุที่ถูกเหาหนังสือกัดกินจะมีลักษณะเป็นขุยเล็ก ๆ

ด้วงขนสัตว์ (Carpet beetle)

ด้วงขนสัตว์พบเสมอในพิพิธภัณฑ์สถานและในอาคารบ้านเรือน ตัวเต็มวัยมีขนาดเล็ก มีสีดำหรือเทา หรือบางชนิดมีลวดลายหลายสี ลักษณะเป็นรูปไข่หรือค่อนข้างกลม หลังโค้ง มีหนวดรูปกระบอง มีขนหรือเกล็ดปกคลุมผิวด้านล่างของลำตัว ปีกมีลักษณะแข็งและยาวปกคลุมส่วนท้องจนมิดหรือเกือบมิด ตัวเมียจะวางไข่ในวัสดุที่เป็นอาหารของตัวอ่อน เช่น ผ้า ขนสัตว์ เส้นใย กระดาษ ฯลฯ ไข่จะฟักตัวอย่างรวดเร็วภายใน ๑ สัปดาห์ กลายเป็นตัวอ่อนที่มีลักษณะกลมรีหรือยาวรี มีสีน้ำตาล-ดำ มีขนหางยาวมองเห็นได้ชัด มีขา ๓ คู่ มีการเจริญเติบโตเปลี่ยนรูปร่างแบบสมบูรณ์ โดยมีการลอกคราบเป็นระยะ การทำลายเกิดจากตัวอ่อนซึ่งมีปากแบบกัดกินมันชอบกัดกินเส้นใยของพืชและของสัตว์ ทำให้มีลักษณะเป็นรูคล้ายรอยขีด พบมากบนพรม ผ้าห่ม ผ้าขนสัตว์ ผ้าไหม ผ้ากำมะหยี่ เบาะ ผ้าม่าน หมอน ฯลฯ ตัวเต็มวัยกินละอองเกสรเป็นอาหาร มักบินเข้ามาในอาคารบ้านเรือน

ผีเสื้อกลางคืน (Moths)

ผีเสื้อกลางคืนพบได้ทั่วไป ตัวเต็มวัยมีลักษณะเหมือนผีเสื้อทั่วไป ตัวอ่อนมีลักษณะเป็นตัวหนอน มีสีขาว ไม่มีขน ส่วนหัวมีสีเข้ม ขนาดยาวประมาณ ๐.๕ นิ้ว ปากเป็นแบบกัดกิน จึงกัดกินทำลายผ้า หนังสือ ขนสัตว์ เส้นใย และกระดาษเป็นอาหาร ส่วนตัวเต็มวัยมีปากแบบดูด จึงไม่มีบทบาทในการทำลายศิลปโบราณวัตถุ

เพื่อความสะดวกในการป้องกันและกำจัด จะแบ่งแมลงเหล่านี้ออกเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

๑. แมลงที่อยู่อาศัยภายในวัตถุ

ได้แก่ ปลวกไม้แห้ง ปลวกไม้ชื้น มอดหนังสือ มอดไม้ฝ่ มอดเจาะไม้ มอดริ้วขุย มอดยาสูบ ด้วงขนสัตว์ ผีเสื้อกลางคืน เหาหนังสือ ไร ฯลฯ แมลงเหล่านี้อยู่อาศัยภายในศิลปโบราณวัตถุและกัดกินศิลปโบราณวัตถุเป็นอาหาร หากค้นหาย่างละเอียด มักพบทั้งไข่ ตัวอ่อน และตัวเต็มวัยอยู่ในศิลปโบราณวัตถุ แต่ในหลายกรณี ไม่สามารถค้นหาตัวแมลงที่อาศัยอยู่ในวัตถุได้โดยไม่ทำลายวัตถุ เช่น ในกรณีที่พบมอดเจาะไม้กำลังกัดกินไม้แกะสลักอยู่ภายใน การค้นหาตัวอ่อนคือการทำลายไม้แกะสลักนั้น ๆ ในกรณีเช่นนี้ ควรสังเกตลักษณะ

ของซีมอด และรูบินออก ตลอดจนตัวเต็มวัยที่อาจบินหรือตายอยู่ใกล้ ๆ วัตถุ พบว่าตัวอ่อนของแมลงเหล่านี้มีบทบาทสำคัญที่สุดในการทำลายศิลปโบราณวัตถุ และจากการศึกษาพบว่าตัวอ่อนเหล่านี้ส่วนใหญ่เคลื่อนไหวได้เล็กน้อย จึงไม่สามารถหลบหนีไปจากศิลปโบราณวัตถุได้โดยง่าย สะดวกในการกำจัด

๒. แมลงที่อยู่อาศัยภายนอกวัตถุ

ได้แก่ ปลวกใต้ดิน แมลงสาบ แมลงสามง่าม เหาหนังสือ ไร ฯลฯ แมลงเหล่านี้มักทำรังหรืออยู่อาศัยภายนอกศิลปโบราณวัตถุ เช่น ตามท่อระบายน้ำ หลังตู้ ตามร่องรอยต่อของตู้ ลิ้นชัก ในหีบห่อหรือกล่องสัมภาระที่ไม่ค่อยได้ใช้งาน แมลงบางชนิด อาจอาศัยอยู่นอกอาคาร หรืออยู่ในอาคารหลังอื่น หรือบางชนิดอาศัยอยู่ใต้ดิน เช่น ปลวกใต้ดิน แมลงเหล่านี้มักไม่ชอบแสงสว่างและออกหากินในเวลากลางคืน มันสามารถเข้าสู่อาคารได้ตามร่อง รู รอยแตก รอยต่อเล็กๆ ในเวลากลางวันมักหลบซ่อนตัวตามที่เร้นลับ จึงไม่ค่อยพบตัว

การป้องกันและกำจัดแมลง

การป้องกันและกำจัดแมลงกระทำได้หลายวิธี ดังนี้

๑. วัสดุ

เป็นการป้องกันและกำจัดแมลงโดยการหมั่นทำความสะอาด รักษาความสะอาดอยู่เสมอ ตัดแต่งตาข่ายหรือมุ้งลวดตาถี่ ๆ เพื่อป้องกันแมลงไม่ให้บินเข้ามาในอาคาร ดักจับแมลงด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ใช้กับดักแสงไฟเพื่อล่อแมลงพวกที่ชอบแสงไฟให้มาติดกับ ใช้สารเคมีหรือฮอร์โมนที่มีกลิ่นที่แมลงชอบเพื่อล่อให้แมลงให้มาติดกับ ใช้สารเคมีที่มีลักษณะเป็นยางเหนียวเพื่อดักจับแมลง เป็นต้น

๒. วัสดุ

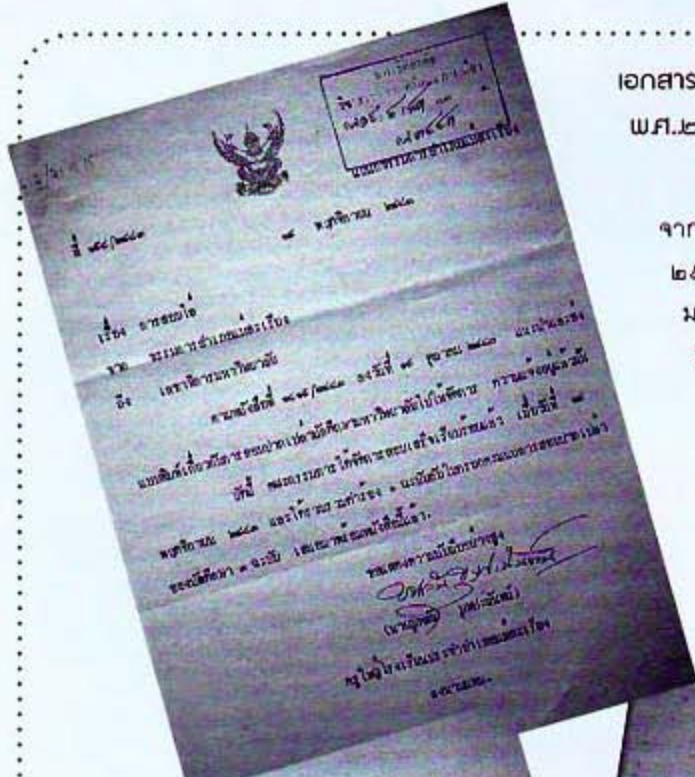
เป็นการกำจัดแมลงโดยใช้วิธีการกายภาพ เช่น ใช้ความร้อน ความเย็น กัมมันตภาพรังสี ลดความชื้น ลดออกซิเจน ใช้คลื่นเสียง เพื่อให้แมลงตายหรือไม่สามารถเจริญเติบโตหรือขยายพันธุ์ได้ตามปกติ วิธีการเหล่านี้กำลังเป็นที่นิยมของนักอนุรักษ์อยู่ในปัจจุบัน เนื่องจากปราศจากสารเคมีที่อาจทำให้เกิดมลพิษ หรือทำให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพของผู้ปฏิบัติงาน

๓. วัสดุ

เป็นการกำจัดแมลงโดยใช้สารเคมีที่มีฤทธิ์ในการฆ่าแมลง สารเคมีที่ใช้มีหลายชนิด และมีคุณสมบัติแตกต่างกัน บางชนิดมีพิษต่อผิวหนังของแมลง บางชนิดมีพิษต่อทางเดินอาหาร บางชนิดดูดน้ำและความชื้นจากแมลงทำให้แมลงตาย บางชนิดไม่ทำให้แมลงตายแต่ทำให้แมลงไม่สามารถขยายพันธุ์

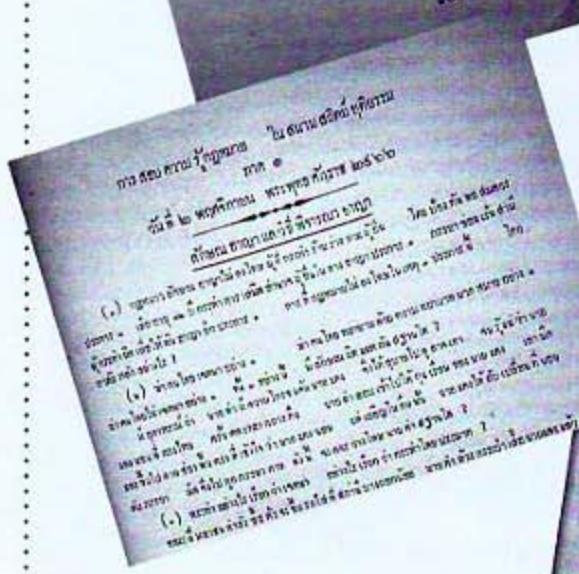
แนะนำเอกสารจดหมายเหตุนั้น

ดาวเรือง แนวทอง

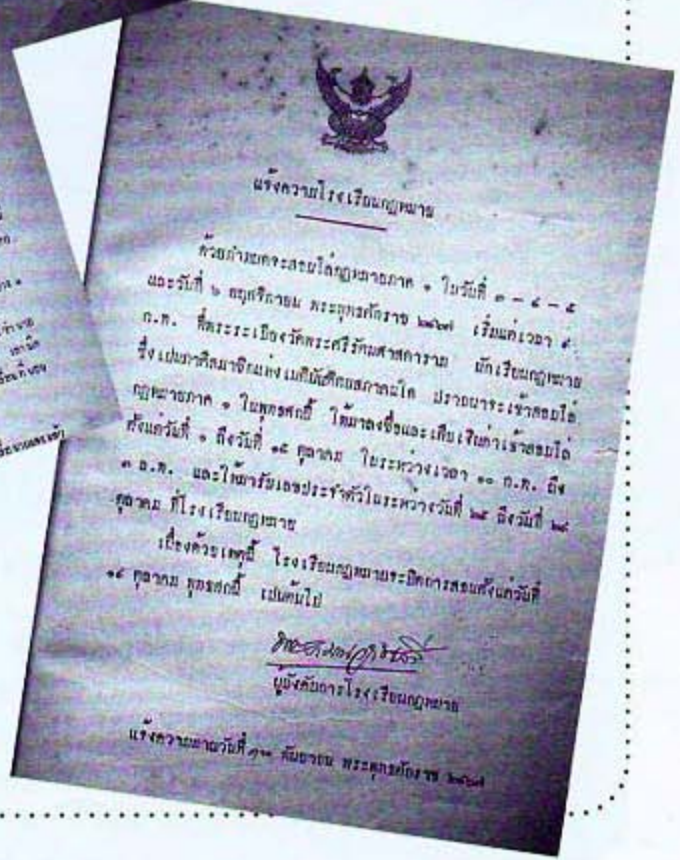

เอกสารสำนักทะเบียนและประมวลผล พ.ศ.๒๕๑๖ - ๒๕๓๕

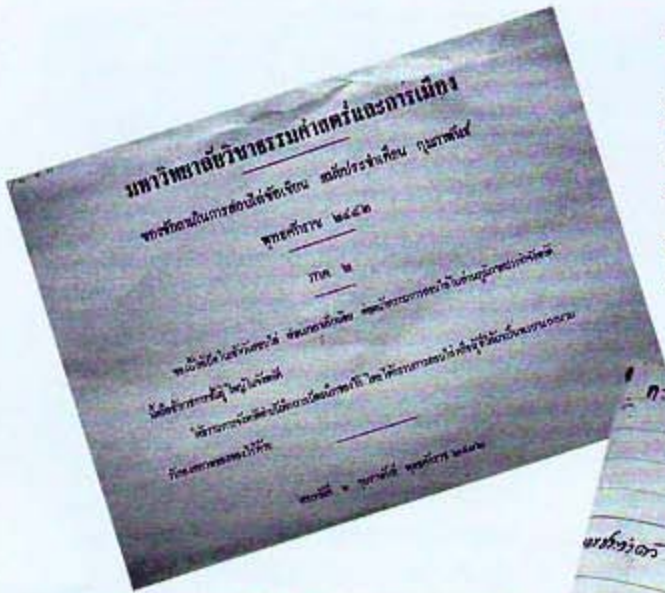
โครงการจดหมายเหตุนั้น ได้รับมอบจากสำนักทะเบียนและประมวลผลเมื่อพ.ศ. ๒๕๑๓ เป็นเอกสารจดหมายเหตุนั้นของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ตั้งแต่พ.ศ.๒๕๑๖-๒๕๓๕ มีเอกสารจำนวน ๓๒๖ ก่อตั้ง และส่วนที่เป็นสมุดทะเบียนนักเรียนจำนวน ๔๙ เล่ม เนื้อหาเอกสารเกี่ยวกับทะเบียนนักเรียน ใบสมัคร คณะสอบและระเบียบข้อบังคับต่างๆ มีเอกสารตั้งแต่สมัยเป็นโรงเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรม พ.ศ.๒๕๑๖-๒๕๑๕ เป็นสมุดรายงานการ

(บน) "ข้อสอบลักษณะอาญาเลวี่พิจารณาอาญา" โรงเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรม พ.ศ.๒๕๑๖

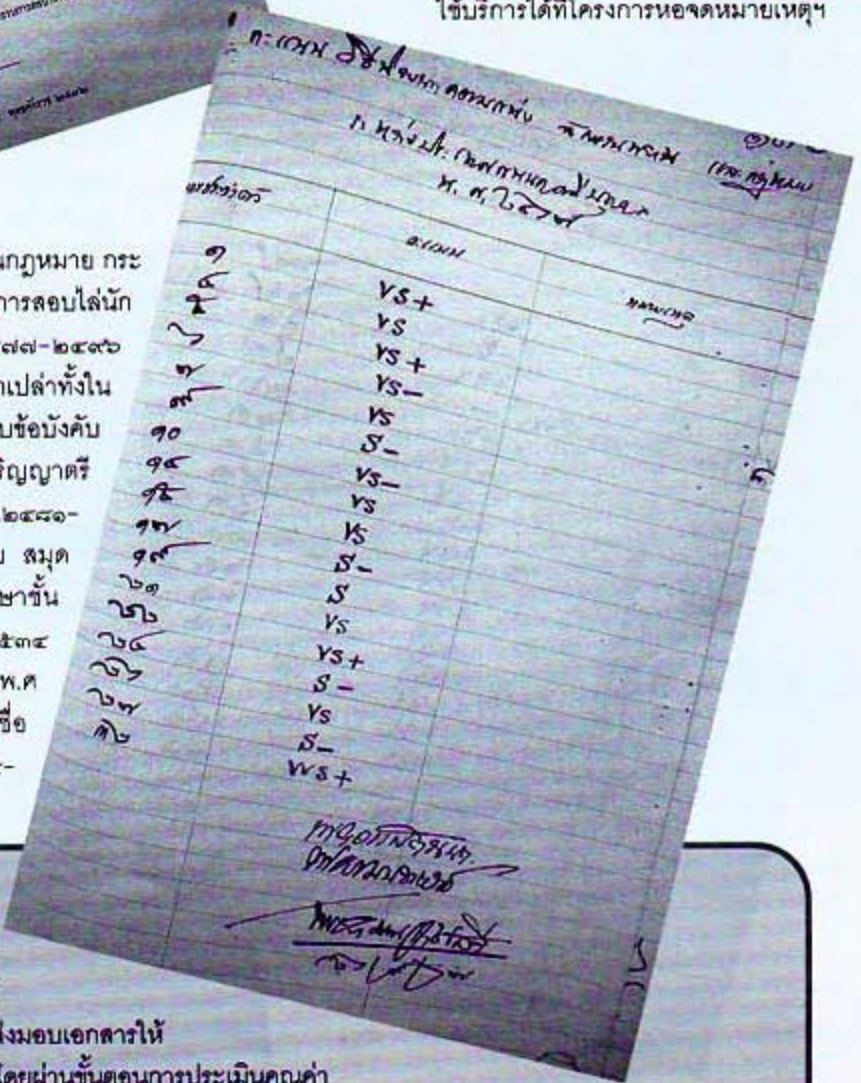

แจ้งความเมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน พระพุทธเจ้า ๒๕๑๖

๒๕๕๕
นับเป็นเอกสารกลุ่มใหญ่ที่สุดในหอจดหมายเหตุ ให้
ข้อมูลประวัติพัฒนาการเกี่ยวกับการจัดการเรียน การสอนแบบ
ตลาดวิชาระดับต่างๆ หลักเกณฑ์การคัดเลือกนักศึกษา ประ
วัติและทะเบียนนักศึกษาตั้งแต่สมัยโรงเรียนกฎหมาย กระทรวง
ยุติธรรม มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง และ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในระบบมหาวิทยาลัยปิด
เอกสารกลุ่มนี้จัดเสร็จเรียบร้อยแล้วผู้สนใจสามารถขอ
ใช้บริการได้ที่โครงการหอจดหมายเหตุฯ

สอบถามรู้วิชากฎหมาย ณ โรงเรียนกฎหมาย กระทรวงยุติธรรม โบสถ์และคณะเนนการสอบไล่ นัก
ศึกษาชั้นปริญญาตรีตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๗-๒๕๔๖
เอกสารคะแนนสอบข้อเขียนและปากเปล่าทั้งใน
เขตพระนคร และต่างจังหวัด ระเบียบข้อบังคับ
และพระราชบัญญัติการศึกษาชั้นปริญญาตรี
เอกสารนักเรียนเตรียมปริญญา พ.ศ. ๒๕๔๑-
๒๕๔๕ เช่น โบสถ์คร ผลการสอบ สมุด
รายงานประจำตัว เอกสารการศึกษาชั้น
อนุปริญญาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๓๔
เอกสารการสอนชั้นปริญญาโทตั้งแต่ พ.ศ.
๒๕๓๗-๒๕๓๑ และเอกสารรายชื่อ
นักศึกษาชั้นปริญญาเอก พ.ศ. ๒๕๔๔-

เอกสารงานวิเทศสัมพันธ์
พ.ศ. ๒๕๒๒ - ๒๕๕๓
งานวิเทศสัมพันธ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ส่งมอบเอกสารให้
โครงการหอจดหมายเหตุฯ โดยผ่านขั้นตอนการประเมินคุณค่า
เอกสารเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ เป็นเอกสารตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๒ - ๒๕๕๓
ปริมาณเอกสารประมาณ ๓๐๐ แฟ้ม ประกอบด้วยเอกสารประวัติงานวิเทศสัมพันธ์ เอกสารที่
แสดงบทบาท หน้าที่ และภารกิจที่สำคัญของงานวิเทศสัมพันธ์ เช่น ทูตพัฒนาอาจารย์ และบุคลากร ความ
ร่วมมือทางวิชาการกับประเทศต่างๆทั่วโลก โครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษา กับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ และ
เอกสารการติดต่อทางวิชาการกับต่างประเทศ เป็นต้น ขณะนี้โครงการหอจดหมายเหตุฯ กำลังดำเนินการ
จัดเอกสารเพื่อให้สามารถสืบค้นได้คาดว่าจะแล้วเสร็จภายในเดือนสิงหาคมนี้

ศาสตราจารย์ สัญญา ธรรมศักดิ์

เป็นบุตรของมหาอำมาตย์ตรี พระยาธรรมสารเวทียวิเศษภักดี (ทองดี ธรรมศักดิ์) กับคุณหญิงชั้น ธรรมสารเวทย์ฯ เกิดเมื่อวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๐ ที่บ้านข้างวัดอรุณราชวราราม ตำบลบางกอกใหญ่ จังหวัดธนบุรี

พ.ศ. ๒๔๗๕ สำเร็จการศึกษาเป็นเนติบัณฑิต

จาก The Middle Temple, London ประเทศอังกฤษ สมรสกับท่านผู้หญิงพวงา ธรรมศักดิ์ (เพ็ญชาติ) เมื่อวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๗

ชีวิตการก้าววน (โดยสังเขป)

พ.ศ. ๒๕๐๖-๒๕๑๐

พ.ศ. ๒๕๑๑-๒๕๑๔

พ.ศ. ๒๕๑๔-๒๕๑๖

พ.ศ. ๒๕๑๖-๒๕๑๘

ประธานศาลฎีกา

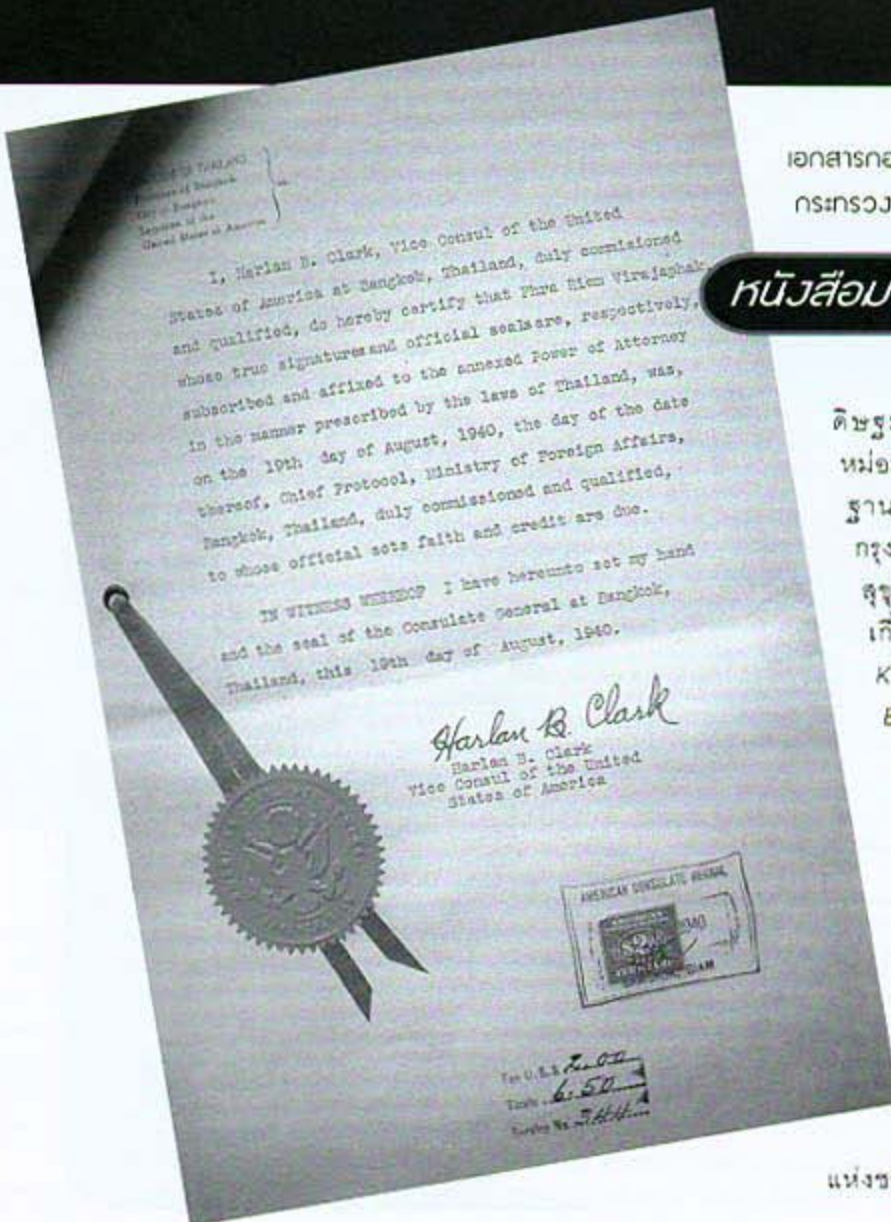
คณบดีคณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อธิการบดี

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นายกรัฐมนตรี

เอกสารกองบรรณสารและห้องสมุด
กระทรวงการต่างประเทศ

หนังสือมอบอำนาจของหลวงประดิ-

ปี พ.ศ. ๒๔๘๓ หลวงประดิษมนูธรรม มอบอำนาจให้หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช ในฐานะเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน และ นาย ประสาท สุขุม เป็นผู้มียอำนาจดำเนินการเกี่ยวกับภาพยนตร์เรื่อง *The King and the White Elephant* (พระเจ้าช้างเผือก)

เอกสารจดหมายเหตุชุดนี้เป็นส่วนหนึ่งของเอกสารที่เก็บรักษาอยู่ ณ สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงวอชิงตัน

ขณะนี้กระทรวงการต่างประเทศกำลังดำเนินการประสานงานเพื่อส่งมอบมาเก็บรักษาไว้ ณ หอจดหมายเหตุ

แห่งชาติ กรมศิลปากร

(๑๕ ตุลาคม ๒๕๑๖ -
 ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๑๗ และ
 ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๑๗
 - ๒๖ มกราคม ๒๕๑๘)
 ๖ มกราคม ๒๕๔๕

ประธานองคมนตรี
 ประธานองค์การพุทธ-
 ศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก
 สภามหาวิทยาลัยธรรม-
 ศาสตร์ได้มีมติให้ศาสตรา-
 จารย์สัญญา ธรรมศักดิ์
 ดำรงตำแหน่ง
 "ธรรมศาสตราจารย์"

พ.ศ. ๒๕๑๘-๒๕๔๑

พ.ศ. ๒๕๒๗-๒๕๔๑

๑๓ มิถุนายน ๒๕๓๗

เพื่อเป็นที่ประจักษ์ใน
 เกียรติคุณและความเป็น
 ปุชนิยมบุคคลสืบไป
 ถึงแก่อสัญกรรมโดยสงบ
 ณ โรงพยาบาลรามาธิบดี

POWER OF ATTORNEY

BY THIS POWER OF ATTORNEY, I, LUANG PRADIST MANUCHARN, of 1021, Windmill Road, in the City of Bangkok, Thailand, proprietor of the film produced by the Fridi Production entitled "THE KING OF THE WHITE ELEPHANT" do hereby APPOINT NOK BANWONGSE SENG PRANG and NAI PRASANT SUXIRU to be my true and lawful Attorneys jointly for and in my name and on my behalf to negotiate dispose sell let on hire and generally to act and do anything which NOK BANWONGSE SENG PRANG and NAI PRASANT SUXIRU may jointly deem necessary and proper for the screening of the above titled film in any country whatsoever.

The present POWER OF ATTORNEY shall expire on the thirtieth day of April in the year of the Christian Era One thousand nine hundred and forty one.

IN WITNESS whereof I have hereunto set my hand this sixteenth day of August in the year of the Christian Era One thousand nine hundred and forty.

SIGNED SEALED AND DELIVERED
 by the said Luang Pradist Manucharin in the presence of:

Nai Seng Nilsenhang

I hereby certify that the above signature
 is the genuine signature
 of the said Luang Pradist Manucharin

Stephen Longford
 Chief of Police
 Ministry of Police Affairs
 Bangkok, Siam, Siamland
 19th August, 1940

Luang Pradist Manucharin

I hereby certify that the above attestation
 and seal are the genuine of the said
Luang Pradist Manucharin

Stephen Longford
 Chief of Police
 Ministry of Police Affairs
 Bangkok, Siam, Siamland
 19th August, 1940

กฎหมาย

ท่านจะมีส่วนสนับสนุน
 หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์
 ได้อย่างไร

- ✦ โดยการบริจาคเอกสาร สิ่งพิมพ์ วัสดุ
 ลิงรอง รูปถ่าย และข้อมูลทางประวัติ
 ศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยใน
 ลักษณะใดลักษณะหนึ่ง นำมาจัดเก็บ
 รักษาตามหลักงานจดหมายเหตุเพื่อ
 ให้บริการแก่ประชาคมธรรมศาสตร์
 และผู้สนใจทั่วไป
- ✦ โดยการบริจาคทุนทรัพย์สนับสนุนการ
 ดำเนินงานหอจดหมายเหตุธรรม
 ศาสตร์ ได้โดยตรงที่สำนักงาน หรือ
 โอนเข้าบัญชีออมทรัพย์ ธนาคารไทย
 พาณิชย สาขาย่อยท่าพระจันทร์ เลข
 ที่ ๑๑๔ - ๒ - ๐๒๑๙๗ - ๑
- ✦ เข้ามาใช้บริการสารนิเทศของหอ
 จดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ค้นคว้า
 ศึกษา และช่วยเผยแพร่ความรู้ ความ
 คิด ที่จะประโยชน์ต่อประชาชน
 ในวงกว้าง

ชาลีย์

ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์

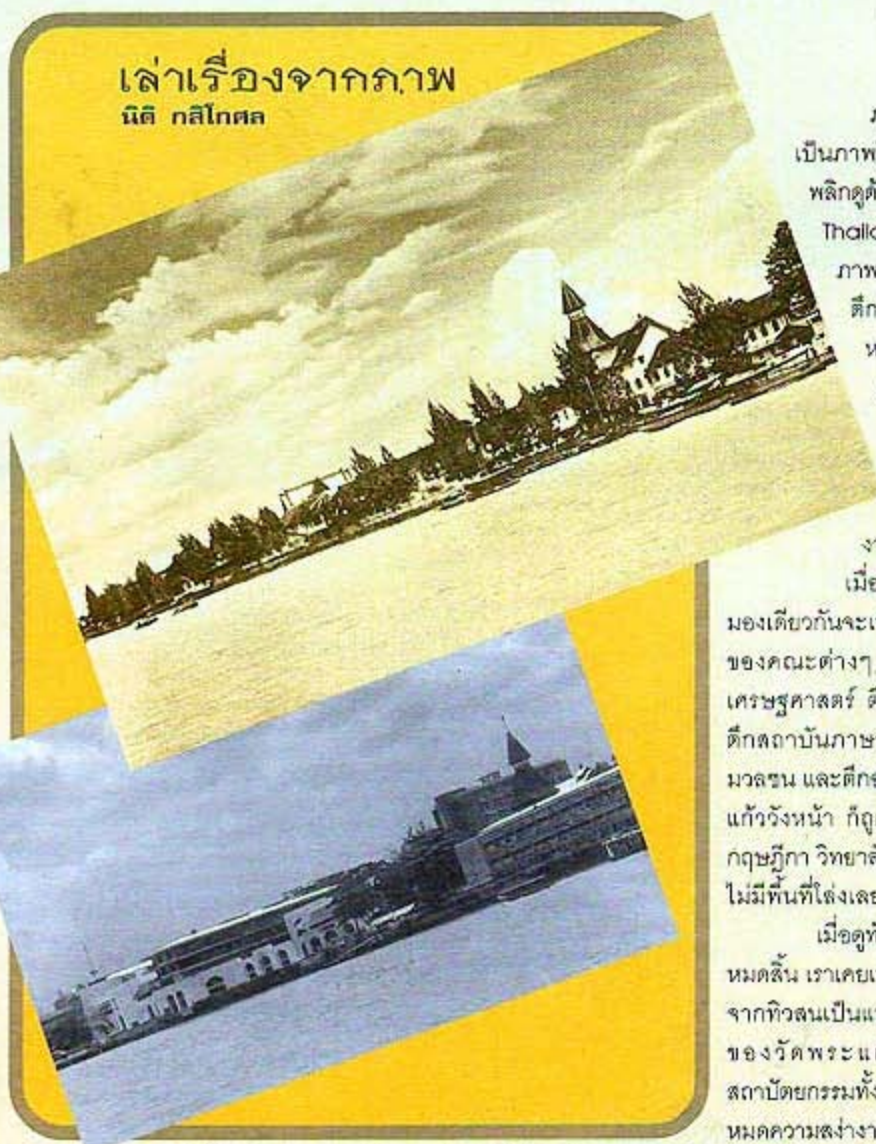
อ่าน ประวัติ และ บันทึกความรู้สึกของอธิการบดี

ช่วงเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖

หน้า ๑๗ - ๑๙

เล่าเรื่องจากภาพ นิติ กสิโกศล

ภาพนี้คงจะถ่ายเมื่อ ๖๐ กว่าปีมาแล้ว เป็นภาพไปตกราคสำหรับขายนักท่องเที่ยว เมื่อ พลิกดูด้านหลัง ปรากฏว่ามีชื่อภาพว่า Bangkok Thailand: Moral Science University. เป็น ภาพมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์สมัยยังมีเพียง ตึกโดม ยังไม่มีอาคารอื่นๆ สร้างขึ้น ด้าน หน้าตึกโดมยังเป็นพื้นที่โล่งตลอดจนถึงริม แม่น้ำเจ้าพระยา มีทิวสนปลูกเป็นแถว เรียงรายสลับกับต้นจำปีตลอดฝั่งแม่น้ำ นอกจากตึกโดมยังเห็นพระอุโบสถ ของวัดพระแก้ววังหน้าสูงเด่นสวยงามตามแบบสถาปัตยกรรมไทย

เมื่อเปรียบเทียบกันภาพถ่ายปัจจุบันในมุมมองเดียวกันจะเห็นว่า ตึกโดมถูกล้อมรอบด้วยอาคารสูง ของคณะต่างๆ เช่น ตึกคณะศิลปศาสตร์ ตึกคณะ เศรษฐศาสตร์ ตึกคณะนิติศาสตร์ ๒ ตึกคณะรัฐศาสตร์ ตึกสถาบันภาษา ตึกคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน และตึกคณะประมง ๑ ส่วนพระอุโบสถวัดพระ แก้ววังหน้า ก็ถูกล้อมด้วยตึกสำนักงานคณะกรรมการ กฤษฎีกา วิทยาลัยนาฏศิลป์ และโรงละครแห่งชาติ เกือบ ไม่มีพื้นที่โล่งเลย

เมื่อดูทัศนียภาพแล้ว บรรยากาศในอดีตหายไปหมดสิ้น เราเคยเห็นสถาปัตยกรรมเด่นอยู่ 2 ส่วนคือ นอก จากทิวสนเป็นแนวยาวแล้ว ก็มีตึกโดม และพระอุโบสถ ของวัดพระแก้ววังหน้าเท่านั้น แต่ในปัจจุบัน สถาปัตยกรรมทั้งสองถูกบดบังและห้อมล้อมด้วยตึกสูงจน หมดความสง่างามเสียสิ้น สภาพแวดล้อมและธรรมชาติริม

แม่น้ำเจ้าพระยาถูกเปลี่ยนแปลงไป ไม่มีอะไรหลงเหลือให้เห็น ไม่มีต้นสน ไม่เห็นทิวสน ไม่ได้ยินใบสนสู่ลม ไม่มีต้น จำปี ไม่มีกลิ่นของดอกจำปี และไม่เหลือร่มเงาใต้ต้นจำปีให้นั่งพักผ่อนและอ่านตำรา

ปัจจุบันริมเจ้าพระยากลายเป็นเรือและปลูกต้นเฟื่องฟ้าเป็นแนวริมน้ำแทน จนบดบังทัศนียภาพและสายลมจาก แม่น้ำเจ้าพระยา มีแต่แสงแดด ปราศจากร่มเงารองต้นสนและจำปี ซึ่งเหลือไว้รำลึกถึงเพียงขอให้ฟังเพลงในบทเพลง โดม ในดวงใจ และ ชาลีย์โดม เท่านั้น